

บทที่ 3

จีน : สู่ความเสื่อมถอยอำนาจ

ความยิ่งใหญ่รุ่งโรจน์ของจักรพรรดิจีนภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิง ปรากฏในระหว่าง ค.ศ. 1644-1795 ประมาณ 150 ปี แล้วราชวงศ์ก็เริ่มเสื่อมถอยอำนาจตั้งแต่รัชสมัยของจักรพรรดิเตาหวาน (Dao Guang, ค.ศ. 1820-1850) แม้คู่ผู้เป็น จักรพรรดิจีนส่งบเรียบ้อย แต่โดยเนื้อแท้แล้ว ลางเสื่อมของราชวงศ์ได้เริ่มปรากฏให้เห็นแล้ว ราชวงศ์ชิงไม่สามารถหลีกหนีวิกฤตการทางการเมืองซึ่งเป็นภัยธรรมชาติของประวัติศาสตร์จีนได้ ความเสื่อมถอยอำนาจนั้นสืบเนื่องมาจากมหันตภัยที่จีนต้องเผชิญอันได้แก่

1. ภัยตะวันตก ภัยนี้มาทางทะเล เป็นมหันตภัยจากภายนอก คุกคามจีนในลักษณะพิเศษที่จีนไม่เคยพานพบประสมมาก่อน กล่าวคือ ชาวตะวันตกไม่มีจุดประสงค์ที่จะรุกรานเข้าครอบครองจีน หรือมีจุดประสงค์ที่จะตัดตอนดินแดนจีนส่วนใดดังเช่นการหมายโจมตีโกลและแม่น้ำภัยตะวันตกปราบภัยในลักษณะการของการใช้เรือใบเรือปืน (Gunboat Policy) เพื่อสนับสนุนการตั้งข้อเรียกร้องนานัปการให้จีนยอมรับโดยผูกมัดด้วยสนธิสัญญา แต่จีนเพียรบิดพลิ้ว ใช้คุกโอบบายหลีกเลี่ยงจนเกือกเกิดสงครามครั้งแล้วครั้งเล่าที่ส่วนล่อแหลมต่อการที่จีนจะต้องสูญเสียเอกสารย้ายอำนาจอธิบดีไทยและบูรณาพาพทางดินแดน มหันตภัยตะวันตกจึงสามารถคุกคามความมั่นคงปลอดภัยของจีนได้

2. กบฏภายในจักรพรรดิ จุดมุ่งหมายของเหล่ากบฏมีความแตกต่างกันหรือมีความผสมผสานกันเป็นจุดมุ่งหมายหลักหลาย แต่ส่วนลงเอยกลับกลายเป็นจุดมุ่งหมายทางการเมืองหมายมุ่งที่จะล้มอำนาจจารฉัตร กบฏหั้งหลายเป็นมหันตภัยคุกคามและท้ายสุดบั้นทอนความมั่นคงภายในและความสงบสุขภายในจักรพรรดิ

มหันตภัยสองด้านเป็นศึกนอกศึกในศุกคามราชวงศ์ชิงมาก ความรุนแรงของมหันตภัยและการก่อภัยซึ่งมานั้นสืบเนื่องมาจากปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ ระบบการเมืองจีนที่ใช้อำนาจเด็ดขาด โครงสร้างและระบบล้าหลัง เติ่งไปด้วยการทุจริตและการประพฤติมิชอบ ในที่นี้จึงควรเสนอการวิเคราะห์ระบบการเมืองก่อนเป็นเบื้องต้น เพื่อความเข้าใจถึงความเป็นมาของมหันตภัย

ระบบการเมือง

1. ระบบอัจกรพรดิราชย์

ระบบอัจกรพรดิราชย์สมัยชิงเป็นระบบที่มีทั้งราชการฝ่ายหน้าและฝ่ายใน ระบบราชการส่วนพระองค์ทำให้ไม่มีบุคคลใดคนใดทรงพลังอำนาจเพียงพอที่จะตรวจสอบควบคุมพระราชอำนาจได้ การแผ่นดินทั้งปวงล้วนขึ้นอยู่กับพระปริชาสามารถเด่านั้น ถือเป็นพลังอันแข็งแกร่งในยามสงบ แต่ก็เป็นจุดอ่อนในใหญ่หลวงด้วย เพราะระบบราชการส่วนพระองค์ทำให้ระบบราชการแตกแยกไม่ไว้วางใจกันเองจนขาดพลังที่จะห้ามหาย ตรวจสอบพระราชอำนาจ การแบ่งแยกและปกครอง ("Divide and rule") จึงหมายถึงการปกครองที่พระราชอำนาจปราศจากการตรวจสอบควบคุมโดยสื้นเชิง¹

ระหว่าง ค.ศ. 1644-1800 มีจักรพรรดิทรงพระปริชาสามารถหลายพระองค์ ทรงเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์ศิลปวิทยาการและอารยธรรม ทรงบริหารพระราชกิจได้อย่างเป็นอิสระเพริ่ง ทรงควบคุมชื่อเมืองชื่อสารทั้งแผ่นดินและทรงบังคับบัญชาชาราชการใหญ่้อยโดยตรง ความเจริญก้าวหน้าทางการเมืองยื่อมมาจากการมาตราการอันแนบยลดังกล่าว จักรพรรดิผู้ทรงพระปริชาสามารถต้องทรงพระอักษรหนังสือราชการทุกประเภทเป็นจำนวนมากและมีพระราชหัตถเลขาตอบด้วยมึกแดงชาดทุกวัน จักรพรรดิทรงพระวิริยะอุดสาหะเข้มแข็ง กระตือรือร้น เต็มไปด้วยพลังอันร้อนแรงในการทรงว่าราชการ รัชกาลที่ชื่อคือ รัชกาลจักรพรรดิเฉียนหลง

จักรพรรดิคั่งสีเสวยราชย์เมื่อทรงพระชนมายุเพียง 8 พรรษา ต้องมีคณะผู้สำเร็จราชการ 4 คน เมื่อพระชนมายุได้ 16 พรรษา ได้ทรงชิงอำนาจจากผู้สำเร็จราชการ จักรพรรดิทรงพระปริชาสามารถหลักแหลม เข้าพระทัยการต่าง ๆ ได้อย่างดี มีพระสถิตดีมั่นในการปกครอง และทรงพระวิริยะอุดสาหะในการว่าราชการมาก ดังเคยมีพระบรมราโชวาทเสมอว่า “การละทิ้ง [ราชการ] อาจก่อเกิดโศกนาฏกรรมได้ทั่วทั้งจักรวรดิ และแม้ลัพทึ้งเพียงชั่วขณะก็อาจก่อเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้คนอนุชนรุ่นหลังนับร้อยนับพันได้”² จักรพรรดิได้ทรงพัฒนาระบบราชการแผ่นดินให้มีความมั่นคง ประยัดมัธยัสต์และมีประสิทธิภาพ ทรงอุปถัมภ์ศิลปวิทยาการ ทรงสร้างจักรวรดิที่เกรียงไกรยิ่งขึ้นโดยปราบปรามพากมองโกลร้ายทิศ ทรงปราบกบฏเจ้าชนวนห้ามและกบฎได้ทุวันทั้งแผ่นดินมีความสงบสุขและความอุดมสมบูรณ์ ราชวงศ์ชุ่งเจนยิ่งใหญ่ทรงอำนาจและความมั่นคง ทรงควบคุมการสาธารณูปโภคสาธารณะอยุปการ ที่สำคัญคือ ทรงควบคุมแม่น้ำ淮 (Huai) และแม่น้ำ扬子江ให้เกิดอุทกภัย โปรดให้บำรุงเส้นทางน้ำตามคลองหลวง (Grand Canal) เพื่อขนส่งข้าวสู่เมืองหลวง จักรพรรดิได้เสด็จประพาสภาคใต้ซึ่งเป็นฐานที่มั่นของปัญญาชนเจ้าผู้นำท้องถิ่น (Gentry) ถึง 6 ครั้ง นักประวัตศาสตร์ญัตติประวัติศาสตร์ราชวงศ์ชิงได้สุดดีว่า จักรพรรดิคั่งสี

“ทรงพระวิริยะอุตสาหะในการทรงว่าราชการการแผ่นดินมีน้ำพระทัยมุ่งแต่อาณาประชาราษฎร์ และมีพระราชดำริที่แน่วแน้มั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง”³ รัชกาลคังสีได้ชื่อว่าเป็นรัชกาลที่ข้าราชการปฏิบัติราชการด้วยความรอบคอบ พระราชนำนักมีแต่ความมั่นคงยั่งยืน รัชกาลนี้ได้ทำให้ราชบัลลังก์มั่นคง ประเทศชาติมั่งคั่ง ประชาชนมีสุสpretum ประเสริฐมีสุสpretum จักรพรรดิเองก็โปรดเสด็จประพาสทัวจักรวรดิ

รัชกาลต่อมาคือ จักรพรรดิหยุ่งเจิง เสวียราชย์เมื่อพระชนมายุได้ 46 พรรษา ทรงเข้มแข็งทรงพลังในการว่าราชการ แต่จุดเด่นคือ ทรงไม่ไว้วางพระทัยพระอนุชา ตรัสสั่งให้คุณชั้นถึง 5 องค์จนสิ้นพระชนม์ในที่คุณชั้น บรรดาพราหมณ์ศานุวงศ์สมอ่อนถูก “กักบริเวณ” ไม่มีโอกาสสรับราชการหรือควบคุมกำลังทหาร ห้ามมีความซ้องเกี่ยวกับผู้ว่าราชการหรืออุปราชหรือเจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาค กองพลลงท้ามมีความสัมพันธ์กันเอง ข้าราชการก็ส่วนต้องระมัดระวังกลัวเกรงราชภัย เพราะแม้แต่ชุนพลคู่พระทัยในการสร้างอำนาจคือ ชุนพลหลุงโกโต (General Lungkodo) ก็ยังถูกกำจัด จักรพรรดิทรงตราตรากตรำพระราชกายในการว่าราชการตลอดวันตลอดคืน กล่าวกันว่า ทรงพระอักษรและทรงว่าราชการหนักที่สุดในแผ่นดิน เพราะมีได้ไว้วางพระทัยในทั้งเจ้าและชุนนาง การควบคุมพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการและปัญญาชนนอกจากการเป็นไปอย่างเชิงงวด โดยร่างกฎหมายเหล็กลงพระราชอาญาฐานแรง ทำให้ราชการมีความเป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพมาก พระราชนโยบายปกครองแผ่นดินยึดถือหลักนิตินยม (Legalism) แบบจักรพรรดิฉินชื่อแห่งราชวงศ์ฉิน มากรกว่าลักษณะจืด ใจ ในรัชกาลนี้ พระราชนำนาคนิติดขาดและเหี้ยมทุกโหดเป็นตรงกันข้ามกับจักรพรรดิคังสีเลยที่เดียว รัชกาลต่อมาจึงได้ประযุชน์ในการผสมผสานศิลป์การปักครองสองรัชกาลมาริใช้

จักรพรรดิเฉียนหุ่งได้ทรงปักครองจักรวรรดิจีนโดยโปรด “ทางสายกลาง” ไม่ใช่พระเดชและพระคุณในทางใดทางหนึ่งจนสุดขีด เมื่อได้บ้านเมืองสุขสมบูรณ์ ก็โปรดให้ตเก็บภาษีที่ดินและส่วยช้า จักรพรรดิทรงว่าราชการหนักหน่วงมาก เช่นเดียวกับพระราชนิติฯ จนเลขาธุการคนหนึ่งของที่ปรึกษาราชการแผ่นดินถึงขนาดรำพึงว่า “มิตรสหายของข้า 10 คน หรือมากกว่านั้น ต้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทุก ๆ 5-6 วันเพื่อเข้าเเวรเข้าตรุ แต่ถึงกระนั้น ก็ยังอ่อนเปลี่ยนเพลีย แรงกันมาก ลันเกล้าฯ ทรงปฏิบัติพระราชกิจวันแล้ววันเล่าได้อย่างไร? เมื่อ...ใบบอกหมายมาถึง แม้เป็นเวลาเที่ยงคืนแล้ว ก็ยังทรงงานด้วยพระองค์เอง”⁴ จักรพรรดิโปรดความทรุหาราฟุ่มເມືອຍและโปรดเสด็จประพาสทัวจักรวรดิ ใน ค.ศ. 1795 ได้สร้างราชย์เป็นพระเจ้าหลวง (T'ai shang-huang) แต่ก็ยังทรงอยู่เบื้องหลังจาก 20 ปีสุดท้ายของรัชกาลเริ่มปรากฏความหายจะมาเยือนแล้วอันสืบเนื่องมาจากความทรงพระราชนิพัทธ์และพระราชนิจฉัยที่ไม่เที่ยงตรง เหอเชิน (Ho shen, ค.ศ. 1750-1799) ผู้เป็นที่โปรดปรานได้พลาญโภคทรัพย์ของแผ่นดินด้วยการสร้างสมความมั่งคั่งอย่างมหาศาลเหลือเชื่อ แผ่นดินจีนได้ก้าวลงสู่ทุบเทือนระ เมื่อจักรพรรดิเสด็จสำรวจใน ค.ศ. 1796

รัชสมัยจักรพรรดิเตากวาง ล้วนแต่ทรงต้อษพระปรีชาสามารถในการปกครองแผ่นดิน ความสันสุก
ย่านางของราชวงศ์ใน ค.ศ. 1912 จึงเป็นที่คาดหมายได้มาซ้านานแล้ว

หนึ่งศตวรรษแห่งสนธิสัญญา (ค.ศ. 1842-1943)

อันที่จริงแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับชาวตะวันตกมีมาซ้านานแล้วและมีความขัดแย้งถึงขั้นหยิบอาชีวะขึ้นมาประหัตประหารกันอยู่มาก ชายฝั่งทะเลตะวันออกตั้งแต่เห็นใจดีที่ชาวตะวันตกเดินเรือมาติดต่อกับจีนเป็นพรอมแต่ละธรรมชาติที่มีความมั่นคงพอควร จีนไม่มีประสบการณ์มากนักในการเผชิญภัยคุกคามที่มาจากการแಡนตะวันออกมาก่อน จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 พรอมແດນด้านนี้จึงเริ่มเป็นปัญหาความไม่มั่นคงซึ่งสำหรับจีน เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับชาวตะวันตกมีความขัดแย้งกันมากขึ้นสุดวิสัยที่จะยุติได้โดยสันติวิธี ความขัดแย้งที่มีความลึกซึ้งยาวนานนั้นสืบเนื่องมาจากปัญหาพื้นฐานทั้งสิ้น

1. ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับชาวตะวันตก

ในที่ระดับของจีน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศย่อมมีความไม่เสมอภาคกันโดยธรรมชาติวิสัย การถวายเครื่องราชบรรณาการถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความสัมพันธ์เช่นนั้น ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวตะวันตกผู้นิยมลักทรัพย์ติดนิยมยอมเห็นว่า ความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาคนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่ทำลายศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของประเทศชาติตน ชาวตะวันตกจึงต้องการให้มีความสัมพันธ์อันเสมอภาคกันโดยมีผู้แทนคือ ทูต และมีองค์กรตัวแทนคือ สถานทูตและกองสุลเป็นผู้ประสานประโยชน์ ความตกลงได้ ฯ ต้องเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นสนธิสัญญา แต่จีนไม่ยอมรับความสัมพันธ์แบบตะวันตกเช่นนั้น ทั้งจีนและชาวตะวันตกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแตกต่างกัน

2. ลักษณะของการค้าชาย

ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 จีนจำกัดขอบเขตของความสัมพันธ์กับโลกภายนอกอยู่ที่การค้าชายซึ่งมีระบบเรียกว่า ระบบการค้าแบบกว้างตุ้ง (Canton Trade System) ระบบนี้มีลักษณะสำคัญดังนี้

2.1 การจำกัดการค้าชายไว้ที่เมืองกวังตุ้งและมาเก๊า เป็นการผูกขาดการค้าเฉพาะแห่ง มิให้มีการค้าโดยเสรีได้ทั่วจักรวรรดิ

2.2 การค้าชายระหว่างจีนกับชาวตะวันตกเป็นการค้าชายผ่านองค์กรตัวแทนคือสมาคมกุงหง (Kung-hang) ชาวตะวันตกค้าชายโดยเสรีโดยตรงกับประชาชนคนจีนมิได้ สมาคมกุงหงเป็นผู้กำหนดและเปลี่ยนแปลงระเบียบข้อบังคับและกฎหมายของการค้าชายตามอัธยาศัยโดยเฉพาะการกำหนดปริมาณหรือគอต้าของสินค้าเข้าและสินค้าออก และกำหนดราคาซื้อและขาย สมาคมยังเป็นผู้กำหนดประเภทสินค้าต้องห้ามอีกด้วย

ระบบการค้าแบบกว้างตุ้งเป็นที่ยอมรับของชาวตะวันตกที่ใช้ระบบการค้าผูกขาดโดยบริษัทกล่าวคือ บรรดาพ่อค้ารวมตัวเป็นบริษัท ประมูลขอผูกขาดการค้าในภูมิภาคแห่งหนึ่งหรือหลายแห่งทั่วโลกจากวัสดุทางเดิน โดยบริษัทยื่นใบอนุญาตในประเทศจะค้าชายแข่งมิได้ บริษัทที่ผูกขาดการค้านี้ได้เชื่อว่าเป็นบริษัทอุตสาหกรรมตะวันออก (East India Company) แต่ในศตวรรษที่ 19 ระบบผูกขาดการค้าโดยบริษัทได้ค่อย ๆ สิ้นสุดลง ถ้ายังเป็นระบบการค้าเสรีโดยพ่อค้าแข่งขันกันในการค้าทุกแห่ง เมื่อเกิดความขัดแย้งหรือต้องการผลประโยชน์จากการได้มาจากการค้าใด พ่อค้ายอมต้องการให้รัฐบาลของตนมีการปฏิบัติต่อ กับประเทศนั้น ๆ เพื่อเป็นเบื้องต้นของการเจรจาประสานผลประโยชน์ซึ่งจะปรากฏในรูปของความตกลงประเภทต่าง ๆ และสนธิสัญญา รัฐบาลมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองการค้าและอาจถึงขั้นใช้กำลังทหารเพื่อสำรองไว้ยังผลประโยชน์ทางการค้าของตน ระบบการค้าแบบกว้างตุ้งถูกยกย่องว่าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการค้าทั่วโลก เพราะใช้ระบบผูกขาดชาวตะวันตกเรียกร้องให้ยกเลิกระบบนั้นเสีย ให้มีการค้าเสรี และยืนหยัดว่า จีนจะปิดกั้นการค้าเสรีมิได้ เพราะชาวตะวันตกและชาวจีนต่างมีสิทธิโดยธรรมชาติที่จะติดต่อค้าชายกัน

อีกประการหนึ่ง การค้าชายระหว่างจีนกับชาวตะวันตกแต่เดิมเป็นคุณประโยชน์แก่จีน เพราะจีนขายสินค้าให้ชาวตะวันตกโดยชื่อสินค้าเข้าประเทศน้อยมาก เงินทองมีแต่หลังไหลเข้าประเทศเป็นการค้าที่จีนได้เปรียบดุลการค้าแต่ฝ่ายเตียวมาโดยตลอด

3. วิธีการจัดเก็บภาษีศุลกากร

ในการค้าชายกับชาวตะวันตกในศตวรรษที่ 19 รัฐบาลจีนมิได้เป็นผู้กำหนดพิกัดอัตราภาษีศุลกากรที่แน่นอนเป็นคำสั่งหรือกฎหมาย หากแต่รัฐบาลได้ให้สมาคมกุงหงมีสิทธิผูกขาดในการจัดเก็บภาษีศุลกากรและเปลี่ยนแปลงอัตราได้ตามอัธยาศัย วิธีการจัดเก็บภาษีศุลกากรโดยผ่านสมาคมกุงหงเป็นอุปสรรคแก่การค้าสำหรับชาวตะวันตก เพราะพ่อค้าชาวตะวันตกไม่สามารถกำหนดราคาสินค้าได้แน่นอนส่วนหน้า การค้าประสบความไม่แน่นอนและขาดทุน ชาวตะวันตกจึงต้องการให้จีนกำหนดอัตราภาษีศุลกากรที่แน่นอน และให้รัฐบาลเป็นผู้จัดเก็บภาษีโดยตรง

4. ปัญหากฎหมายและการศาลจัน

แม้จันจะได้ชื่อว่ามีระบบการปกครองที่ดีพอควร เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ร่วมสมัย แต่เมื่อจันมีความสัมพันธ์กับชาวตะวันตกแล้ว ได้เกิดปัญหาการใช้กฎหมายและการศาลจัน ในกรณีที่เกิดคดีความชั่นระหว่างคนจันกับชาวตะวันตก จันไม่มีกระบวนการใช้บังคับกฎหมายอันถูกต้องเหมาะสม และไม่มีทนายให้คำแนะนำข้อกฎหมายแก่คู่ความในศาล ตามระบบการปกครองจัน ยานาจตุลการถือเป็นส่วนหนึ่งของการปกครอง มิได้มีความเป็นอิสระ การสืบสวนสอบสวนนิยมใช้อารมเนียมจากเรือนครบาลที่ย้อมจะไม่สามารถให้ความยุติธรรมเที่ยงตรงได้ ชาวตะวันตกแห่งศตวรรษที่ 19 จึงเห็นว่า กฎหมายและการศาลจันยังไม่ทันสมัยพอที่จะค้าประกันความยุติธรรมแก่ชาวตะวันตกคู่ความได้ อีกประการหนึ่ง สมาคมกุกหาง ซึ่งรับผิดชอบต่อความประพฤติของชาวตะวันตกนิยมใช้กระบวนการการศาลดังกล่าวและลงโทษรุนแรง ถึงขนาดบางครั้งได้ยับยั้งการค้าจนกว่าจะมีการมอบตัวผู้กระทำความผิด ชาวตะวันตกจึงต้องการสิทธิที่จะใช้กฎหมายและกระบวนการของประเทศตนมากกว่ากฎหมายและการศาลจัน นี้คือที่มาของการเรียกร้องขอสิทธิสภาพนอกราชอาณาเขต (Extraterritoriality) คือขออภิสิทธิ์ที่จะใช้กฎหมายและการศาลของชาวตะวันตกในกรณีที่เกิดคดีความกับคนจันในจักรวรรดิจัน ไม่ต้องใช้กฎหมายและการศาลจัน

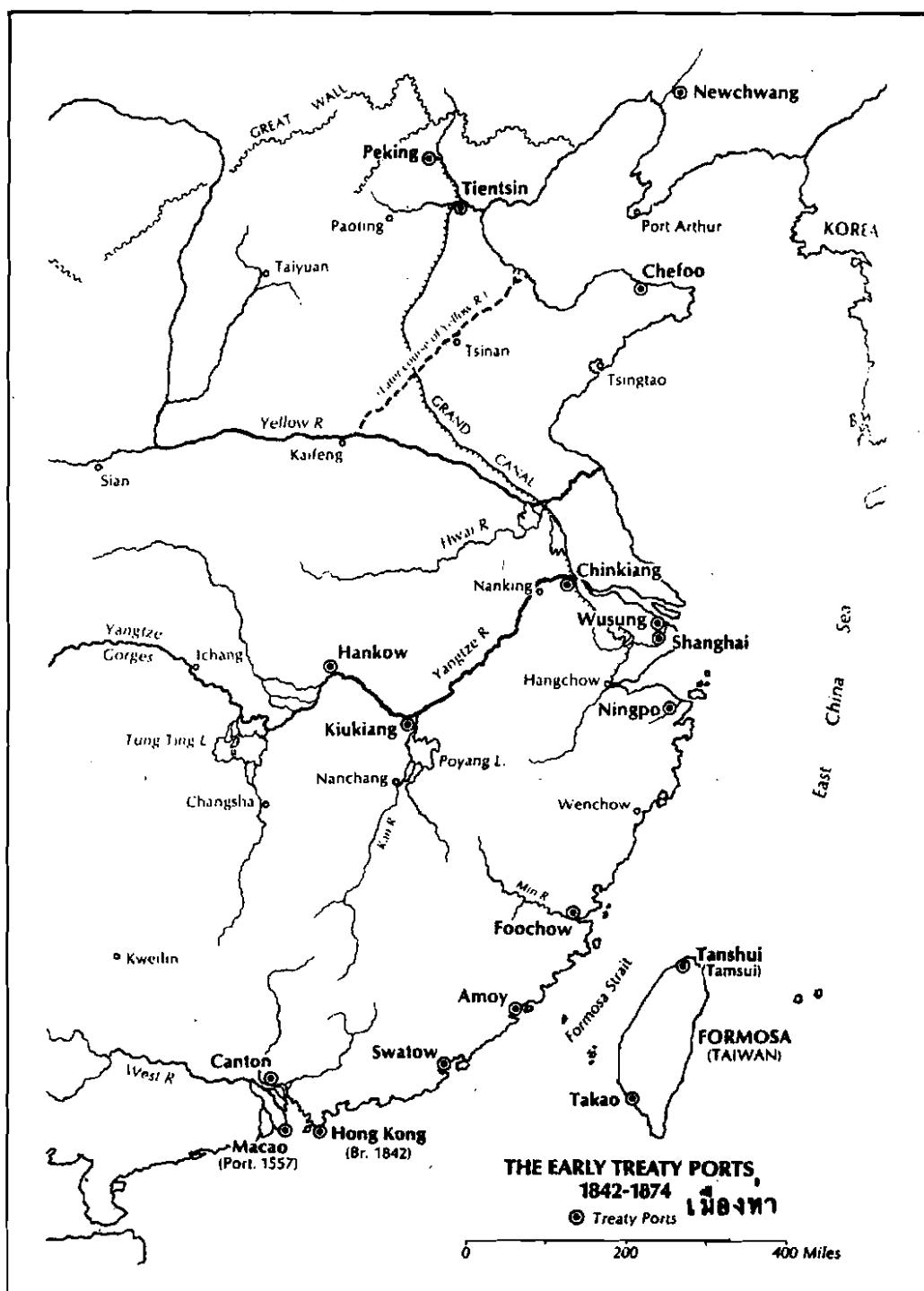
ปัญหาความขัดแย้งได้ดำเนินอยู่มาช้านานแล้วตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ใน ค.ศ. 1820 อังกฤษได้ค้นพบวิธีการแก้ไขดุลการค้าที่เสียเปรียบจันด้วยการขายผ้าให้จัน สินค้าผ้าเป็นยาเสพติดที่มีแต่ทำให้คนจันต้องการซื้อมากซึ่นไม่ว่าจะ怎样ในราคาก็ยังได้ คนจันติดผ้าตั้งแต่เพียง 2 ล้านเพิ่มขึ้นเป็น 10 ล้านคน ผ้าได้บันทอนศักยภาพแห่งทรัพยากรม奴ชย์อันเป็นกำลังสำคัญของประเทศไทย เพราะผ้าเป็นยาเสพติดบ่อนทำลายสุขภาพกายและใจ การค้าผ้าได้ทำให้จันเป็นฝ่ายเสียเปรียบดุลการค้า ต้องสูญเสียทองคำและเงินมหาศาลออกนอกประเทศ ฐานะเศรษฐกิจได้รับความกระทบกระเทือนมาก อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างแร่ธาตุเงินกับทองแดงไม่คงที่ รัฐบาลต้องผลิตเหรียญภาษาปั้นเงินประจำปีเพิ่มขึ้น โดยต้องเชื่อแร่ธาตุทองแดงต่ำกว่ามาตรฐาน อาจจะกล่าวได้ว่า การค้าผ้าได้ทำให้การค้าแบบกว้างตั้งต้องสิ้นสุดบทบาทความสำคัญลง เศรษฐกิจขาดความมั่นคงและประชาชนผู้ติดผ้าหมดสภาพความเป็นทรัพยากรม奴ชย์อันมีค่าต่อประเทศไทย ผ้าจึงเป็นภัยคุกคามความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมืองมากขึ้นทุกที่ รัฐบาลจันเล็งเห็นมหันตภัยผ้าตั้งกล่าว และมีเจตนารณ์ที่จะปราบการค้าผ้า แต่การปราบผ้ายากลำบาก เพราะจันขาดระบบการจัดเก็บภาษีศุลกากร ขาดกองทัพเรือที่จะตรวจตรา่าน้ำเพื่อยับยั้งการค้าผ้า และประชาชนเองก็ขาดจิตสำนึกที่จะร่วมรับผิดชอบเพื่อปราบการค้าผ้า ตลอดจนอังกฤษเองได้ส่งเสริมการค้าผ้ามาก จนสุดวิสัยที่จันจะระงับยับยั้งได้โดยง่าย ผ้าอาจจะมีได้เป็นสาเหตุสำคัญ แต่ผ้าก็เป็นต้นเหตุก่อเกิดสังคมผ้าอย่างฉบับพลันทันที (Immediat Cause) ใน ค.ศ. 1839¹⁵

สหราชอาณาจักร เรียกว่า “Opium War” ค.ศ. 1839-1842 เป็นจุดที่เริ่มต้นของการค้า鸦片 ในประวัติศาสตร์จีน สงครามนี้ได้คือ การเปลี่ยนสถานะแห่งอำนาจของจีนไปสู่สถานภาพใหม่ คือ การเป็นรัฐกึ่งอาณาจักรตามหาอำนาจจักรพรรดินิยม ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเป็นผล สืบเนื่องมาจากความขัดแย้งที่พัฒนาไปสู่สงครามและอุตสาหกรรมสันธิสัญญาครั้งแล้วครั้งเล่าระหว่าง ค.ศ. 1839 ถึง ค.ศ. 1943 ซึ่งเป็นปีที่จีนสามารถแก้ไขสนธิสัญญาที่จีนเสียเปรียบได้สำเร็จ

ยุคสมัยแห่งการทำสนธิสัญญาได้เริ่มขึ้นเมื่อจีนประชัยในการรบกับอังกฤษในสหราชอาณาจักร ในวันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 1842 ได้มีการลงนามในสนธิสัญญาณ นครนานกิง (Nanking) ซึ่งมี ข้อตกลงที่สำคัญดังนี้

1. จีนยก geleas ให้อังกฤษ
2. จีนเปิดเมืองกว้างตุ้ง (Canton) เอ้ำเมือง (Amoy) ฟูโจว (Fuzhou) หนิงโป (Ningpo) และเชียงไฮ (Shanghai) ให้เป็นเมืองค้าชาย เป็นการเริ่มต้นการค้าเสรีที่จะขยายวงกว้างไปจนทั่วประเทศ
3. จีนต้องยอมให้อังกฤษจัดตั้งสถานกงสุล (Consul) ขึ้นในเมืองท่าที่เปิดใหม่ 5 เมืองตั้งกล่าว
4. จีนต้องใช้ค่าปรีกรรมสหราชอาณาจักรแก้อังกฤษเป็นเงิน 21 ล้านเหรี่ยญดอลลาร์
5. จีนต้องกำหนดที่กัดอยตราชากษัตริย์สุลการซึ่งจะต้องมีการทำความตกลงร่วมกัน ต่อมาในปี ค.ศ. 1843 จีนต้องยอมออกระเบียบข้อบังคับทั่วไป (General Regulations) ที่ยินยอมให้อังกฤษดำเนินการค้าได้ใน 5 เมืองท่าที่เปิดแล้ว อีกทั้งจีนยังต้องยอม ยอมทำความตกลงเพิ่มเติมทั่วไป สนธิสัญญานานกิงอีก (Supplementary Treaty of Nanking หรือ The Boqun) ที่กำหนดให้สถานกงสุลมีสิทธิ์สภาพนอกราชอาณาเขต กล่าวคือ การใช้กฎหมายและการ ศาลของอังกฤษในกรณีที่เกิดคดีความขึ้นกับคนจีน อีกทั้งจีนต้องเป็นฝ่ายเดียวในการยอมรับใน หลักการให้ความอนุเคราะห์เป็นพิเศษ (Unilateral most-favored-nation treatment) แก่อังกฤษ ในกรณีที่จีนได้ให้สิทธิ์ประโยชน์ใดแก่ประเทศอื่นใด อังกฤษจะได้รับสิทธิ์ประโยชน์นั้น ๆ ด้วย ตามข้อตกลงฉบับปี ค.ศ. 1842 นี้จะเห็นได้ว่า สนธิสัญญานานกิง และความตกลงเพิ่มเติมนั้นเป็น สนธิสัญญาแบบที่จีนใช้ในการทำสนธิสัญญากับประเทศอื่น ๆ ในเวลาต่อมา จึงเป็นการเริ่มต้น ยุคสมัยของการทำสนธิสัญญา (Treaty Century, ค.ศ. 1842-1943)

เมืองท่า : เปิดตามสนธิสัญญา ค.ศ. 1842-1874

แม้อังกฤษจะเป็นฝ่ายกำหนดเงื่อนไขด้วยในการทำสนธิสัญญาและความตกลงกับจีน แต่อังกฤษก็ยังพิจารณาเห็นว่า สิทธิประโยชน์ที่ได้รับนั้นยังไม่เป็นที่สมประสงค์อย่างแท้จริง อังกฤษจึงต้องการที่จะแก้ไขปรับปรุงสนธิสัญญา โอกาสได้มาถึงใน ค.ศ. 1856 เมื่อมีกรณีเรือ แอร์โรว์ (Arrow War, ค.ศ. 1857-1860) ก่อเกิดความชัดแย้งว่าด้วยขอบเขตสิทธิทางการค้าหรือ สิทธิสภาพนอกราษฎร เอเชีย อังกฤษยืนหยัดว่าสิทธิสภาพนอกราษฎรครอบคลุมถึงน่าน้ำด้วย ข้อพิพาทได้ถูกกล่าวถูกเป็นสิ่งแพร่หลายที่ 2 ซึ่งมุตติงโดยจีนเป็นฝ่ายประชัยและต้องยินยอมทำ สนธิสัญญากับอังกฤษและพันธมิตรที่นครเทียนจิน (Tientsin) สนธิสัญญาฉบับนี้ได้กำหนด ข้อตกลงดังนี้

1. การตั้งสถานที่พักอาศัยของผู้แทนทางการทูตในนครปักกิ่ง
2. การเปิดเมืองทำเพิ่มเติม
3. การยินยอมให้เรือรบและเรือขนาดใหญ่สามารถเดินเรือได้โดยเสรีในบริเวณเมือง ท่าเปิด
4. ชนชาวต่างด้าวสามารถเดินทางและค้าขายได้โดยเสรีทั่วประเทศจีน
5. กำหนดพิกัดอัตราภาษีศุลกากรคือ อัตรา้อยละ 5

เมื่อจีนบิดหัวใจที่จะให้สัตยาบันสนธิสัญญาเทียนจันเจนเกิดการรบอีกโดยจีนเป็นฝ่าย ประชัย ฝ่ายพันธมิตรได้เพิ่มข้อตกลงอีกเป็นอนุสัญญาปักกิ่ง (Convention of Peking) ดังนี้

1. จีนให้เกาสุน (Kow Loon) เป็นเขตให้เช่า
2. เปิดนครเทียนจันเป็นเมืองท่าค้าชาย
3. แรงงานจีนสามารถเดินทางไปทำงานนอกประเทศได้
4. มีขั้นนารีฝรั่งเศสสามารถซื้อหรือเช่าที่ดินและปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างได้
5. จีนต้องชดใช้ค่าปฏิกรรมส่งความแก้อังกฤษและฝรั่งเศสเป็นเงินประเทศละ 8 ล้าน ตำลึงจีน

แม้จีนจะต้องยินยอมทำความตกลงกับอังกฤษและฝรั่งเศสโดยเป็นฝ่ายสูญเสียผล ประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น แต่ความสูญเสียยังเทียบไม่ได้กับการที่จีนต้องได้รับจากสนธิสัญญา ที่ทำกับรัสเซีย ใน นครปักกิ่ง ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1860 เพื่อเป็นการตอบแทนที่รัสเซียใน ฐานะประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นคนกล่าวเจรจาด้วยสิ่งค่ามูลค่า ตามสนธิสัญญาและ ความตกลงที่เกี่ยวข้องกัน จีนได้สูญเสียดินแดนคุ่มแม่น้ำอาmur (Amur) ผืนตะวันออกของสู่แม่น้ำ อูซูรี (Ussuri) และดินแดนผืนตะวันออกและผืนใต้ของทะเลสาบบากาช (Balkash) ให้แก่รัสเซีย คิดเป็นพื้นที่ทั้งหมด 1,440,000 ตารางกิโลเมตร มีขนาดเท่าเยอรมันและฝรั่งเศสรวมกัน¹⁶

ภัยจักรวรดินิยมคุกคามจีนในจังหวะโอกาสที่เกิดกบฏภายในประเทศด้วย จีนได้ตัดสินใจที่จะปราบกบฏภายในเพื่อให้เกิดความมั่นคงและความสงบสุขภายในประเทศ จึงต้องดำเนินการทุกประนีประนอมกับเหล่ามหาอำนาจเพื่อมีให้เกิดภาวะศึกสองด้าน ใน ค.ศ. 1861 จีนได้จัดตั้งสำนักงานเพื่อจัดการหัวปี (Tsungli Yamen, Office for General Management) มีหน้าที่ดำเนินการต่างประเทศโดยเฉพาะและมีหน้าที่ดำเนินการตามนโยบายที่พระราชนิรันดร์และคณะที่ปรึกษาราชการแผ่นดินกำหนด องค์การนี้ยังมีหน้าที่ประสานงานการพัฒนาประเทศด้วยในด้านการค้าระหว่างประเทศ จีนได้ตั้งผู้อำนวยการการค้า (Superintendent of Trade) ประจำนครเชียงไยและเทียนจิน ทั้งสองเมืองนี้ โดยเฉพาะนครเทียนจินถูกยกเป็นเมืองที่ดำเนินการต่างประเทศสำหรับรัฐบาล ตั้งแต่ ค.ศ. 1870 ด้วย

อย่างไรก็ตาม การที่จีนต้องปราบซึ่งและสบายน้อห์เรียกร้องของบรรดามหาอำนาจโดยมีสนธิสัญญาเป็นเครื่องประจาน ยอมทำให้คนจีนบังเกิดความอภัยศดสูและดับแค้นใจที่ไม่อาจจะตอบโต้ภัยจักรวรดินิยมได้โดยตรง ความเกลียดชังจึงได้แสดงออกในรูปของการต่อต้านลอบทำร้ายชีวิตและทำลายทรัพย์สินของชาวตะวันตกตามเมืองท่า รัฐบาลจีนต้องพยายามยับยั้งชั่งใจและระมัดระวังมิให้สถานการณ์ลุกลามกลายเป็นข้อ้อห์ก่อเกิดสิ่งความชื้นอืด อาจจะกล่าวได้ว่า จีนถึงคราวดวงชะตาบ้านเมืองจะต้องตกอับยิ่งขึ้น ด้วยเหตุที่อำนาจการปกครองสูงสุดตกอยู่ในมือของบรรดาเจ้าและขุนนางที่มีความแตกแยกแบ่งฝ่ายและไม่เต็มใจให้จีนเปิดประเทศ ภัยจักรวรดินิยมได้คุกคามบูรณาพทางดินแดนจีนมากยิ่งขึ้นตามลำดับในระหว่าง ค.ศ. 1870 ถึง ค.ศ. 1905 ดังนี้

1. ภัยรัสเซีย ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1871 รัสเซียส่งกองกำลังเข้ายึดครองลุ่มแม่น้ำอิลี (Illy) ทางภาคเหนือของขินเกียง ด้วยข้ออ้างว่าเป็นการรักษาความมั่นคงของพรอมแดนมั่นในระหว่างที่จีนกำลังปราบกบฏมุสลิมในดินแดนนั้น และสัญญาไว้ว่าจะถอนทหารเมื่อขินเกียงมีสันติภาพความสงบสุข แต่เมื่อจีนปราบกบฏราบคาบแล้ว รัสเซียยังคงยึดครองสู่ม่าน้ำอิลีต่อไปอีกจนถึงปี ค.ศ. 1881 จึงยอมคืนดินแดนให้แก่จีนโดยได้รับเงินเป็นค่าทำชดเชยตามสนธิสัญญาเซนต์ปีเตอร์สเบอร์ก (Treaty of St. Petersberg)

2. ภัยญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นมีนโยบายสร้างจักรวรดิ ดินแดนเป้าหมายเบื้องต้นคือ เกาะหลีหมู่เกาะริวกิว (Ryūkyū Islands) และได้ทวัน ซึ่งล้วนเป็นประเทศราชของจีน ญี่ปุ่นได้ใช้อัชชอพิพากษาที่ทางตอนใต้ของจีนและให้จีนเป็นประเทศราชของญี่ปุ่น แต่จีนได้อ้างหักการว่า ดินแดนประเทศราชไม่มีอำนาจจัดการอิสระ (Autonomy) จีนแทรกแซงกิจกรรมภายในไม่ได้ ญี่ปุ่นถือว่าคำตอบนั้นคือการปฏิเสธความรับผิดชอบและแสดงว่าจีนมีได้มีอำนาจจัดการอิสระโดยเห็นดินพิพากษาอย่างแท้จริง ดินแดนนั้น ๆ จึงมิได้เป็นดินแดนจีนโดยชอบธรรม ใน ค.ศ. 1874 ญี่ปุ่นบุกใต้ทวันแต่ล้มเหลวโดยได้รับความ

ญี่ปุ่นได้ด้วยโอกาสที่จีนมีเหตุพิพาทดินแดนอิสกับรัสเซียด้วยการประการผนวกหมู่เกาะริวกิวใน ค.ศ. 1879 จึงจำต้องอดทนด้วยไม่พร้อมที่จะแข็งศึกสองด้านคือรัสเซียและญี่ปุ่น แต่ในกรณีเกาหลีเป็นกรณีพิเศษ เพราะเกาหลีเป็นจุดยุทธศาสตร์ทั้งในการตั้งรับการรุกรานทางทะเลและระบุกู้หันหน้าตะวันออก เกาหลีเป็นปราการสำคัญยิ่งของต่อความมั่นคงของจีนโดยเฉพาะติดดินเจ็นภาคเหนือ¹⁸ โดยประวัติศาสตร์แล้ว ญี่ปุ่นได้พยายามรุกรานเกาหลีมาแล้วหลายครั้ง เกาหลีคือบันไดก้าวแรกที่สำคัญยิ่งต่อการสร้างจักรวรรดิญี่ปุ่นบนแผ่นดินใหญ่ เอเชียตะวันออก¹⁹ จึงกับญี่ปุ่นจึงดำเนินการรุกด้วยชั้นกันเพื่อสร้างอำนาจอิทธิพลในเกาหลี และท้ายสุดได้ตัดสินใจทำสงครามกันใน ค.ศ. 1894 เพื่อปักป้องอำนาจอิทธิพลของตนในเกาหลี จีนเป็นฝ่ายประชัยในปีต่อมาและต้องทำสนธิสัญญาญากับญี่ปุ่น ณ เมืองชิมโนเซกิ (Treaty of Shimonoseki)

3. ภัยอังกฤษ ในระหว่าง ค.ศ. 1860–1880 ด้วยข้ออ้างเรื่องคนจีนลอบทำร้ายล่ามชาวอังกฤษ นายอองกัสตัส เรย์มอนด์ มาแรร์การ์ (Augustus Raymond Margary) อังกฤษได้รับสิทธิจากจีนให้มีทางเข้าสู่มณฑลยูนนาน (Yunnan) และติเบต (Tibet) ต่อมาใน ค.ศ. 1893 อังกฤษสามารถเปิดเมืองหนึ่งในติเบตเป็นเมืองค้าชายตามอนุสัญญาสิกขิม-ติเบต (Sikkim-Tibet Convention) นับเป็นจุดเริ่มต้นของการที่อังกฤษสามารถแทรกซึมอิทธิพลเข้าไปในติเบตได้แน่นอน

4. ภัยฝรั่งเศส แม้จีนจะตัดสินใจทำสงครามกับฝรั่งเศสเพื่อปักป้องอันนาม (Annam) ของเวียดนาม จนมีที่ท่าว่าอาจจะได้รับชัยชนะ แต่ในที่สุดจีนต้องยอมสงบศึก เพราะจีนมีเหตุพิพาทกับญี่ปุ่นด้วยเรื่องเกาหลีด้วย สนธิสัญญา ณ นครเทียนจินได้กำหนดเงื่อนไขที่สำคัญไว้ดังนี้

- ก) จีนต้องเปิดเมืองมากมายในยูนนานและกว่างสี (Kuanghsii) เพื่อการค้าชาย
- ข) ถ้าจีนต้องการสร้างทางรถไฟ ต้องปรึกษาฝรั่งเศสก่อน

ภัยจักรวรรดินิยมตั้งกล่าว ที่พั่ว่าร้ายแรงยิ่งคือ ภัยญี่ปุ่น กองทัพเรือส่วนหนึ่งของจีนที่เข้าสู่สงครามใน ค.ศ. 1895 ถูกทำลายอย่างน่าสะพรึงกลัวในหน่าน้ำทะเลเหลือง และกองทัพญี่ปุ่นได้เข้ายึดครองแมนจูเรีย มนฑล祖先ดุง และเมืองเว่ห์เวย (Weihsaiwei) สนธิสัญญา ณ เมืองชิมโนเซกิ ที่ลงนามกันในวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1895 ได้ระบุเงื่อนไขสำคัญดังนี้

1. การรับรองเกาหลีเป็นประเทศเอกราช
2. จีนต้องชดใช้ค่าපฎิกรรมสงครามให้แก่ญี่ปุ่น 200 ล้านบาทสิง
3. จีนต้องยกเกาะได้หัวน หมู่เกาะเปสคาเตอร์ส (Pescadores) และคาบสมุทรเหลียวตุง (Liaotung, ในแมนจูเรีย) ให้แก่ญี่ปุ่น
4. จีนต้องเปิดเมืองจุงกิง (Chungking) หางโจว และชาชือ (Sha-shih) ให้เป็นเมืองค้าชาย

5. ญี่ปุ่นมีสิทธิเปิดโรงงานและดำเนินกิจการอุตสาหกรรมและประกอบการผลิตอุตสาหกรรมในประเทศไทย

ความประชัยครั้งใหญ่ของจีนอันหมายถึงการที่สถานภาพแห่งอำนาจของจีนตกต่ำลดลงเป็นเพียงประเทศที่มีเอกสารซ่อนอยู่ในมั่นคง ย่อมก่อให้เกิดผลให้ญี่ปุ่นล่วงต่อจีน ภายใต้การติดตามความรุนแรงเข้มข้น จีนสุดวิสัยที่จะปักป้องประเทศไทยได้ แม้จะมีรัฐเสียเป็นพันธมิตรตั้งแต่ ค.ศ. 1896 บรรดามหาอำนาจล้วนได้รับสิทธิประโยชน์ที่จีนต้องให้แก่ญี่ปุ่นตามหลักการให้ความอนุเคราะห์เป็นพิเศษ และได้ตั้งข้อเรียกร้องมากขึ้นตามลำดับ เป็นการแก่งแย่งกันขอสิทธิและสิทธิพิเศษนานัปการ (Scramble for concessions) ตลอดจนพยายามใช้ผู้แทนทางการทูตและสถานกงสุลหรือสถานทูตซึ่งสองของตนเป็นกลไกเข้าครอบงำรัฐบาลจีนหันในการแทรกแซงกิจการภายในและการแทรกแซงทางทหารเมื่อจำเป็น

ข้อเรียกร้องของชาวตะวันตกได้เพิ่มพูนขึ้นตามกาลเวลา จากเดิมมีข้อเรียกร้องต้องการแต่เพียงการค้าเสรี การกำหนดพิกัดอัตราภาษีคุลาการที่แน่นอนและการเรียกร้องต้องการสิทธิสภาพนอกราชอาณาเขต ข้อเรียกร้องได้เพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา เป็นความต้องการสิทธิและสิทธิพิเศษในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาอุตสาหกรรมพาณิชยกรรม ต้องการขอเช่าดินแดนและยืดหยดในหลักการให้ความอนุเคราะห์เป็นพิเศษ ข้อเรียกร้องหันลายมีความแห่งอนุมัติคงยิ่งขึ้นด้วยการมีกองกำลังประจำการเพื่อเป็นเครื่องค้ำประกันมิให้จีนบิดพลิ้วข้อตกลง

ตั้งแต่ ค.ศ. 1897 บรรดามหาอำนาจได้กางแผนที่จีนออกเพื่อจัดสรรงานส่วนผลประโยชน์กันเองในรูปของการเช่าดินแดนและการกำหนดเขตอิทธิพล (Spheres of influence) เป็นการแบ่งจีนเป็นส่วน ๆ (Partition) เสมือนการผ่าแตงโมกิน จีนเป็นประเทศเอกราช แต่อำนาจอยู่ในมือของจีนแต่ไม่ได้เป็นประเทศที่มีอำนาจต่อการญูกำลัง ทุกหนทุกแห่งที่เป็นเขตให้เช่า (Leased territory) และเขตอิทธิพล (Sphere of influence) ส่วนอยู่เห็นอกญาณอย่างจีน เสมือนเป็นรัฐอิสระใหญ่น้อยภัยในจักรวรรดิจีน โดยสถานภาพนี้เองที่ทำให้จีนได้ชื่อว่าเป็นรัฐกึ่งอาณานิคม (Semicolonial Status)

การแก่งแย่งกันเข้าไปเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในจักรวรรดิจีนก่อให้เกิดความตื่นตระหนกขึ้นแก่สหรัฐอเมริกาญี่ปุ่นกว่า การแก่งแย่งกันนั้นจักไม่เป็นประโยชน์อันใดสำหรับชาวตะวันตกเลย เพราะดินแดนและผลประโยชน์ที่ได้รับมีคุณค่าและผลประโยชน์แตกต่างกันมาก อีกทั้งการประกาศเขตอิทธิพลมีผลต่อระบบที่เปลี่ยนการชนสังคมนาคม การสื่อสาร การไปรษณีย์และการจัดเก็บภาษี ตลอดจนการแก่งแย่งกันอาจนำมายังความขัดแย้งที่อาจลุกกลางภายในเป็นปฏิปักษ์ต่อกันได้โดยความเห็นชอบของอังกฤษ สหรัฐอเมริกาจึงประกาศนโยบายเปิดประตูเสรี (Open Door Policy) ใน ค.ศ. 1899 เรียกร้องให้ชาวตะวันตกถือหลักการเสรีต่อกันและโอกาสเสมอภาคในการเก็บเกี่ยวผล

ประโยชน์ในจักรวรรดิจีนคำประภาคนี้ได้ผลในทางปฏิบัติ จักรวรรดิจีนเปรียบประดุจคนใช้อาการหนัก ยากที่จะวางยา raksha ให้ถูกวิธีได้ เช่นนั้น คนจีนเองส่วนใหญ่ได้รู้สึกรู้สึกลับกัน ก็ จักรวรรดินิยม ที่คุกคามตนเท่าใดนัก

การพัฒนาจีนให้เข้มแข็งระหว่าง ค.ศ. 1861-1895 ส่งเสริมให้ผู้ปกครองจีนเข้าใจผิด คิดว่าจีนมั่นคงเพียงพอแล้วที่จะสนับอนารยชนตะวันตกและญี่ปุ่นออกจากประเทศ กลุ่มนี้ชื่อญี่ปุ่นของผู้ปกครองที่มีหัวคิดอนุรักษ์นิยมได้กำหนดนโยบายเชิงกร้าวต่อชาวยะนังตะวันตกและญี่ปุ่น พระราชนิยม สำเร็จให้สมาคมลับนักมวย (Boxer, หรือ Righteous and Harmonious Fists, I-Ho Ch'uan) ก่อการปฏิวัติ (Boxer Rebellion) ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1900 ในภาคเหนือเพื่อขับไล่บรรดามหาอำนาจจากจักรวรรดิจีน กบฏปีดล้อมสถานทูตในนครปักกิ่งไว้ 55 วัน จักรวรรดิจีนประกาศตัดความสัมพันธ์กับบรรดามหาอำนาจในวันที่ 18 มิถุนายน สามวันต่อมา ประกาศสงบศรัมเป็นทางการกับบรรดามหาอำนาจ กบฏนักมวยครั้งนี้มิได้ทำให้จีนมีสถานภาพแห่งอำนาจดีขึ้น กองทัพพันธมิตรปราบกบฏจนราบคาบและปีบบังคับจีนเห็น夷แยกอีกซึ่งด้วยข้อตกลงเป็นพิธีสาร (Boxer Protocol) ในเดือนตุลาคม เงื่อนไขสำคัญคือ จีนต้องยินยอมให้บรรดามหาอำนาจมีกองทหารประจำการบนแผ่นดินจีนโดยเฉพาะประจำการตามสถานทูต

ในระหว่างที่เกิดกบฏนักมวย รัสเซียจ่ายโอกาสเยื่อต่อรองแม่นญูเรียในเดือนกรกฎาคม ด้วยข้ออ้างเพื่อพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สินของรัสเซีย การเยื่อต่อรองครั้งนี้ได้ทำให้ญี่ปุ่น อังกฤษและเยอรมันวิตกกังวลต่อความเป็นไปได้ที่รัสเซียจะแฝ่ขยายอำนาจลงมาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออก บรรดามหาอำนาจดังกล่าวจึงแสดงอิทธิพลปักป้องจีนให้เจรจาจนรัสเซียต้องถอย ไม่ดำเนินการ รวมแม่นญูเรียไว้กับรัสเซีย อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นมิได้ราบรื่น แม้จะมีความพยายามแก้ปัญหาแม่นญูเรียโดยสันติวิธีทางการทูต สองคราມได้อุบัติชีวิโน ค.ศ. 1904 เพื่อแก้ปัญหาให้สำคัญเต็มขัตโดยจัดตั้งรัสเซียออกไปจากเส้นทางสร้างจักรวรรดิญี่ปุ่น ญี่ปุ่นผู้พิชิตได้ครอบครองผลประโยชน์ทั้งปวงของรัสเซียในจักรวรรดิจีน สองคราມระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซียมีผลให้ญี่ปุ่น ต่อจีน คือ การที่ญี่ปุ่นแฝ่ขยายอำนาจอิทธิพลเข้าไปในแม่นญูเรียของจีน สถานการณ์ระหว่างประเทศในระหว่าง ค.ศ. 1900-1905 ได้ทำให้จีนตกต่ำยิ่งขึ้น ล่องแหน่งต่อการสูญเสียเอกสาร อำนาจอย่างที่สุดเสื่อมได้

ความเป็นรัฐกิจอาณาจักรนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขกดขี่ของบรรดาสนธิสัญญาที่จีนต้องทำกับบรรดามหาอำนาจตั้งแต่ ค.ศ. 1842 จีนได้ประมาณว่า สนธิสัญญาเหล่านั้น เป็นสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคและไม่เป็นธรรมต่อจีน ความไม่เสมอภาคปรากฏจากการที่บรรดาสนธิสัญญาล้วนถูกการทำซึ่นระหว่างบรรดามหาอำนาจญี่ปุ่นและจีนญี่ปุ่น ญี่ปุ่นเป็นผู้บังการตั้งข้อเรียกร้องต้องการสิทธิพิเศษที่จีนต้องเป็นฝ่ายยินยอมยกให้ จีนมิได้รับสิทธิและสิทธิพิเศษดังกล่าว

เป็นผู้จัดเก็บภาษีแทนรัฐบาลจีน เป็นการควบคุมและผูกขาดการค้าลังและเศรษฐกิจจีน

4. สิทธิสภาพนอกราชอาณาเขต ชาวยาตะวันตกญี่ปุ่นคุ้นเคยกับการอยู่ภายใต้ความคุ้มครองทางกฎหมายของประเทศไทย ปฏิเสธที่จะให้จีนใช้กฎหมายจีนการศาลจีนกับคดีความที่เกิดขึ้นกับชาวตะวันตกและคนไทยในบังคับ ชาวตะวันตกและคนไทยในบังคับได้รับสิทธิพิเศษที่จะใช้กฎหมายและการศาลของประเทศไทย สิทธิพิเศษนี้เรียกว่า สิทธิสภาพนอกราชอาณาเขต เป็นเครื่องมือโดยนิ الدينย์ที่ต่อต้านธรรมเนียมชาติชนครบทั้งหมดของจีน จึงขาดความเป็นอิสระในการบริหารกฎหมายและการศาลเหนือชาวต่างชาติ

5. การให้ความอนุเคราะห์เป็นพิเศษ ความตกลงเสริมท้ายสนธิสัญญาานกิงระบุมาตราหนึ่งว่า ในอนาคต ถ้าจีนได้ให้สิทธิและสิทธิพิเศษแก่ประเทศไทยนี้ได้ อังกฤษจะได้รับสิทธิ และสิทธิพิเศษนั้นด้วย นับเป็นจุดเริ่มต้นของหลักการให้ความอนุเคราะห์เป็นพิเศษ (Most-favored-nation clause) อันปรากฏเป็นมาตราหนึ่งในบรรดาสนธิสัญญาต่อมา ประเทศไทยได้รับสิทธิและสิทธิพิเศษแต่ฝ่ายเดียวจากจีน ประเทศไทยฯ จะได้รับความอนุเคราะห์เป็นพิเศษด้วย กล่าวคือ ได้รับสิทธิพิเศษประเภทนั้น ๆ แต่ฝ่ายเดียวจากจีนด้วย โดยไม่ต้องให้สิทธิและสิทธิพิเศษดังกล่าวแก่จีนเป็นการตอบแทนแต่อย่างใด การให้ความอนุเคราะห์เป็นพิเศษอย่างเสมอภาคกันเริ่มด้วยการให้สิทธิและสิทธิพิเศษทางการค้า ต่อมาขยายเป็นการให้สิทธิและสิทธิพิเศษที่สำคัญในการลงทุน ประกอบการอุตสาหกรรมพาณิชยกรรม การจัดเก็บภาษีศุลกากร และการให้เช่าดินแดนเป็นส่วน ๆ

6. การมีกองกำลังต่างชาติประจำรัฐนั่นแฟ่นตันจีน สนธิสัญญาเทียนจิน (ค.ศ. 1860) ได้อนุญาตให้เรือรบและเรือใหญ่ของบรรดามหาอำนาจเดินเรือได้โดยเสรีมากที่เมืองท่าเปิด เมื่อใดที่จีนบีดพริวหรือละเมิดสนธิสัญญา หรือต่อต้าน บรรดามหาอำนาจสามารถจัดกองกำลังพันธมิตรตอบโต้จีนได้ ดังที่ได้แสดงแล้วในสหคุรรัมแยร์โร (ค.ศ. 1857-1860) และในกรณีกบฏบ็อกเซอร์ (Boxer Rebellion) ใน ค.ศ. 1901 การมีกองกำลังที่พร้อมรอบและมีเรือรบประจำการเป็นเครื่องค้ำประกันมิให้จีนซัดภัยจักรวรรดินิยมได้โดยง่าย พิธีสารบันอกเซอร์ (Boxer Protocol, ค.ศ. 1901) กำหนดให้จีนต้องรื้อป้อมค่ายต้ากุ (Taku) ปากทางเข้าแม่น้ำเปiyang ให้เป็นจุดยุทธศาสตร์ตั้งรับของจีน และจีนต้องยอมให้จัดตั้งสถานทูตชั้นสอง (Legation) ในนครปักกิ่ง เพื่อเป็นที่ประจำการกองกำลังทหาร และให้มีทหารประจำตามเส้นทางรถไฟและจุดยุทธศาสตร์ทั้งหมดของจีน ศักยภาพทางทหารอันปราภูมิเช่นนี้ยอมเป็นอำนาจต่อรองที่ต้องรับบรรดามหาอำนาจที่จะแยกอ้างสิทธิและตั้งข้อเรียกร้องไม่มีที่สิ้นสุดต่อจีน เป็นการใช้อำนาจทหารหรือนโยบายเรือปืน (Gunboat Policy) ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาและดำเนินการรั่งเริงผลประโยชน์ มหาศาลของบรรดามหาอำนาจในประเทศไทย

FOREIGN ENCROACHMENT ON CHINA

THE TREATY PORTS

- Canton—The original 5 ports opened in 1842-1844
- Tientsin—The 9 additional ports opened in the 1860s
- Algun—ports opened by 1911 (the names of some are omitted on this map)

FOREIGN LEASED AREAS, 1898

Port Arthur and Liaotung Peninsula (Kwantung) (Russian)

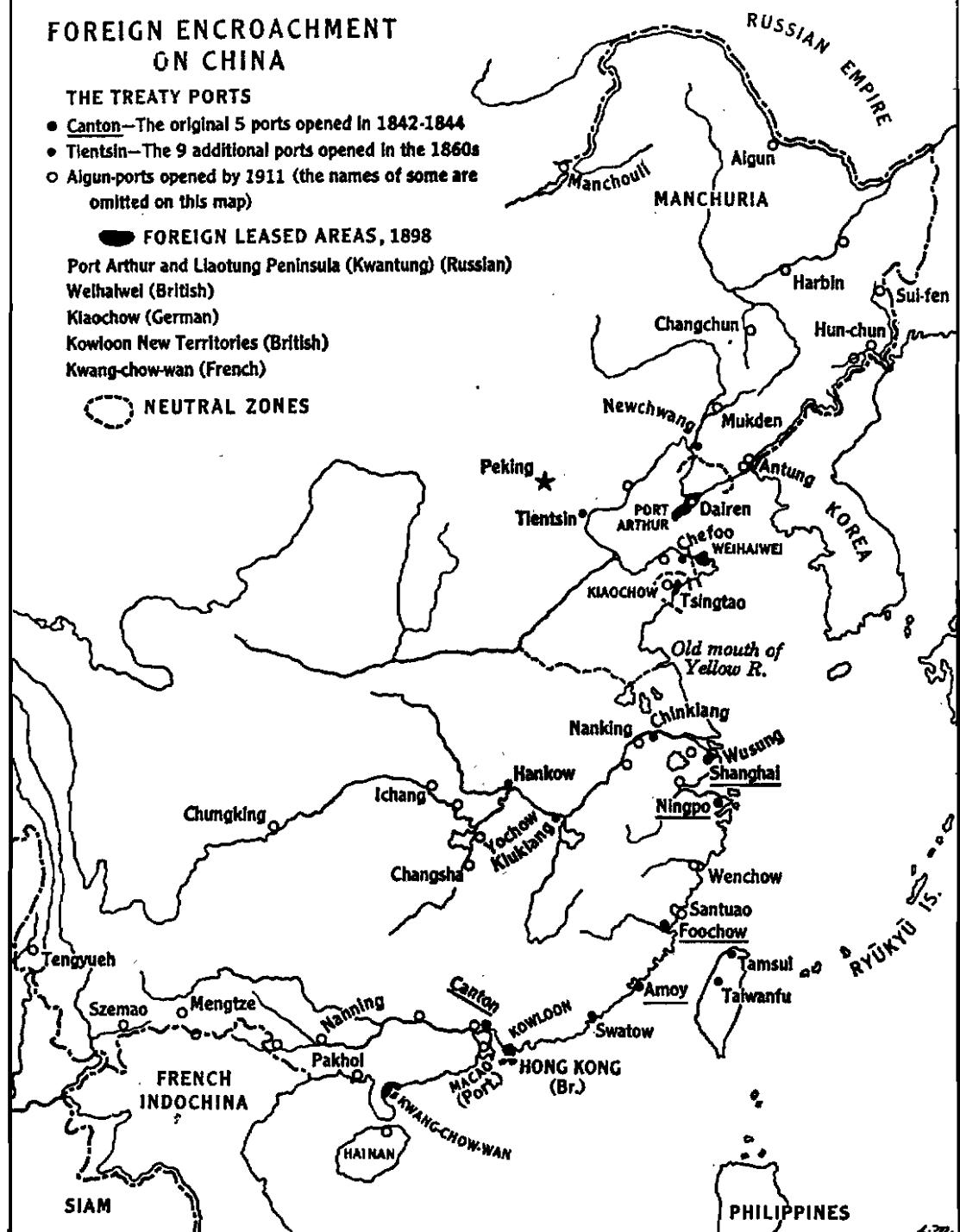
Welhalwei (British)

Kiaochow (German)

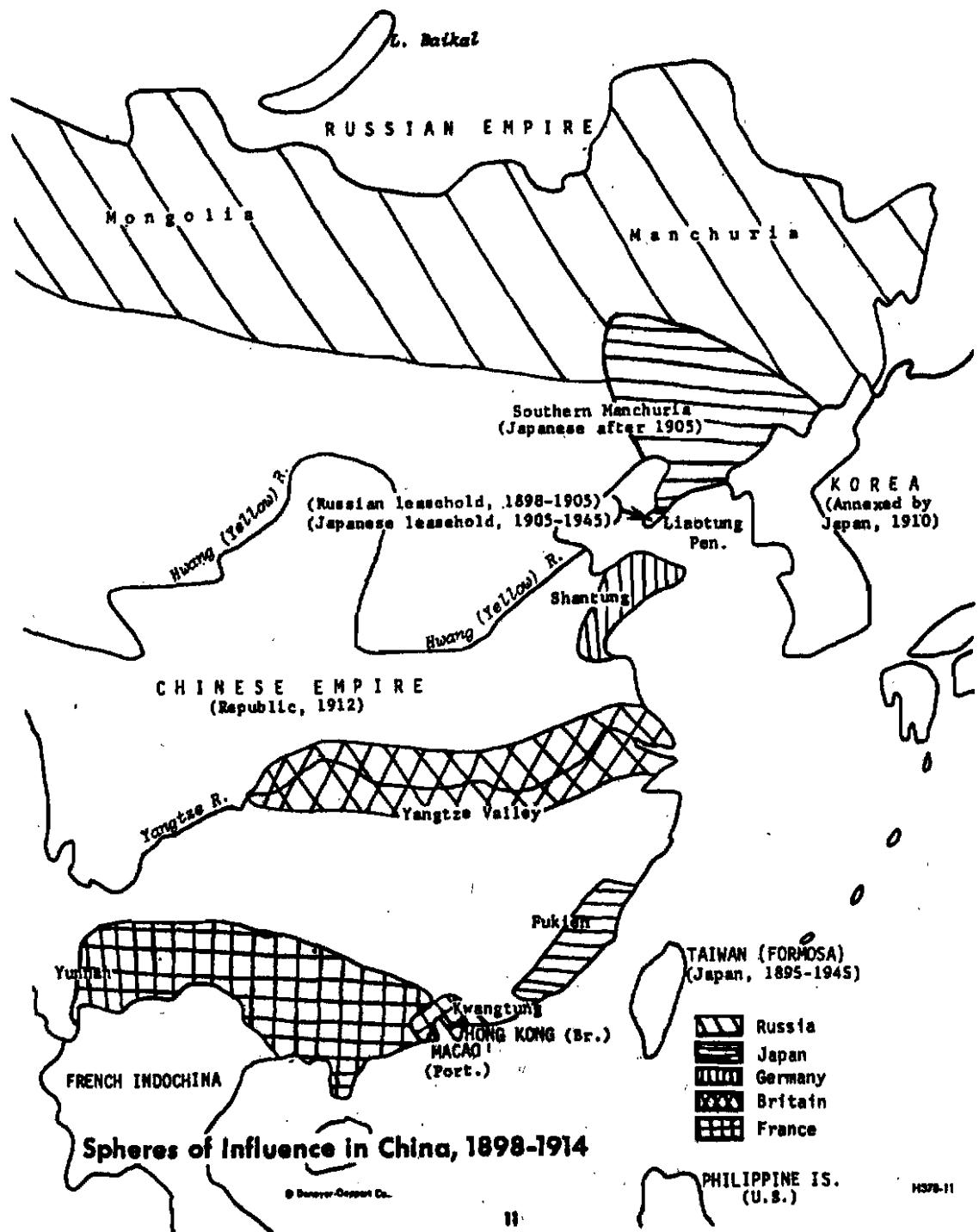
Kowloon New Territories (British)

Kwang-chow-wan (French)

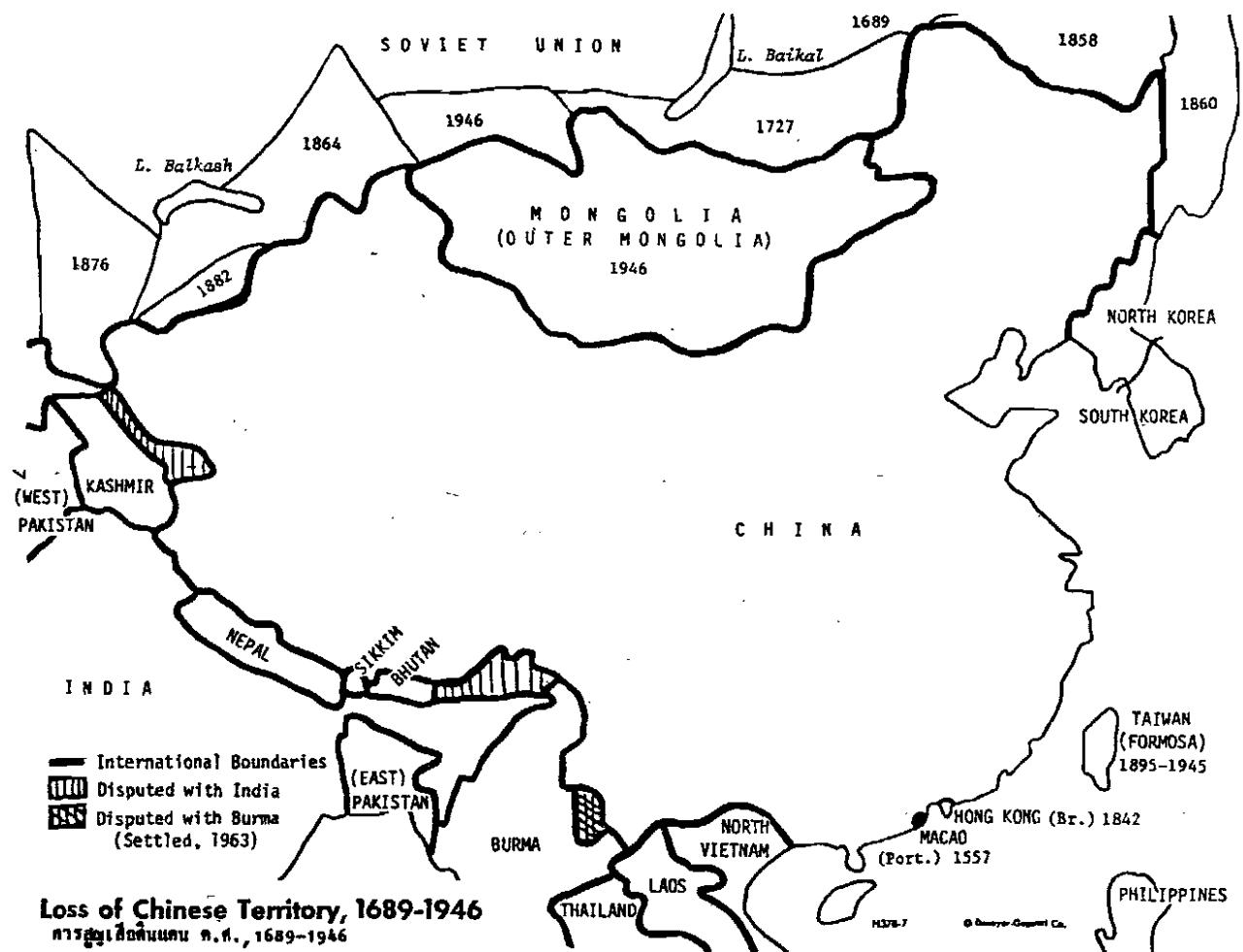
NEUTRAL ZONES

การล่วงล้ำดินแดนจักรวรรดิจีน

ເຂດອີກອີພດໃນຈັກງວຽກຕີເຊີນ

การสูญเสียดินแดน ค.ศ. 1689-1946

2. ลักษณะเศรษฐกิจ ตั้งแต่ ค.ศ. 1842 สนธิสัญญากำหนดให้จีนต้องเปิดเมืองท่ามากขึ้นตามลำดับ การค้าผูกขาดถูกยกเลิก กลายเป็นการค้าเสรีตามเงื่อนไขของสนธิสัญญา กล่าวคือ การค้าชายตามเมืองท่าปราศจากองค์การตัวแทนผู้กฎหมาย สมาคมถุงหาง บรรดามหาอำนาจได้ สิทธิและสิทธิพิเศษทางการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การที่บรรดามหาอำนาจ เป็นผู้กำหนดพิกัด อัตราภาษีศุลกากรที่เริ่มต้นร้อยละ 5 แล้วลดลงมาตามลำดับจนเหลือร้อยละ 2-3 เท่านั้น สิทธิพิเศษทางกฎหมายและการศาลที่ได้ถูกยกเป็นเครื่องมือป้องกันการค้าของบรรดามหาอำนาจให้ สามารถเลี้ยงภาษีน้อยหรือเกือบไม่ต้องเสียภาษีแท้จริง แต่ที่นับว่ารายแรงต่ออำนาจอังกฤษไปช่องจีน ยิ่งกว่านั้น คือ การที่บรรดามหาอำนาจเป็นผู้จัดเก็บภาษีศุลกากรของจีนเองตั้งแต่夸วรรษที่ 1860 อาจจะกล่าวได้ว่า สิทธิพิเศษทางการค้าโดยเฉพาะการภาษีส่วนปิดกั้นมิให้เศรษฐกิจจีนเดิบใหญ่ขึ้น มาแข่งขันกับบรรดามหาอำนาจ จึงสุดสิ้นหนทางที่จะกำหนดพิกัดอัตราภาษีศุลกากรและจัดเก็บ เองเพื่อคุ้มครองสินค้ายอดตน และต้องจำยอมให้สินค้าหลังไหลเข้าประเทศในราคากูกว่าและ สามารถตีตลาดการค้าจีนได้ ระหว่าง ค.ศ. 1842-1880 สิทธิและสิทธิพิเศษทางการค้านี้แสดง ลักษณะของการครอบงำเศรษฐกิจจีน นับเป็นจุดเริ่มต้นของ การพัฒนาลักษณะจักรวรรตินิยมของการ ค้าเสรี (Imperialism of free trade) แบบตะวันตก

ใน夸วรรษที่ 1880 ลักษณะจักรวรรตินิยมได้ทวีความเข้มข้นรุนแรงยิ่งขึ้น เพื่อประจักษ์ ชัดถึงสภาพอาการให้เห็นแก่ของจีน บรรดามหาอำนาจได้แห่งชั้นกันตั้งข้อเรียกร้องต้องการสิทธิและ สิทธิพิเศษในการลงทุนกิจการอุตสาหกรรมพาณิชยกรรมในประเทศจีน ความประชัยของจีนต่อญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1895 ได้เชือเชิญให้บรรดามหาอำนาจได้รับสิทธิพิเศษ เช่นเดียวกับญี่ปุ่นในการเปิดโรงงาน และดำเนินกิจการอุตสาหกรรมในประเทศจีนตามหลักการให้ความอนุเคราะห์เป็นพิเศษ บรรดา มหาอำนาจได้แก่งแย่งกันขอสิทธิและสิทธิพิเศษในการประกอบการอุตสาหกรรม ที่สำคัญคือ การ เหมืองแร่และการรถไฟ สิทธิพิเศษทางการค้าและการลงทุนในประเทศจีนเปิดทางให้บรรดา มหาอำนาจสามารถพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรณ์น้ำด้วยประโยชน์ของบรรดามหา อำนาจมากกว่าเพื่อประโยชน์ของจีนเอง การคลังของญี่ปุ่นได้ครอบงำวิถีทางแห่งการพัฒนา เศรษฐกิจจีน เป็นการแผ่ขยายอำนาจเข้าครอบงำจีนโดยพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ ลักษณะจักรวรรติ นิยมทางเศรษฐกิจ (Economic Imperialism) ปรากฏเด่นชัดแล้ว

ระหว่าง ค.ศ. 1873-1894 บรรดาสนธิสัญญาได้ปรับเปลี่ยนให้ถูกกฎหมายเป็นตลาดการค้า ใหญ่ของโลกภายใต้การควบคุมของบรรดามหาอำนาจ กล่าวคือ จีนถูกเป็นแหล่งวัตถุดีบและ แหล่งลงทุนขนาดใหญ่เพื่อการอุตสาหกรรมพาณิชยกรรมของบรรดามหาอำนาจ และเป็นตลาด การค้าใหญ่ของโลกที่สินค้านานาชนิดของโลกตะวันตกและญี่ปุ่นหลังไหลเข้าตีตลาดการค้าภายใน ของจีน ตั้งแต่ ค.ศ. 1860 บรรดามหาอำนาจได้จัดตั้งสถาบันการเงินการธนาคารและเปิดโรงงานที่

ต่อมา สังคมจีนกับญี่ปุ่นได้ลัดฐานเดิมที่เคยเป็นอยู่ในประเทศหนึ่งในอดีต ระหว่าง ค.ศ. 1897 - 1900 จึงได้กลยุทธ์รักษาอุดมความ ความปราดเปรื่องในการรบครั้งสั้นกวารัชกาลต่อไป ค.ศ. 1839 ยอมเป็นข้อควรสังวรและทำให้เป็นอย่างดี จึงอนุญาตให้เพียงครั้งเดียว การห้ามขายเพียงครั้งเดียว จึงได้ในกรุงเทพฯ ก็ยกเว้นการหน้าเต็มจักราชตั้งแต่นั้นมาก จักราชตั้งแบบจะล้มเหลวใน ค.ศ. 1860

กับภัยภัยในจักราชตั้ง

ในประวัติศาสตร์จีน กับภัยศึกปรากម្មการณ์ทางการเมืองที่ยอมเกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติ วิสัยเมื่อตนเสื่อมให้อื้อห้ามหาย เสื่อมให้เป็นสัญญาณของเหตุการณ์ที่เกิดภาวะวัฏจักรทางการเมือง คือ ปัญหาสู้ชีวิตจ่ายเงินตัว โดยเฉพาะชนบททางภาคซึ่ง การทุจริตและภาระประเพณีมีอยู่ในวงราชการ ระดับสูงและระบบการควบคุมน้ำมันสัมมาหลักก่อให้เกิดอุทกภัย การเกษชัตกรรมสมรด ผู้คนตกยากช้ำได้ยาก เกิดเจ้าผู้ชายอุดม เกิดความไม่สงบเข้าหัวไป แม้กระทั่งสุด ผู้คนลุกฮือรื้อสื้นเป็นกบฏ เสื่อมให้เช่นนี้ ได้ปรากฏแล้วในศตวรรษที่ 18 ประสบภัยภัยพื้นเมืองชาติดือ อุภกภัย ทุพภิกภัย ภารณะ ภัยจากโจรสัตว์ตามชายฝั่งทะเล และภัยทะเลดงผลชาดและนกติดภัยเงินหัวหทัยแผ่นดิน

1. กับภัย: สาเหตุอันเป็นปัจจัยหลัก

ภัยเกิดขึ้นด้วยสาเหตุอันมีสาหร่าย ก็คือภัยที่กันเป็นปัจจัย ในที่สุด จะเสนอเฉพาะอย่างคับเวาของปัจจัยอันเป็นปัจจัยหลักก่อให้เกิดภัย

1.1 สันติสุขจีน (Pax Sinica)

การท่าเรือช่องศรีจึงได้สถาปนาความมั่นคง ปลอดภัย ความสงบเรียบร้อยและร่มเยื้อย่างมาก ในส่วนนี้ในสังคมจีนเมื่อสิ้นศตวรรษที่ 17 นั้น ยอมทำให้หันมุนต่อสิ่งที่เรียกว่า “สันติสุขจีน” (Pax Sinica) ไม่ได้เป็นความหมายว่ามีความดีงามสมอย่างใด แต่จะเป็นสิ่งที่ดีกว่าความมั่นคงปลอดภัย ความสงบเรียบร้อยแบบแผนให้ทำให้ประชานัมมีความรู้สึกมั่นคงและมั่นใจในกรุงรัตนโกสินทร์ อาชีพอย่างเป็นปกติสุข การแห่ไปได้เริ่มปลูกพืชเพ้นท์ให้ทนได้ทุกสภาพดินและสภาพภูมิอากาศ ผ่อนคลายภาระทางภาษีให้ได้ ความกินใจด้วยตัวภัยได้ภัยความมั่นคงปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยยังทำให้ประชาชนเพิ่มเติมความร่มรื่นด้วยสิ่งนี้ได้

สันติสุขจากการปราบเสี่ยมหนามและนินดี้ ภัยภัยภัยในจักราชตั้ง แหล่งการสร้างเจ้าผู้ชายที่ดี ยังหมายถึงการที่เดินต้องลงทุนสูงมากให้ได้มาซึ่งสันติสุข ราชวงศ์ชิง ต้องทุ่มเทพยายามให้เป็นมิленและพยายามหุ้มห่ำยมห้าศลาไปในกรุงรัตนโกสินทร์ที่ศรีราชา ค.ศ. 1644 - 1800 โดยประมาณ การคลังของราชวงศ์ได้รับความกระหายน้ำที่อยู่ห่างไกลตั้งแต่นั้นมาจน

ไม่อยู่ในฐานะที่จะเป็นฐานอำนาจทางเศรษฐกิจให้แก่ราชวงศ์ซึ่งในการปราบกบฏภายในและป้องกันจักรวรรดิจากภัยต่างๆ ในศตวรรษที่ 19 ได้

สันติสุขจึงได้ทำให้ระบบราชการวางใจในสถานการณ์ขาดความไว้ใจในการบ้านเมือง ก่อเกิดการทุจริตและการประพฤติมิชอบในวงราชการ ระบบราชการจึงไว้ประตีกหิมภาพและขาดประสิทธิผล ประจำกษัตริยานคือ ทหารย่อท่ายื่นวินัยและขาดการฝึกอบรมทหารสม่ำเสมอเป็นเวลา หลายร้อยปี ราชวงศ์ซึ่งสูญเสียศักดิ์ภาพทางทหารที่เคยลือชื่อในอดีต เป็นความสูญเสียในศตวรรษที่ 19 ในเชิงทางที่ราชวงศ์ซึ่งต้องเหลือเชื่อกันว่า กบฏและศึกนักกือ ภัยต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศนั้นคือ การละเลยทอดเท็งการบำรุงสาธารณูปโภคสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ระบบการควบคุมน้ำตามระบบแม่น้ำสำคัญ อันเป็นเหตุให้เกิดอุทกภัยใหญ่หลวงที่ก่อสิ่นกินชีวิตผู้คนหลายสิบล้าน และระบบการบรรเทาสาธารณภัยล่าช้าไม่ทันการณ์และไม่เพียงพอจนทำให้ราชธานีทุกชั้นยากแล้วลุกขึ้น

1.2 ประชากรสัน്നประเทศไทย

สันติสุขและความกินดืออยู่ต้องได้ทำให้ประชากรเจ็บเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วอย่างไม่เคยมีมาก่อน ใน ค.ศ. 1660 จึงมีประชากรประมาณ 100-150 ล้านคน เมื่อถึง ค.ศ. 1851 ประชากรเพิ่มขึ้นถึง 1 เท่า เป็น 430 ล้านคน ไม่สอดคล้องอัตราเพิ่มของทรัพยากรในแผ่นดินที่ซ้ำกันมากหรือลดลง โดยเฉพาะพื้นที่เพาะปลูก (Cultivated area) เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 50 เท่านั้น ประชากรสันนประเทศไทยเป็นปัญหาใหญ่ของรัฐ เพราะรัฐไม่สามารถจัดหาปัจจัยสี่ในการครองชีพให้เพียงพอได้ ประชาชนขาดที่ดิน ที่ดินมีค่าทุกตารางนิ้ว ต้องแบ่งขายกันเป็นหลักและเพิ่มผลผลิตทุกวิถีทาง การบุกเบิกขยายพื้นที่การเพาะปลูกเป็นไปไม่ได้แล้ว เพราะไม่มีพื้นที่ให้ขยายไปตั้งถิ่นฐานอีก แม้จะเปลี่ยนอาชีพก็ยากมากเช่นกัน จึงยังไม่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่จะรองรับประชากรมหาศาล

อาจจะกล่าวได้ว่า ชาวนาเป็นประชากรส่วนใหญ่ของทั้งจักรวรรดิที่เริ่มรุสก่อการถึงสองด้านของประชากรสันนประเทศไทย เพาะชาวนาขาดปัจจัยสี่ในการครองชีพ แม้จะปัญหาที่ดินภาระและค่าเช่า ในขณะที่เจ้าที่ดินมีที่ดินมากมายแม้จะมีน้อยรายก็ตาม ส่วนใหญ่เจ้าที่ดินมีที่ดินไม่กี่เอเคอร์และไม่ได้ประกอบอาชีพการเกษตรแต่อย่างใด หลังสิ่งค่ามีเงิน เจ้าที่ดินได้สะสมที่ดินมากขึ้น ปัญหาที่ดินเป็นปัญหาใหญ่ที่ทำให้ชาวนายากไร้และมีตัวตนที่จะเปลี่ยนอาชีพ ประชากรสันนประเทศไทยและความทุกษ์ยากมีผลกระทบกระเทือนต่อรายได้ของรัฐมาก เพราะจัดเก็บภาษีได้ยากและได้ปริมาณน้อย รัฐมีปัญหาปากท้องต้องตุ้ยและเป็นปัญหาใหญ่ เมื่อเกิดภัยพิบัติ สงเคราะห์อุบัติภัย ราชวงศ์พยายามที่จะดำเนินการบรรเทาสาธารณภัยได้ ความทุกษ์ยากด้วยเหตุปัญหาประชากรสันนประเทศไทยเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นในแผ่นดิน

1.3 กัญชกรรมชาติ

ระหว่าง ค.ศ. 1840-1900 จักรวรรดิประ実กับพืชให้กับชาวไทยที่ห่างไกลจากภัยธรรมชาติครั้งแล้วครั้งเล่าติดต่อกัน ทั้งอุทกภัย ภาระแล้งจัด ไร่นาล่ม เกิดภาวะทุพภิกขภัยรุนแรง ทั่วทั้งแผ่นดิน นอกจากอุทกภัยและภาระแล้งแล้ว จักรวรรดิยังต้องเผชิญพายุร้ายตามฤดูกาลและสัตว์หายชนิดลงพืชผลเป็นอันตรายให้กับชาวไทยในศตวรรษที่ 19 ล้วนทำให้เรนาสาโกลม ผู้คนล้มตายหลายสิบล้านคน ประชากรที่รอดตายล้วนเผชิญความทิวท่อมาก อย่างรุนแรง รัฐต้องเพิ่งฟูฟุณบ้านเมืองด้วยงบประมาณแผ่นดินสูงจนกระทบกระเทือนฐานะการคลังให้ย่อยยับลงอีก ความทุกษายากย่อมทำให้ราษฎรต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดด้วยการก่อความไม่สงบหลายรูปแบบ เป็นการดึงดูดความสนใจของส่วนกลางให้เร่งแก้ไขปัญหาสถานการณ์โดยด่วน แต่ส่วนกลางมักให้ความช่วยเหลือช้าเกินการณ์ กบฏจึงเกิดขึ้นท้ายสุด

1.4 ปัญหาเศรษฐกิจ

ปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาอ่อนตระหนกคุกคามสัยในประวัติศาสตร์จีน ตั้งแต่เริ่มศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ราชวงศ์ซิงได้เผชิญปัญหาเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ ที่สำคัญคือ

ก. การคลังสัมฤทธิ์ ราชวงศ์ซิงได้เชื่อว่าเป็นราชวงศ์นักการบิน นับตั้งแต่ได้สถาปนาราชวงศ์ชื่นปักครองจีนใน ค.ศ. 1644 และ ราชวงศ์ได้กระทำการศึกสงครามทั้งด้วยรับและระบุกจนถึง ค.ศ. 1800 เพื่อสถาปนาจักรวรรดิอันยิ่งใหญ่และสถาปนาความมั่นคงปลอดภัยและระเบียบแบบแผนทั้งแผ่นดิน อีกทั้งยังมีกองทัพมณฑลและกองทัพจีนตั้งประจำตามจุดยุทธศาสตร์ในยามสงบอีกด้วย กิจการทหารทั้งในยามสงบและยามสงบได้ทำให้ราชวงศ์ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินมหาศาล และต้องระดมสรรพกำลังทรัพยากรในแผ่นดินและทรัพยากรมนุษย์ มหาศาล จักรวรรดิที่สถาปนาขึ้นและต้องซ้ำรังรักษาไว้ยิ่งทำให้ห้องพระคลังร่ออยู่ห่อ มีแต่รายจ่ายมากกว่ารายรับ แทบไม่คุ้มกับการสร้างจักรวรรดิขึ้นมา

เมื่อราชวงศ์ซิงต้องเผชิญกับภัยในและภัยต่างๆ ตั้งแต่ ค.ศ. 1840 เป็นต้นมา ฐานะการคลังยิ่งทรุดหนัก ราชวงศ์ซิงต้องสิ้นเปลืองงบประมาณ ทรัพยากรในแผ่นดินและทรัพยากรมนุษย์ครั้งแล้วครั้งเล่าในการศึกเพื่อปราบกบฏและต่อต้านภัยต่างๆ ความพ่ายแพ้ต่อชาวยาวยังหมายถึงการที่ราชวงศ์ต้องขาดใช้ค่าปฏิมากรรมสูงสุดสิบอึดด้วย

ในพระราชสำนักแม่นๆ เช่น การใช้จ่ายเกินตัวเป็นเรื่องปกติธรรมชาติ แต่รัชสมัยจักรพรรดิเฉียนหลง ความหรูหราฟุ่มเฟือยประกายตั้งแต่ระดับสูงสุดคือองค์จักรพรรดิ พระบรมวงศานุวงศ์ ลงไปถึงระดับขันทีและข้าราชการสำนัก พระราชนัดลักษณ์ของการใช้จ่ายเกินตัวทำกลางอาณาประหาราษฎร์ที่ตกทุกข์ได้ยาก การคลังมีแต่ทรงกับทรุด ไม่อยู่ในฐานที่จะสามารถพัฒนาประเทศชาติได้ในยามที่มีภัยการรอบทิศ

๙. การจัดเก็บภาษี หนทางหนึ่งของการหารายได้คือ การจัดเก็บภาษีเดียว และภาษีจากการค้า เมื่อรัชวงศ์ซึ่งเป็นภูมิปัญญาการค้า ราชวงศ์ได้แก้ไขด้วยวิธีการเพิ่มภาษี มากมายหลายประเภท และจัดเก็บภาษีในอัตราที่สูงขึ้นมาก แต่ก็สิทธิ์ชนผู้เป็นเจ้าที่ดินส่วนใหญ่ หนีภาษีที่ดิน ผู้เสียภาษีคือ ชาวนา

นอกจากภาษีเดียวแล้ว ราชวงศ์ยังได้จัดเก็บภาษีจากการค้า การค้าทางทะเลให้รายได้ งามแก่ราชวงศ์มาก แม้จะได้รับภาษีไม่เต็มที่เพราะข้าราชการห้องถินทุจริตเบียดบังมาก แต่เมื่อจีน ต้องพ่ายแพ้ต่ออังกฤษใน ค.ศ. 1842 จึงต้องสูญเสียรายได้จากการค้า เมืองท่าที่บังคับให้เปิด ตามสนธิสัญญานั้นได้เปิดโอกาสให้ชาวตะวันตกพัฒนาพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมเพื่อ ประโยชน์ของชาวตะวันตกเต็มที่ จึงสูญเสียโอกาสที่จะแสวงหาความมั่งคั่งจากเมืองท่าเปิด แม้จะ ต้องเพิ่มอัตราภาษีหรือเพิ่มประเภทภาษี จึงไม่มีสิทธิ์กำหนดโดยปราศจากความเห็นชอบของ บรรดามหาอำนาจก่อน รายได้จากการค้าจึงไม่ถือว่าเป็นรายได้หลักอย่างแท้จริง

การจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมมีปัญหาการจัดเก็บมาก ชนชั้นผู้ดีและเจ้าที่ดินมี โอกาสหนีภาษีที่ดิน ชาวนาผู้เรียนจากอิทธิพลต้องรับภาระเสียภาษีที่ดินหนักอึ้ง ที่ดินที่ไม่ต้องเสีย ภาษีโดยกรรมวิธีฉ้อดล้มปริมาณมาก ทำให้ราษฎรขาดรายได้ไปมาก ภาระเสียภาษีไปตกหนักอยู่ ที่ชาวนา เมื่อชาวนาทึ่งทึ่งที่นาเพื่อหนีภาษีก็ยิ่งทำให้ราษฎรขาดรายได้ยิ่งขึ้น อีกประการหนึ่ง ราชวงศ์มีประเพณีด้วยการลดภาษีให้ราษฎรในพื้นที่ที่เพิ่มภัยพิบัติจากธรรมชาติหรือเป็นพื้นที่อยุธยาภิ ระหว่าง ค.ศ. 1840-1860 ภัยพิบัติจากธรรมชาติใหญ่หลวงมากและเกิดขึ้นติดต่อกัน ราชวงศ์ขาด รายได้มากสารถ กบฏทั่วทั้งแผ่นดินได้ทำให้การคลังทรุดหนักยิ่งขึ้น เพราะกบฏเกิดขึ้นสืบต่อเนื่อง กันและกินระยะเวลาเป็นสิบปีกว่าจะปราบได้ ราชวงศ์จึงไม่สามารถเก็บภาษีได้ในเขต kabu โดย เฉพาะพื้นที่กว้างใหญ่ไฟศาลงของกบฏไห่ฟิง รายได้จากการคัดลอกมากและเก็บได้ไม่มีประสิทธิภาพ ข้าราชการทุจริตและประพฤติมิชอบในการจัดเก็บภาษี ส่วนการจัดเก็บภาษีสุดก้าวร่องน้ำ ภัยหลังสองครั้งด้วยกรณีเรือแกรรร์ (Arrow War, ค.ศ. 1857-1860) มหาอำนาจได้จัดเก็บภาษี ศุลกากรให้แก่จีน โดยหักหนี้สินค้างชำระและค่าบริการจัดเก็บไว้ก่อนส่งที่เหลือให้แก่จีน ราชวงศ์ ไม่มีอำนาจเป็นอิสระในการกำหนดภาษีศุลกากรและพิกัดอัตราภาษีศุลกากร

ทั้งชาวนาผู้เสียภาษีและราชวงศ์ผู้จัดเก็บภาษีล้วนตอกยูในฐานะลำบาก ราชวงศ์ขาด รายได้จากการค้าที่จะบำรุงประเทศชาติในภาวะที่เพิ่มภัยศึกนอกศึกใน ชาวนาต้องเสียภาษีเดียวให้รู้ และเสียภาษีค่าธรรมเนียมสารพัดให้แก่ข้าราชการ ชนชั้นผู้ดี เจ้าที่ดิน นายทุนเงินถ้วนและผู้ทรง อิทธิพลในห้องถิน ตลอดจนเสียภาษีข้าสองให้กับบูด้วย ถ้าที่ดินอยู่ในเขต kabu ชาวนาต้องชำระ ภาษีเป็นเงินสดคือ เหรียญภาษาปัณฑ์เงินที่มีมูลค่าสูงกว่าเหรียญภาษาปัณฑ์ทองแดงที่ชาวนาได้รับจาก การขายพืชผล อัตราแลกเปลี่ยนเช่นนั้นสูงขึ้นมากกว่าจะคงที่หรือลดลง เป็นความยากลำบากแก่

ชาวนาเป็นอย่างยิ่ง ชาวนามักไม่สามารถเสียภาษีสารพัดได้ครบถ้วน ความยากไร้และภาวะหนี้สินล้นพื้นด้วยอัมបีบบังคับให้ชาวนาต้องแก้ไขด้วยวิธีการขายที่ดินบ้าง ขายแรงงานในเมืองท่าเปิดบังทึ้งที่นาไปเพื่อหนี้ภาษีและหนี้หันบ้าง ก่อความไม่สงบบ้างโดยเป็นโจรผู้ร้ายบ้าง ร่วมกับภูบังหรือลูกชื่อเป็นกบฏเสียเงินบ้าง เป็นต้น ภาระภาษีอันหนักอึ้งได้ทำให้ชาวนาประสบความทุกข์ยากทับถมทวีคุณ กบฏชาวนาจึงลุวนเกิดขึ้นด้วยเหตุชาวนาคับแค้นสุดทุกทางต่อการตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบภูกริดเนื้อเดือหันด้วยแต่ฝ่ายเดียวในสังคม

ค. การเปิดประเทศ ตั้งแต่ราชวงศ์ชิงต้องเปิดประเทศใน ค.ศ. 1842 ชาวตะวันตกได้พัฒนาพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมตามเมืองท่าเปิดโดยได้รับอภิสิทธิ์ตามสนธิสัญญา เป็นการส่งเสริมการลงทุนที่เจ็นจำต้องยินยอม ทำให้ชาวตะวันตกมีฐานะพิเศษเหนือกว่าคนเจ็น

ความเจริญทางพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมของอาณาจักรของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ทำให้ภาคใต้เจริญก้าวสัมยและได้รับอิทธิพลการขยายตัวของตะวันตกอย่างลึกซึ้ง ส่วนภาคเหนือไม่มีความเจริญเท่าภาคใต้ ความสมบูรณ์พูนสุขในภาคใต้มีภาพเปรียบเทียบเป็นทรงชั้มคือความทุกข์ยากทั่วไปทุกหนแห่งนอกขอบเขตพื้นที่ภายในได้อิทธิพลตะวันตก สินค้าสำเร็จรูปที่มีปริมาณมาก คุณภาพดีและราคาถูก อาทิ ฝ้าย งานเหล็ก สินค้า เหล็ก ตะปูและเชื้ม เป็นต้น สามารถติดตลาดสินค้าเจ็นและหัตถกรรมงานศิลป์ ผู้คนมีความเป็นอยู่ดี ทุนนิยมตะวันตก โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาที่ดำเนินการโดยรัฐบาลทำให้ราชวงศ์ชิงยกจันลงพระบาทเป็นหนี้สินล้นพื้นด้วยจากการกู้ยืมเงิน

เศรษฐกิจเจ็นมีภาพเชิงช้อนและมีลักษณะเศรษฐกิจสองแบบช้อนกัน (Dual Economy) คือ เศรษฐกิจเจ็นบนพื้นฐานการเกษตรและเศรษฐกิจตะวันตกบนพื้นฐานของพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมตามเมืองท่าเปิด ความทุกข์ยากจากลักษณะเศรษฐกิจช้อนกันนี้ทำให้คนเจ็นมีความเข้าใจว่า ชาวตะวันตกมีส่วนทำให้ตนต้องตกยาก ความยากไร้จึงผสมผสานกับความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวตะวันตก เสริมสร้างความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อราชวงศ์ชิงผู้เปิดประเทศ การเปิดประเทศจึงมีบทบาทสำคัญที่เปลี่ยนแปลงลักษณะเศรษฐกิจเจ็นไปสู่ลักษณะใหม่ และสภาพใหม่ที่ไม่พึงประสงค์สำหรับคนเจ็น สภาพเศรษฐกิจใหม่นี้ได้ทำให้คนเจ็นตกทุกข์ได้ยากจนเกิดความรู้สึกต่อต้านทั้งราชวงศ์ชิงและชาวตะวันตก ความทุกข์ยากและความเป็นปฏิปักษ์กล้ายเป็นสาเหตุทำให้เกิดกบฏขึ้น

1.5 ปัญหาชาติพันธุ์และศาสนา

ในสมัยชิง ความรู้สึกของคนเจ็นทั่วไปที่รังเกียจเดิมดันท์ต่อชนกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มถือศาสนาต่างด้วยนั้นมีความรุนแรงพอควร ปัญหาชาติพันธุ์และศาสนาจึงนับเป็นปัจจัยหลักและทรัพยากรัฐบาลที่อาจทำให้เกิดกบฎได้

ลักษณะจืดๆ หรือลักษณะเข้ากัดๆ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณ คือ เป็นที่พึงทางใจแก่ราษฎร์ได้ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการหรือความจำเป็นพื้นฐานในการครองชีพให้แก่ราษฎร์ได้ และไม่สามารถปักป้องคุ้มครองผองวัยให้ความมั่นคงปลอดภัยแก่ราษฎร์ได้ ศาสนาต่างด้วยจึงถูกยกเป็นหนทางเลือกแก่ราษฎร์เพื่อให้สุดพ้นจากความทุกข์ยากทางกายและใจ ความเชื่อถือในอกริตนอกรอย (Heresy) จึงบังเกิดขึ้นโดยธรรมชาติวิสัย

ความเคลื่อนไหวอกริตนอกรอยนั้นมีลักษณะยอมรับอ้างเหพยดทางพลานุภาพ เหนืออะเบียบแบบแผนของโลก หลักนี้ยังนี้ โดยธรรมชาติแล้ว จึงเป็นปฏิปักษ์ต่ออำนาจรัฐซึ่งเป็นอำนาจทางโลกที่ไม่ยินยอมให้ลักษณะนี้มีความเหนือกว่าลักษณะของทางการ รัฐต้องปราบปรามความเคลื่อนไหวอกริตนอกรอย ลักษณะเหล่านี้จึงต้องเป็นกบฏต่อรัฐโดยปริยาย

ในสมัยนั้น ความเคลื่อนไหวทั้งหลายที่หมายมุ่งลั่นราชวงศ์ซึ่งล้วนมีการเชื่อมต่อ กับสมาคมลับของศาสนา (Religious Societies) ในทางเดทางหนึ่งเสมอ

1.6 ปัญหาการเมือง

กบฏอาจมีสาเหตุสำคัญมาจากการปัญหาการเมือง ซึ่งมีลักษณะลับซับซ้อน ในที่นี้ จะเสนอปัญหาหลักดังนี้

ก. การตั้นราชวงศ์ซึ่งและกู้ราชวงศ์ให้มี แม้บ้านเมืองจะมีความสงบราบรื่น ใน 150 ปีแรกของราชวงศ์ซึ่ง แต่ขบวนการลั่นราชวงศ์ซึ่งเพื่อกู้ราชวงศ์ให้มียังคงดำเนิน กิจกรรมทางการเมืองเป็นการปิดลับ ขบวนการกู้ให้มีเป็นขบวนการที่มีการจัดตั้งกระจายทั่วไปโดย เนพะในภาคใต้ รูปแบบการจัดตั้งส่วนใหญ่เป็นสมาคมลับ

ข. การกดซี่ชั่มเหงระบบการเมืองที่เลื่อมดอยอำนาจอย่างล้าสิทธิ์ทำให้การตรวจ สอบราชการไม่มีประสิทธิภาพขาดประสิทธิผล มีการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการกันโดย ทั่วไป ข้าราชการมิได้บ้านดุกช์บำรุงสุขราษฎรอย่างแท้จริง ดังข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ หยุ่งเหลียงจี (Jung Liang-chi) ได้ทำบ้านทึ่กทราบบังคมทูล ความตอนหนึ่งว่า “เมื่อเจริญก่อไป ข้าราชการก็เข้ามา หลังจากที่โจ爛และปล้มสะดุมแล้ว ข้าราชการก็กดซี่ชั่มเหงราชภูมิ” จักรพรรดิเตาหวานก็มีรับสั่ง ว่า ราชภูมิเป็นกบฏ เพราะข้าราชการท้องถิ่นกดซี่ชั่มเหงชุดรัตรายภูมิ เมื่อกดซี่ชั่มเหงอย่างหนัก ราชภูมิย่อมเป็นกบฏด้วยความคับแค้นใจ ความจริงนี้เป็นที่ประจักษ์ชัด แต่ผู้ปกครองไม่สามารถ ป้องกันหรือแก้ไขได้เต็มที่

ค. ความเกลียดชังศักดิ์สัมภัติลั่นราชวงศ์ซึ่ง ความทุกข์ยาก การกดซี่ชั่มเหง และการปราบปรามอย่างเด็ดขาดรุนแรง ล้วนทำให้ประชาชนเกลียดชังราชวงศ์ซึ่ง และโถ่ว่า ราชวงศ์ซึ่งเป็นราชวงศ์ต่างด้าวปักครองจีนโดยมิได้คำนึงถึงประโยชน์สุขของคนจีนเป็นที่ตั้ง ราชวงศ์ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและความยากไร้ของประชาชน กบฏจึงมักลงท้าย กล้ายเป็นกบฏหมายลั่นลั่นราชวงศ์ซึ่ง

กบฏส่วนใหญ่ล้วนหมายເອສາສາຫຍວັດທີ່ພຶດທະນາໄສຢາສາສຕຣມເປັນທີ່ພຶດທະນາໃຈແລະເປັນ
ຂວັງກໍາລັງໃຈໃນການດຳເນີນກິຈຈະການທາງການເມືອງ ອີກທັງໝາຍສ້າງສັງຄົມທີ່ມີຮະບັບແບບແຜນ
ເໜືອນເດີມ ປັຈັຍຄາສາຫຍວັດທີ່ພຶດທະນີ່ມີມັກຂອງເກື່ອງກັບກບູງຍ່າງແຍກກັນໄມ້ອອກ ກບງວ່າງໃຫຍ່
ໄຟວ່າຈະເກີດດ້ວຍສາເຫຼຸດໃກ້ຕາມ ມັກມີຈຸດມູ່ມາຍທາງການເມືອງທ້າຍສຸດ ສຶ່ວນ ການລັມລ້າງຮາຈວົງສີ່ງ
ຄວາມຮູ້ສັກເກລີຍດ້ວຍຮາຈວົງສີ່ງສີ່ບໍ່ເໝືອມາຈາກການທ່າງຮາຈວົງສີ່ງໄມ້ສາມາດນຳບັດຖຸກໍາບໍາຮຸງສຸ່ໃຫ້ແກ່
ຮາຈວົງ ມາກກວ່າຈະເກີດຈາກການທ່ານວ່າຮາຈວົງສີ່ງເປັນຮາຈວົງສີ່ງຕ່າງດ້ວນ

2. ກບງວ່າ : ແຜ່ນຕິນຮ້ອນເປັນໄຟໄປທຸກຫຍ່ອມຫຍ້າ

ຄວາມເສື່ອມຄອຍເປັນຜົດຄາດມາຈາກການທ່າງຮາຈວົງສີ່ງປະສົບຄວາມສໍາເລົງຍ່າງເລື້ອລັນ
ເກີນໄປດັ່ງໄດ້ບໍ່ຮ່າຍມາແລ້ວ ຕີ່ເປັນຜລາທາງປະວັດສາສຕຣມອັນກັບຄາດສີດ (Irony of
History) ໂດຍແກ້ວ່າ ດັ່ງຈະເຫັນໄດ້ວ່າ ສັນຕິສຸຂທ່າໄທປະຊາກເພີ່ມ ທັນພາກໃນແຜ່ນຕິນລັດນ້ອຍແລະການ
ເກຫຼາດຄວາມສມຄຸລ ການສ້າງຈັກຮຽດສໍາເລົງຍິ່ງກີ່ກຳທໍາໄຫ້ໄນ້ເຫັນຄວາມສໍາຄັງຂອງການພັນນາການ
ທ່ານເພື່ອປັບປຸງກັນຈັກຮຽດ ການອຸປະນົມກົດໜັງຊັ້ນຫັ້ນຜູ້ດີປັບປຸງຢາຊານແລະລັກເຊີ້ງຈົ່ວໄໝ່ເກີນ ເພື່ອຜູກມັດ
ໜັ້ນຜູ້ດີປັບປຸງຢາຊານໃຫ້ຈັກກັດຕ້ອງຮາຈວົງສີ່ງທ່ານໄດ້ກຳທໍາໄຫ້ຮາຈວົງສີ່ງມີຫົວໜ້າດອນຮຸກໜີ່ມີມີມີມີ
ປົດຫຼຸງປົດຕາໄມ້ຄືດ ເປົ້າຢັ້ງແປລົງປົງປົງປົນໄດ້ ຮາຈວົງສີ່ງປະສົບຄວາມສໍາເລົງເລື້ອລັນ ການຈຳນວຍຍິ່ງໃຫຍ່ເກີນໄປ ມັ້ງຄັ້ງ
ສມບູຽນດ້ວຍໂຄກທັນເຕີມອື່ມໄປທຸມ

ເມື່ອຄື້ງ ຄ.ສ. 1800 ຈັກຮຽດເຮີ່ມອ່ອນແຍແລະເສື່ອມໂທຣມ ວິທາກາຮ້າຫລັງ ຂາດການ
ພັນນາໃຫ້ເຈີ່ງທັນສໍາຍ ການທຸງຈິດແລະການປະພັດມີຂອບເສົ່ອນໂຄຮ້າຍຮະບາດໄປກ່າວິນງຮາການ ໃນ
ຄ.ສ. 1852 ຊ້າງການຂັ້ນຜູ້ໃຫຍ່ໄດ້ການບັນຄຸມທຸລເປັນກາລັບຄົງສກາພັບໜາເມືອງໄວ້ວ່າ ພຣະ
ເຈດຈຳນາງທັນຄຸນດ່ວນຍິ່ງໃນສມເດືອນພະເຈົ້າຈັກພຣະດິມີໄດ້ລ່ວງຮູ້ໄປຖື່ງອານາປະຈາກຮູ້ແລະ
ຄວາມຍາກແຄ້ນຂອງປັງປະກິມີໄສມາດຕະຖຸກຳນໍາຂັ້ນທຸລເກລ້າ ດວຍເປົ້າກົງກົດໄດ້ ເຫຼົ່າສັນບົດ
ສາມາດຈະຄັດເລືອກງົງກົດຂັ້ນທຸລເກລ້າ ດວຍໄດ້ຕາມອັນຍາຄົ້ນ

ອາຈະກ່າວໄດ້ວ່າ ຄວາມໄຟສົງປາຍໃນປະສານຮັບກັບຄວາມເດືອດຮ້ອນຈາກກາຍນອກຕື້ອ
ກັຍຕະວັນຕົກ ແມ່ຈະໄມ້ມີກັຍຕະວັນຕົກຄຸກຄາມເລີຍ ຮາຈວົງສີ່ງເອງກີ່ຈົວຈະສິ້ນລົມປຣາມແລ້ວ ກັຍ
ຕະວັນຕົກເພີ່ງແຕ່ກະຕຸ້ນເວ່ອຕາຄວາມເວົວຂອງກະບວນການແທ່ງຄວາມເສື່ອມເກຳນັ້ນ

ຄວາມໄຟສົງປາຍໃນຂອງຈັກຮຽດ ໂດຍປະວັດສາສຕຣມແລ້ວ ປຣາງໃນຮູ່ປັດກະນະທີ່
ສໍາຄັງຄົວ

ກ. ອຳນາຈສ່ວນທັງດີນ ເມື່ອຮາຈວົງສີ່ງເສື່ອມຄອຍອ້ານາຈາດອາງຸສິຖິ່ງ ໃນໄຟ
ກອງກັບທີ່ເຂັ້ມແຂງແລະໄຟສາມາດນຳບັດຖຸກໍາບໍາຮຸງສຸ່ໃກ່ຮາຈວົງໄດ້ຈົນເກີດຄວາມໄຟສົງປາຍໄປ ຜູ້ມີອ້ານາຈ
ໃນທັງດີນຢ່ອມຕັ້ງຕົນເປັນໃຫຍ່ກ້າທາຍອ້ານາຈຮັງ ທັ້ງຜູ້ວ່າຮາການ ຊ້າຮາການ ຂ້າຂັ້ນຜູ້ດີ ເຈົ້າທີ່ດີນ

องค์กรส่วนท้องถิ่น สมาคมลับและผู้มือที่พิพลในท้องถิ่น ล้วนจัดตั้งกองกำลังกึ่งทหาร (Local militia) ส่วนตนขึ้น เพื่อปกป้องชีวิตและทรัพย์สินส่วนตน ด้วยกำลังอำนาจทหารเป็นพื้นฐาน เช่นนั้น ย่อมทำให้ผู้มีอำนาจในท้องถิ่นทรงอำนาจแก่กล้าขึ้นกว่าทายอำนาจราช และก่อศึกซึ่งเจ้าขุทธรัจการกันเองในท้องถิ่นเป็นปกติวิสัย เป็นที่เดือดร้อนแก่ประชาชนผู้ยากไร้ เจ้าหน้าที่บ้านเมือง ไม่สามารถจัดอำนาจอยิทธิพลเช่นนั้นได้

ข. สมาคมลับ เป็นการจัดตั้งองค์กรเพื่อต่อต้านอย่างปิดลับเมื่อไม่สามารถจะลุกขึ้นอย่างเปิดเผยได้ ชนชั้นต่ำผู้ยากไร้นิยมเข้าร่วมสมาคมลับมาก สมาคมลับมีระเบียบชัดบังคับเข้มงวด มีพิธีกรรมขั้นตอนเกี่ยวกับมา Yasakasatr และไสยาสาตร เมื่อได้บ้านเมืองเกิดกลุ่ม สมาคมลับก็จะปรากรกขึ้นแข่งแกร่งเข้าร่วมทำ "การใหญ่" (Great enterprise) คือ ล้มล้างอำนาจราช

ค. กบฏขวนากบฏขวนานะและแม้แต่การปฏิวัติโดยชาวนาล้วนมีรูปลักษณะพื้นฐานเริ่มต้นด้วยการที่ชาวนาตอกทุกชี้ใต้จากจากการที่ไม่มีจะกิน ใจนาล้มโดยเหตุนานัปการดังได้บรรยายมาแล้ว ทุกชี้ของชาวนาบีบคืนให้ชาวนาต้องหาทางออกเพื่อความอยู่รอด ด้วยการเป็นใจผู้ร้ายบ้าง ทึ่งถึ่นบ้าง เข้าร่วมความเคลื่อนไหวขององค์กรสารพัดรูปแบบของห้องถึ่นบ้าง การรวมตัวกันเป็นขั้นที่สองของความเคลื่อนไหวนั้นจะเติบใหญ่ขยายพื้นที่การปักครองเป็นตำบลหมู่บ้าน จังหวัด หรือมณฑล หรือทั้งภูมิภาค เมื่อพื้นที่กว้างขวาง กสุ่นสูญนำต้องอาศัยชนชั้นผู้ตีป้อมญาณเป็นผู้บริหาร ก่อเกิดระบบการปักครองแบบเดิม อย่างไรก็ตาม กบฏขวนานะในศตวรรษที่ 19 ไม่สามารถพัฒนาถึงขั้นเป็นสังคมชาวนาขนาดใหญ่ได้ แม้จะมีกบฏขนาดใหญ่ปราบขึ้นทั่วไป

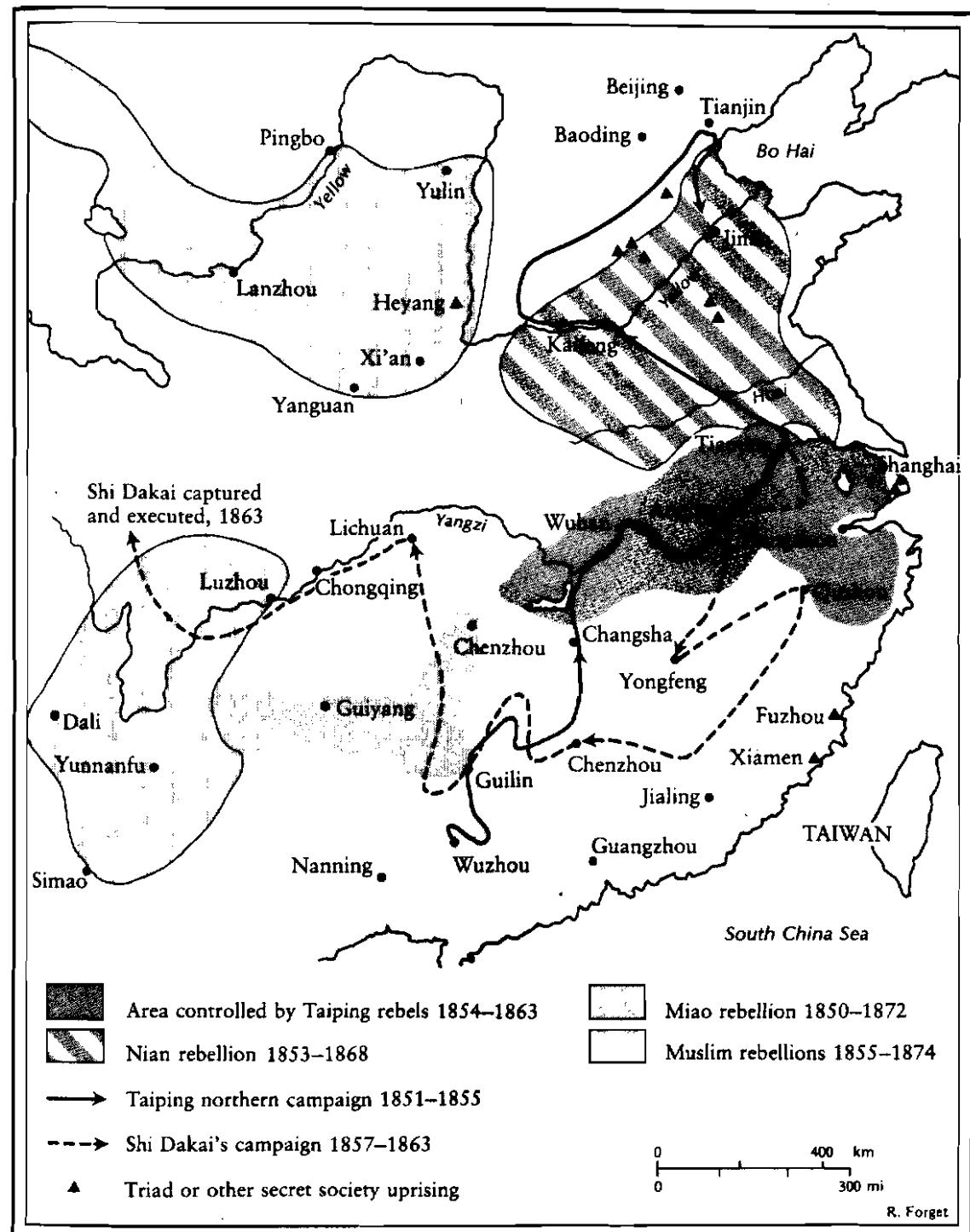
สัญญาณบอกเหตุถึงความเสื่อมถอยภายในปรากรกขั้นแต่ในรัชสมัยจักรพรรดิเนียงหอสุ่ง เมื่อสิ้นรัชกาลนั้นแล้ว ความไม่สงบได้แฝงไปทั้งแผ่นดิน ยิ่งภายหลังสังคมผู้คนแล้ว กบฏกว่า 100 แห่งได้เกิดขึ้น

ความไม่สงบทุกแห่งเป็นภัยใหญ่หลวงคุกคามความมั่นคงปลอดภัยของจักรพรรดิ ตั้งแต่รัชสมัยจักรพรรดิเนียงชิงแล้ว กล่าวกันว่า ในรัชกาลนั้น ไม่มีวันใดที่จะสิ่งเลยผ่านพ้นไปโดยปราศจากเหตุร้ายแรงในแผ่นดิน²

ในศตวรรษที่ 19 นอกเหนือจากกบฏไทยพิจิตรแล้ว กบฏที่นับว่าสำคัญถึงขั้นสั่นสะเทือน ฐานอำนาจของราชวงศ์ชิง ได้แก่ กบฏสมาคมนิภัยบัวขาว กบฏเหนียน (Nien Rebellion) กบฏมูลสิม กบฏกสุ่นชาติพันธุ์ และกบฏที่เกี่ยวข้องกับกบฏไทยพิจิตร

2.1 กบฏสมาคมนิภัยบัวขาว (The White Lotus Society, ศ.ศ. 1793-1803)

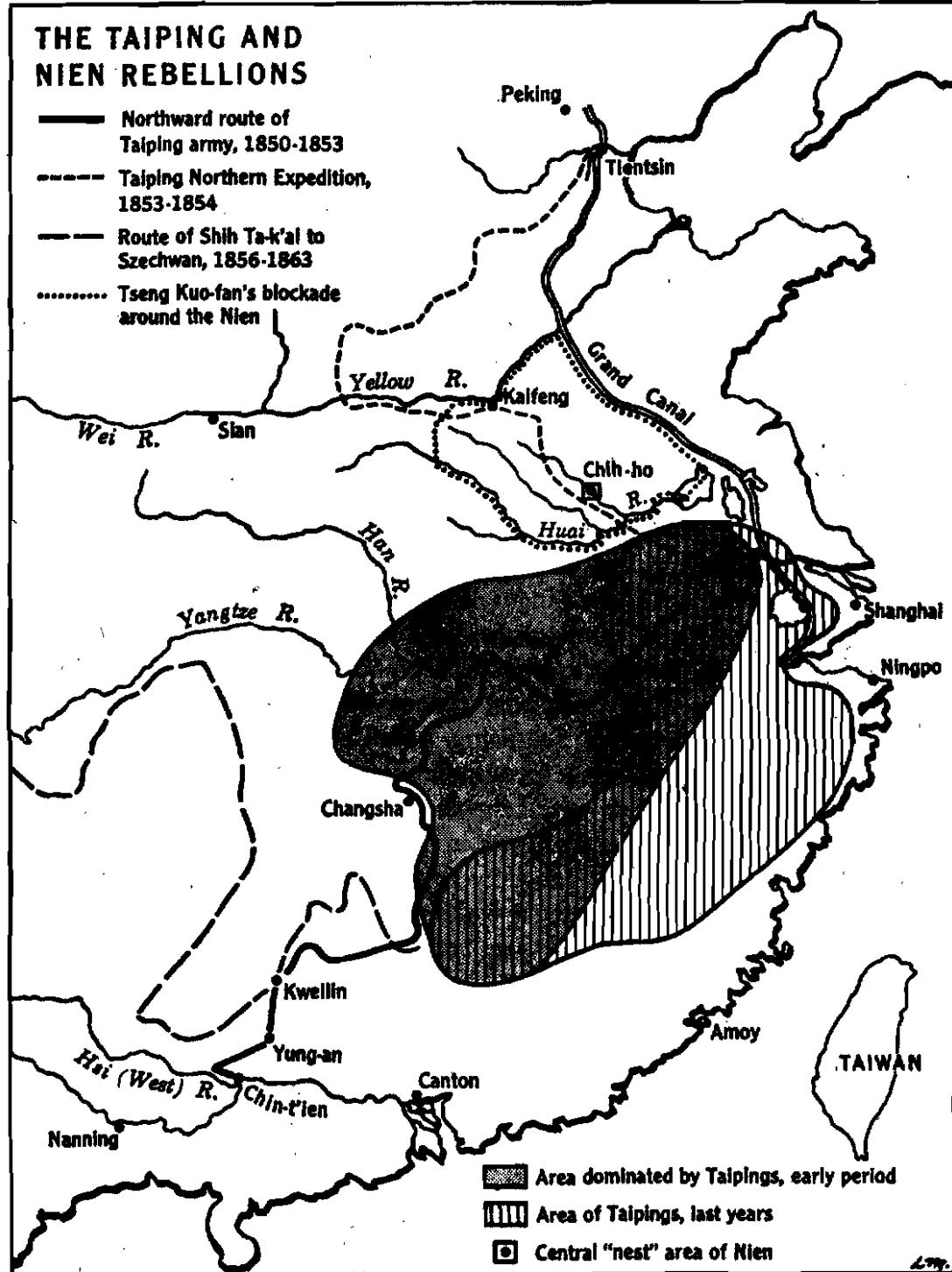
สมาคมนี้ดัดชื่อนี้เมื่อ ศ.ศ. 1250 ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะล้มล้างราชวงศ์หยวนของชาวมองโกล และกู้ราชวงศ์ช่อง เป็นการกู้เยกราช สมาคมลับนี้เป็นสมาคมนิภัยพุทธ และนิยมลัทธิเตา

กบฏในศตวรรษที่ 19

THE TAIPING AND NIEN REBELLIONS

- Northward route of Taiping army, 1850-1853
- - - Taiping Northern Expedition, 1853-1854
- - - Route of Shih Ta-k'al to Szechwan, 1856-1863
- Tseng Kuo-fan's blockade around the Nien

กบฎไห่ฟิงและกบฎเหนียน

จึงเป็นที่นิยมันบก็อกันมากในมวลหมู่ประชาชนผู้ยากไร้ในภาคเหนือ เมื่อราชวงศ์ชิงได้ปกครองจีน สมาคมลับนี้มีจุดมุ่งหมายภัยเอกสารชักอึก เพื่อกร้าววงศ์หงส์และให้คำมั่นว่า พระคริอาร์ย์จะเสด็จโปรด สัตว์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ในชาตินี้เพื่อเสวยสุขในชาติหน้า สมาคมลับนี้จึงถูกปราบประมาอย่าง หนัก กบฏที่เกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าของสมาคมนี้ก้ายบัวขาวตั้งแต่ในรัชสมัยจักรพรรดิเฉียนหลุง จนปราบได้ร้าบคานในรัชสมัยจักรพรรดิเจี้ยงชิง ใน ค.ศ. 1804 นั้น ได้ส่องแสดงศักยภาพการจัดตั้ง ของกบฏในการต้านทานในระยะยาวนานและความย่อองของราชวงศ์ในการปราบปราม

2.2 กบฏเหนียน (Nien Rebellion, ค.ศ. 1853–1868)

กบฏนี้ลักษณะเป็นกลุ่มโจรสลัดและติดตาม ผู้คนที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ชาวนา กบฏจัดตั้งขึ้นเป็นสมาคมลับ สร้างป้อมค่ายตามหมู่บ้านเพื่อป้องกันโจรสลัดราย ต่อมานี้เครือข่าย ป้อมปราการตลอดทั้งพื้นที่ เจ้าหน้าที่รัฐไม่มีอำนาจควบคุม กบฏเหนียนคือกบฏชาวนาโดยแท้ กบฏเหนียนมีอำนาจยึดใหญ่ในระหว่าง ค.ศ. 1853 ถึง ค.ศ. 1868 แม่ทัพ Jin-ping ปราบกบฏคือ เงินกัว ฝ่าน(Tseng Kuo-fan) ผู้ใช้ยุทธการบีดส้อมและแม่ทัพหลิ่งจาง (Li Hung-chang)

2.3 กบฏมุสลิม

กบฏเกิดขึ้นโดยธรรมชาติวิสัยจากการที่จีนมุสลิมยากที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติภาพ คนจีนหัวเป้าได้ ความเป็นปฏิบัติปักษาต่อคนที่เชื่อในศาสนาอิสลาม เมื่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองกดขี่ข่มเหงจีนมุสลิม แทนที่จะปกป้องจีนมุสลิมจากคนจีน จีนมุสลิมจึงต้องต่อสู้กับทั้งคนจีนและเจ้าหน้าที่รัฐ ศาสนากือ สาเหตุหลักของกบฏ กบฏเกิดขึ้นในมณฑลยูนนาน กำกู ส่านซีและจีนตุรกีสถาน กบฏมุสลิมที่ นับว่าทรงพลังใหญ่หลวงคือ กบฏในกานสุ ส่านซีและจีนตุรกีสถานระหว่าง ค.ศ. 1862–1877 มี การจัดตั้งดีที่สุด เคร่งศาสนาและมุ่งหมายแยกตัวจากจักรพรรดิจีน อังกฤษสนับสนุนกบฏ มุสลิมนี้และกบฏมุสลิมในยูนนาน กบฏมุสลิมสามารถสร้างความทายะแก่จักรพรรดิได้ยาวนาน ตั้งแต่ ค.ศ. 1855 ถึง ค.ศ. 1877 เพราะราชวงศ์มุ่งปราบกบฏให้มิผลกำลังเพียงพอที่จะ ปราบกบฏมุสลิมในเวลาเดียวกันได้ ถึงกระนั้น แม้โอกาสอำนวย กบฏมุสลิมก็ไม่สามารถแยกตัว แทนสำเร็จและต้องถูกปราบราบคาบ เพราะกบฏทุกหนแห่งไม่มีความสมัครสมานสามัคคีรวมกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อจัดตั้งรัฐอิسلام แม่ทัพ Jin-ping ปราบคือ โจจุงถัง (Tso Tsung-t'ang)

2.4 กบฏกลุ่มชาติพันธุ์

โดยที่จักรพรรดิจีนก่อประด้วยกลุ่มชาติพันธุ์มากมาย เป็นชนกลุ่มน้อย (Minorities) ที่มักจะไม่สามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติภาพคนจีนได้ และมักจะถูกเจ้าหน้าที่บ้านเมืองกดขี่ ข่มเหงและขู่ตริดภาษีเสมอ การต่อต้านจนถึงขนาดลุกฮือเป็นกบฏ จึงเป็นที่คาดหมายได้ ถ้าอำนาจ รัฐเสื่อมถอย แต่กบฏก็ไม่มีศักยภาพเพรษมีความแตกแยกแบ่งฝ่ายเชิงอำนาจกันเอง บางครั้งอาจ ร่วมกันต้าน และบางครั้งอาจสู้ย่างโอดเดี่ยว กบฏประเภทนี้เกิดขึ้นทั่วไปในแผ่นดิน กบฏกลุ่ม

ชาติพันธุ์ที่น่ากลัวอันตรายมากคือ กบฏชินเกียงที่นำโดยยาคูบ เชก (Yakub Seg) ตั้งแต่ ค.ศ. 1866 โดยมีจักรพรรดิรัสเซีย อังกฤษและจักรพรรดิออตโตมันสนับสนุนการเงินและการทหาร กบฏชาติพันธุ์มุสลิมยืดได้ทั้งมณฑลชินเกียง ราชวงศ์ต้องใช้เวลา 11 ปีกว่าจะปราบได้รับคำบัญชาเมื่อของแม่ทัพจีนโจ่งถัง และจัดตั้งขึ้นเกียงเป็นมณฑล เป็นพื้นที่บริหารพิเศษ ใน ค.ศ. 1882

3. กบฏไหผิง (T'aip'ing Rebellion, ค.ศ. 1851–1864)

กบฏไหผิงเริ่มต้นด้วยการเป็นความเคลื่อนไหวที่ใน ค.ศ. 1849 ราชวงศ์ซิงถือว่าเป็นเหตุการณ์เล็กน้อยก่อความไม่สงบภายในท้องถิ่น กบฏไหผิงยกยาวขึ้นจนกลายเป็นภัยคุกคามใน ค.ศ. 1853 เมื่อสามารถสถาปนาราชอาณาจักรสวรรค์แห่งสันติภาพขึ้นในภาคกลางและภาคใต้ของจักรพรรดิจีน แผ่นดินจีนถูกแบ่งแยกเป็นสองภัยได้กับกบฏไหผิงและราชวงศ์ซิง กบฏไหผิงเป็นเหตุการณ์ร้ายแรงที่สุดและสั่นสะเทือนที่สุดในศตวรรษที่ 19 เพราะทำให้คนจีนต้องเผชิญสงครามกลางเมือง ใหญ่หลวงที่สุดในประวัติศาสตร์จีนและประวัติศาสตร์โลก กบฏไหผิงส่งเสริมให้กบฏที่มีปราภูมิอยู่ที่ไปแล้วยังคงความแข็งแกร่งทั่วทั้งแผ่นดินจีนระหว่าง ค.ศ. 1850–1860 เสมือนไฟไหม้ลามทุ่ง แผ่นดินลุกเป็นไฟไปทุกหย่อมที่ยว โดยมีกบฏไหผิงเป็นศูนย์กลาง ห้าทายย่านเจริญ สั่นสะเทือนราชบัลลังก์ของราชวงศ์ซิงถึงกรุงโคน จึงต้องสูญเสียชีวิตเลือดเนื้อผู้คนมหาศาลไปในกบฏไหผิงประมาณ 20–30 ล้านคน กบฏไหผิงซึ่งเกี่ยวกับชีวิตคนจีนหลายร้อยล้านคน เพราะกบฏเกิดในเขตประชากรหนาแน่นมากที่สุดในโลก

อุดมการณ์ ความเชื่อถือศรัทธาและโครงการปฏิรูปของกบฏไหผิงก็ทำให้กบฏไหผิงเป็นความเคลื่อนไหวที่มีลักษณะปฏิวัติ (Revolutionary movement) กล่าวคือ กบฏมุ่งหมายล้มล้างมิฉะพาราชวงศ์ซิงเท่านั้น หากแต่ยังหมายมุ่งล้มล้างระบบที่มาแบบแผนและสถาบันหลักของสังคมด้วย กบฏไหผิงได้พยายามทำให้ราชวงศ์ซิงและอารยธรรมจีนต้องเผชิญกับวาระสุดท้ายอย่างสุดที่จะหลีกเลี่ยงได้ กบฏได้พลิกประวัติศาสตร์จีนขึ้นหน้าใหม่ท่ามกลางความบันป่วนเป็นกลีบไม้ร้าว ว่าจะเป็นการเมือง สังคม หรือภูมิปัญญาจีน ถึงกระนั้น การที่จะวินิจฉัยให้เป็นชัดว่า กบฏไหผิงเป็นเพียงกบฏชาวนา (Peasant Rebellion) หรือเป็นการปฏิวัตินั้น ก็เป็นการยากยิ่งเช่นกัน²²

ราชวงศ์ซิงถือว่ากบฏไหผิงคือการลุกฮือ (Uprising) เป็นกบฏธรรมชาติ ที่มีขนาดใหญ่เท่านั้น นักประวัติศาสตร์รวมสมัยกลับถือว่า กบฏไหผิงคือชั้นตอนแรกของการปฏิวัติแบบใหม่ (Modern Revolution) เพราะมีการจัดตั้งรวมตัวกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีโครงสร้างการบริหารและการทหาร มีความเชื่อถือศรัทธาและอุดมการณ์ที่จะสร้างสังคมใหม่ และที่สำคัญคือ มีความผู้นำ สามารถปลุกระดมมวลชน โดยเฉพาะวนเชื่อโน้มน้าวใจประชาชนหนับร้อยล้านเข้าร่วมก่อการหรือเข้าร่วมเกี่ยวข้องอย่างไม่เคยมีปราภูมิมาก่อน กบฏไหผิงจึงเป็นคลื่นปฏิวัติใหญ่ระลอกแรก²³

ไม่ว่าพรรครัฐนิยม (Nationalist Party, KMT) หรือพรรครัฐนิคมมิวนิสต์ ก็ล้วนถือว่ากบฎไทยมีใช่กับกฎหมายชาติธรรมด้วยแต่เป็นการปฏิริคั่งใหญ่ในประวัติศาสตร์จีน กบฎไทยผิงกิตซ์ได้อย่างไร ?

3.1 สาเหตุ

จุดเริ่มต้นของกบฎไทยผิงคือ ภาคใต้ โดยเฉพาะมณฑลกว่างตุ้งและกว่างซี ในทศวรรษที่ 1840 กบฎเกิดขึ้น เพราะได้รับอิทธิพลจากการเปิดประเทศมากกว่า เป็นอิทธิพลกระแทกต่อการค้าแล้วทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ ทั้งภัยพิบัติจากธรรมชาติและอิทธิพลการเปิดประเทศได้ทำให้ประชาชนเผชิญความทุกษ์ยากแสนสาหัส ผู้ร่วมก่อการกบฎไทยผิง ส่วนใหญ่เป็นจีนอีกักษ (Hakka, คนนอก) จึงเรียกกบฎไทยผิงว่า กบฎจีนอีกักษ

ตามความเห็นของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) กบฎไทยผิงเป็นจุดวิกฤติ (Climax) ของกบฎทั้งหลายที่ระบบเรือธงอยู่แล้วในแผ่นดิน ในทศวรรษที่ 1840 กบฎไทยผิงมีลักษณะผิดปกติ จากกบฎทั่วไป ตรงที่กบฎไทยผิงมีปัจจัยศาสนาและอุดมการณ์ที่จะเปลี่ยนลั่งคอมจีนมากกว่าจะเพียงลั่งสังฆราชวงศ์ซึ่งตามครรลองวัดจักรทางการเมืองจีน กบฎมีการจัดตั้งตัวและมีคนนำผู้นำ การปราบกบฎโดยความช่วยเหลือของชาวตะวันตกที่เป็นปัจจัยผิดปกติจากกบฎทั่วไปของจีนด้วย

3.2 ผู้นำและคณะผู้นำ

ผู้ริเริ่มก่อการกบฎไทยผิงคือ ทุ่งสิวฉวน (Hung Hsiu-ch'uan, ค.ศ. 1814-1864) มาจากครอบครัวชาวนาจีนอีกักษในหมู่บ้านกวนหูนู (Kuanlinpu, ห่างจากเมืองกว่างตุ้งไปทางเหนือ 50 กิโลเมตร) อำเภอหวาเสียน (Huahsien) mệnhหลวงกว่างตุ้ง ใน ค.ศ. 1838 ระหว่างปีช่วงหนัก 40 วันด้วยโรคจิตวิปลาสนั้น ได้บังเกิดภาพนิมิตขึ้นว่า เขาได้ขึ้นสวรรค์ไปเฝ้าพระผู้เป็นเจ้า (God) และพระเยซูคริสต์ ในภาพที่หลับตามองเห็นเป็นความฝัน (Vision) นั้น เขายังได้อ้างว่า พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงเลือกเขาให้มีภารกิจพิเศษในโลกมนุษย์คือ การช่วยเหลือมวลมนุษยชาติให้หลุดพ้นจากความชั่วร้าย โดยการทำลายมารและสถาปนาอาณาจักรแห่งพระผู้เป็นเจ้า (Kingdom of God) ให้ชั่วลงมาสู่พื้นพิภพ ภารกิจนั้นโดยนัยคือการลั่งราชวงศ์ซึ่งและสถาปนาระบบเบี้ยบแแบบใหม่ (New Order) ด้วยบทบาทนักสอนศาสนาและระบบนาบททางการเมืองในการมุ่งลั่งราชวงศ์และระบบเบี้ยบแแบบเดิมในลั่งคอม ทำให้ทุ่งสิวฉวนสามารถตั้งตนเป็นใหญ่ มีอำนาจจากญาติที่ห้องโถงและทางธรรม ก่อร้ายอ้างตนเองเป็นผู้แทนพระผู้เป็นเจ้าลงมาสร้างโลกให้เป็นโลกแห่งศีลธรรม

ทุ่งสิวฉวนมีความบุคคลระดับนำทั้งคนที่มีความสามารถในการจัดตั้งรวมตัวบริหารการใหญ่น้อยและการทหารตามความสามารถเฉพาะบุคคลนั้นบุคคลกลุ่มแรกที่ร่วมก่อการลั่นเป็นคนมีความรู้พอกความแม้จะไม่ถึงขนาดเป็นชนชั้นผู้ดีปัญญาชน

กบฎไทยผิงยังมีคนนำฝ่ายทหารที่นักวิชาการทหารของจีนปัจจุบันยกย่องนับถืออีกหลายคน ผู้นำเป็นนักการทหารที่ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาวิชาการทหารมาก่อน แต่ก็ได้ชื่อว่าเป็น

นักยุทธศาสตร์ที่เยี่ยมยอดมาก แม่ทัพกบฎไทยผิวส่วนใหญ่มีความสามารถในการสร้างและขยายอำนาจอย่างมาก ยกนักที่ราชวงศ์ซึ่งจะปราบปรามได้สำเร็จด้วยยุทธวิธีแต่เพียงปัจจัยเดียวได้ กบฎไทยผิวส่วนใหญ่มากขนาดแย่งแผ่นดินเจ็นเป็นสองได้ใน ค.ศ. 1853 ด้วยอาศัยปัจจัยคณะผู้นำฝ่ายทหารและพลเรือน

3.3 ความคิดความเชื่อตือ : อุดมการณ์ ?

ความคิดความเชื่อตือจนนับเนื่องจากเป็นอุดมการณ์ของกบฎไทยผิวนี้ ในชั้นต้น มาจากต้นศตวรรษที่ หุงสิวฉวน การที่เข้าได้อ้างว่าได้เป้าพระผู้เป็นเจ้าก็ตี หรือพระผู้เป็นเจ้าประภูมิ พระองค์ต่อชาติ เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เขานำใจศึกษาศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์

ตามความคิดความเชื่อใจของหุงสิวฉวน สังคมจึงเริ่มรายฟ่อนฟะสุดเยิร์ยาได้ เพราะ ยึดมั่นในความเชื่อดือคำสอนของปรมาราชรัชท์จื้อและตำราคถลสิก บรรดาปีศาจมารร้ายก่อความทุกข์ยากชี้ญูได้พยายามทำราก柢ลสันของหุงสิวฉวนให้ล้มเหลวให้สาระ ประชาชนลงมายาในไสยศาสตร์ ปฏิบัติบูชาธูปเคารพเทวดาพ้าดินและบรรพบุรุษ ปัญญาชนในแผ่นดินลัวนศึกษาอบรมตามธรรมคำสอน ตำราชจื้อและมาปักกรองแผ่นดินให้เต็มไปด้วยสิ่งชั่วร้ายเหลือคณาหับ สังคมปราศจากคุณธรรม มีแต่ความไม่เสมอภาค เอารัดเอาระเบียบกดซี่มหงษ์ด้วยโอกาสผู้เสียเปรียบ จนสังคมปราศจากความยุติธรรมและความเป็นธรรม ความขัดแย้งจนหยิบอาวุธหันหันประหัตประหารกันทำให้ สังคมปราศจากสันติสุข ประชาชนผู้ยากไร้ลงมายาในไสยศาสตร์และอยู่อย่างถอนตัวไม่ขึ้น

ความคิดเช่นนี้ของหุงสิวฉวนโดยเนื้อแท้เป็นความคิดต่อต้านสังคมและระเบียบแบบแผนเดิมของสังคม และต่อต้านสถาบันหลักของสังคมโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นสถาบันภูมิปัญญาตามคติชงจื้อ หรือสถาบันการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมก็ตาม ซึ่งนักประวัติศาสตร์จึงคิด มีวินิสต์สรุปรวมว่าเป็นการกดซี่มหงษ์ของเหล่าศักดินา (Feudal oppression)²⁴

นอกจากความคิดต่อต้านสังคมดังกล่าวแล้ว หุงสิวฉวนยังมีความรู้สึกเกลียดชังราชวงศ์ซึ่งอันอาจจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ระบบสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการได้ผลลัพธ์เชิงลบออกจากระบบถึง 4 ครั้ง ความรู้สึกเกลียดชังได้ทวีความรุนแรงขึ้น เมื่อเข้าได้เห็นความทุกข์ยากของราชภูมิ ในภาคใต้ และความไม่สงบปลดปล่อยในสังคม ซึ่งล้วนเป็นผลมาจากการเปิดประเทศภายหลังเจ็น ปราษัยด้วยน้ำมือชาวอังกฤษในสมรภูมิสั่น ความอัปยศครั้งนั้นได้ทำให้หุงสิวฉวนเกิดความสำนึกในความเป็นเจ็น มีความรักชาติรักแผ่นดิน เห็นราชวงศ์ซึ่งเป็นราชวงศ์ต่างด้าวผู้สร้างความอัปยศให้แก่เจ็น หุงสิวฉวนจึงมีความเกลียดชังต่อต้านหัวราชวงศ์ซึ่งและชาวตะวันตกผู้สร้างความอัปยศและความทุกข์ยากแสนสาหัสให้แก่ชาวจีน อย่างไรก็ตาม แม่หุงสิวฉวนจะเกลียดชังหมายล้มล้างราชวงศ์ซึ่งถือเป็นความรู้สึกรักชาติ แต่เขาก็ไม่ได้มีความประسنศ์ที่จะกู้ราชวงศ์ให้มีชีวิตอีก เพาะะไม่ว่า ราชวงศ์ใดก็เป็นบ่อเกิดแห่งความชั่วร้ายที่ต้องทำลายล้างให้สิ้น เช่นได้ยืนยันว่าควรสถาปนา ราชวงศ์ใหม่เพื่อล้มล้างความชั่วร้ายและระเบียบแบบแผนเก่าของสังคม วิธีการของเขานี้ไม่พ้นวิธีการแก้ไขปัญหาโดยล้มราชวงศ์เก่าตามวิถีทางวัฒนธรรมแห่งราชวงศ์

ทุกสิ่วฉวนได้ตีความขยายความหมายเดิมของการบูชาพระผู้เป็นเจ้าผู้แท้จริงแต่องค์เดียวไปในแนวใหม่ว่า พระผู้เป็นเจ้าทรงคุณความดีสูงส่ง มวลมนุษย์ซึ่งเกี่ยวเชื่อมโยงแต่สิ่งชั้วร้าย มวลมนุษย์จึงควรบูชาพระผู้เป็นเจ้า ไม่บูชาจักรพรรดิ เทพยาดาฟ้าดินและบรรพบุรุษอีก มนุษย์จักเดียงข้างพระผู้เป็นเจ้าในการต่อต้านชีวีซึ่งเป็นราชันย์แห่งทุมนรภมิได้อย่างหย่อนไปจากหัวพระยามหาภัตติรัช ความเชื่อถือในพระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวเป็นความนิยมหลักถือเทเพเจ้าเพียงหนึ่ง (Monotheism) และไม่นิยมรูปเคารพใด ๆ ทั้งสิ้น (Iconoclasm) เป็นหลักเหวนิยมผลสมผลسانแบบกบฏใหญ่ ก่อเกิดระบบเทวารัฐปั้นตน (Theocracy) ขึ้น พระผู้เป็นเจ้าเสด็จสถิตอยู่คุ้มครองมวลประชาผู้ทางญาณกล้าให้อุ่นใจดงกระพันชาตรีในการอุกศึก คณะผู้นำเมืองทางติดต่อสื่อสารเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้าเสมอ

ทุกสิ่วฉวนถือตนเป็นผู้แทนพระผู้เป็นเจ้า ได้รับมอบหมายจากพระผู้เป็นเจ้าเพื่อ率ษา เป็นพระบุตรของพระผู้เป็นเจ้า อำนาจจันทรรศประทานแก่จักรพรรดิ (T'ien ming, Mandate of Heaven) ตามความหมายของทุกสิ่วฉวนคือ อำนาจจันทร์ลับสูงสุด (Transcendental power) เป็นโองการแห่งพระผู้เป็นเจ้า (Commandments of God) ให้ใช้มีการกิจพิเศษในการทำลายล้างปีศาจมารร้ายและสิ่งชั้วร้าย ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้หลุดพ้นจากสังคมเดิมที่มีแต่ความชั้วร้ายและสถาปนาสังคมใหม่ของมวลมนุษย์ที่มีความเป็นพี่น้องร่วมโลกอยู่ร่วมครอบครัวเดียวกัน โลกทั้งโลกคือครอบครัวโลก สังคมใหม่นี้คือราษฎรณาจักรแห่งพระผู้เป็นเจ้า (Kingdom of God) ที่จะ消除ลงมาสู่ที่นี่พิภพ เป็นอาณาจักรสวรรค์แห่งสันติสุขอย่างใหญ่ (T'aip'ing, Supreme Peace)

การทำลายล้างต้องเริ่มต้นด้วยการยึดอำนาจจันทร์โดยล้มล้างราชวงศ์ชิง สถาปนาราชอาณาจักรสวรรค์แห่งสันติสุข โดยมีทุกสิ่วฉวนเป็นจักรพรรดิและคณะผู้นำเป็นหัวพระยามหาภัตติรัช (Kings)

3.4 อาณาจักรสวรรค์แห่งสันติสุข : สังคมในอุดมคติ ?

อาณาจักรสวรรค์แห่งสันติสุขคือสังคมในอุดมคติ เป็นการสร้างภาพ ให้คำมั่นสัญญาว่า ความฝันจะเป็นจริงได้ภายใต้การนำของทุกสิ่วฉวน เช้าได้เริ่มต้นด้วยความพยายามที่จะล้มล้างสังคมเก่าที่มีสถาบันหลักและระบบที่เป็นแบบแผน อันเป็นป้อมก่อตั้งแห่งสิ่งชั้วร้าย มองมาทั้งกายและใจของประชาชนมหาศาลพันปีแล้ว เข้าพิษามหักล้างถึงขั้นทำลายลักษิรซึ่งจืดเพื่อให้ศาสนาคริสต์แบบทุกสิ่วฉวนแทนที่

ความเปลี่ยนแปลงตามชื่อเสียงที่นับว่าสำคัญมากและถือว่าเป็นการปฏิวัติสังคมมากคือ หลักการว่าด้วยความเสมอภาคของทุกษัยชาติ และความเสมอภาคในฐานะที่เป็นมนุษย์มีศักดิ์ศรี เสมอกัน หลักการนี้ถ้าปฏิบัติได้สำเร็จจะทำให้สังคมจึงเป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้นและเป็นสังคมที่ทุกษัยชาติมีบทบาทเสมอ กันในสังคม ครอบครัวจะไม่มีบทบาทครอบงำผู้คนอีกต่อไป

กบฎไทยได้เสนอทางแก้ไขปัญหาอุดหนุนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีศักดิ์สิทธิ์เป็นหัวเรือใหญ่กิจของประชาชนทั่วไป เริ่มนับตั้งแต่การเบื้องต้น คือ การกำหนดทรัพยากริบัติในแผ่นดินเป็นของพระเทพจักรพรรดิ ("Emperor God") มุชชย์ไม่มีสิทธิ์ถือเอกสารพิเศษเป็นของตนเอง ต้องมอบให้ส่วนกลาง เป็นทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชน (Community property) คตินิยมทรัพย์สินส่วนรวมสะท้อนคตินิยมลัทธิเสมอภาคกันอย่างสมบูรณ์ (Equalitarianism หรือ Egalitarianism) คตินิยมนี้และภาคปฏิบัติของคตินิยมนี้ทำให้กองทัพของกบฎไทยมีศักยภาพในการยึดครองอยู่ได้นานมาก

กบฎไทยผังกำหนดให้ต้องมอบให้ทัณฑ์ชาญผู้ทำประโยชน์บนที่ดิน ("Land to the tiller") เท่านั้น กบฎไทยผังยึดพื้นที่แห่งใด มีการยึดที่ดินของเจ้าของเดิมมาจัดสรรให้ชาวไร่ชาวนาฝ่ายตน โดยที่ดิน อาหาร เครื่องดื่มทั่วไปและเงินทองจะถูกปันส่วนเท่ากันและปางประชาจะกินดีห่มดีระบบที่ดินแบบใหม่ผังใหม่ที่ดินและเงินทองจะถูกปันส่วนเท่ากันและปางประชาจะกินดีห่มดี แสดงให้เห็นถึงการตอบสนองชาวนาที่มีความต้องการยึดยวดให้ยกเลิกการถือครองที่ดินแบบเก่าระบบที่ดินแบบใหม่คือ ระบบสวาร์ค (Heavenly Land System) ถ้าปฏิบัติการได้สำเร็จ ระบบนี้จะสามารถปฏิรูปการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและระบบที่ดินโดยสิ้นเชิง

ในสมัยที่กบฎไทยผังเริ่มเสื่อมถอยอย่างต่อเนื่อง ผู้นำสำคัญคือทุ่งเหียนกันได้ร่างโครงการชื่อ New Guide to Government (แนวเข็มนำใหม่สู่การปกครอง) ร่างโครงการนี้ส่งเสริมการปฏิรูปการเมืองตามวิถีทางตะวันตกแบบสหัสกรุงเมริกาและอังกฤษ โดยมีการพัฒนาพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม ระบบการขนส่งคมนาคมและการสื่อสาร ร่างโครงการนี้ต้องการสร้างวัฒนธรรมใหม่ โครงการนี้แสดงให้เห็นว่า กบฎไทยผังเริ่มตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการพัฒนาประเทศให้เจริญทันสมัย แต่ในยามศึกถูกปิดล้อม โครงการดีเข่นนั้นไม่มีโอกาสถูกนำไปทดลองปฏิบัติ ทั้งมีข้อจำกัดมากพอควร

3.5 อุดมการณ์ : ประเมินค่าความหมาย

ความคิดความเชื่อถือร่วมกันของกบฎไทยลักษณะเป็นอุดมการณ์ (Ideology) โดยได้รับอิทธิพลจากศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ เมริคันเป็นเบื้องต้น จนกลายเป็นศาสนาคริสต์แบบหนึ่งที่แม้มิใช่นารีจะมีใจอ่อนเยี้ยงเอาใจช่วยกบฎเพียงได้สูดที่จะยอมรับได้ ศาสนาคริสต์แบบใหม่ยังได้รับอิทธิพลประเพณีจีนเติมที่เห็นความสำคัญของระบบครอบครัวและความเป็นภารträ กภาพในองค์กรจัดตั้งแบบสมาคมลับ สังคมในอุดมคติของทุ่งสีขาววน แม้จะเป็นอาณาจักรสวาร์คแห่งพระผู้เป็นเจ้า (Heavenly Kingdom of God) ตามคติคริสต์ แต่ก็เป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่เป็นครอบครัวโลกตามคติจีน มีความประสานกลมกลืนกันในสังคม(Great harmony) เมื่อんじゃないจีนยุคโบราณ เติมไปด้วยความรัก ความเมตตากรุณากลไกอันดีต่อกัน

กบฎไทยผังมีได้เกิดขึ้นด้วยมุ่งหมายที่จะแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของชาวนาโดยตรง กบฎไทยผังจึงไม่มีลักษณะเป็นการปฏิรูปตัวการเกษตร (Agrarian Revolution) ที่หมายมุ่งการใช้ที่ดิน

ให้ก่อเกิดประโยชน์แก่ชวนา หากแต่กบฏไทยผังเป็นกบฏที่หมายมุ่งมากกว่านั้น คือ การปฏิวัติการเมืองเพื่อสถาปนาสังคมแห่งสันติสุข

นอกจากความคิดความเชื่อถือเป็นอุดมการณ์แล้ว กบฏไทยผังมีความแตกต่างจากกบฏที่ว้าไปตรงที่กบฏไทยผังมีจุดมุ่งหมายอันเป็นอุดมคติที่คนเจ้าไม่รู้จักมาก่อนคือ คตินิยมหลักการต่าง ๆ ตามคติคริสต์ สังคมในอุดมคติมีกระบวนการที่ผิดประ祓าด อาทิ สถานภาพและบทบาทเด่นของสตรีในสังคมใหม่ ระบบที่ดินแบบใหม่ กบฏจึงมีได้มุ่งล้มล้างราชวงศ์ท่านนั้น หากแต่ยังมุ่งล้มล้างสังคมด้วย เป็นการผิด Jarvis ประเพณีของกบฏที่ว่าไปในประวัติศาสตร์จีนที่หมายมุ่งแต่เพียงล้มล้างอำนาจเจ้าเป็นสำคัญ

กรรมวิธีล้มล้างและสร้างสังคมใหม่ได้ยึดถือศาสตรองค์ใหม่ คือ พระผู้เป็นเจ้าและศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นศาสนานอกกรีตเป็นหลัก แม้แต่การที่กบฏไทยผังต่อต้านลัทธิจักรวรรตินิยม ตะวันตกและลัทธิทุนนิยมของจักรวรรตินิยมตะวันตก ก็ส่อแสดงว่ากบฏเป็นผู้เริ่มต้นต่อต้านลัทธิจักรวรรตินิยมตะวันตกและลัทธิทุนนิยมต่างชาติ เป็นคุณลักษณะผิดแผลจากกบฏที่ว้าไปแม้แต่ กบฏในทศวรรษที่ 1840 กบฏไทยผังจึงมีความโดดเด่นทางด้านลัทธิอุดมการณ์สุดขีด (A new extreme) ที่จีนไม่เคยพานพบประสบมาก่อน อุดมการณ์เปรียบประคุจวิทยาฯทำให้กบฏไทยผัง มีศักยภาพมาสามารถผิดชรมชาติ เพราะกบฏไทยผังปลูกฝังอบรมลัทธิอุดมการณ์ให้คลื่นมนุษย์ นับล้านทุ่มทดลองชีวิตเพื่อยุติการณ์อย่างน่าอัศจรรย์และนำส悔รังกลัวเป็นอย่างยิ่ง เป็นการต่อสู้เพื่อยุติการณ์อันมีความหมายยิ่งใหญ่กว่าการล้มล้างอำนาจเจ้า

ความคิดเห็นของทุกสิ่วงานมีได้เพียงแต่พินิจพิจารณา ต่อต้านและเรียกร้องเท่านั้น หากแต่ยังมีลักษณะปฏิวัติ คือ หมายมุ่งเปลี่ยนแปลงทั้งสังคม สมควรศึกษาในเคราะห์และตีความหมายยิ่งสำหรับวงการนักประวัติศาสตร์จีน

3.6 องค์กรจัดตั้งในเบื้องต้น

กบฏไทยผังได้เริ่มการจัดตั้งรวมตัวตั้งแต่ชั้นต้นเป็นกลุ่มก่อน ใน ค.ศ. 1843 ทุ่งสิว ฉวน ได้จัดตั้งองค์กรมีลักษณะเป็นสมาคมลับตามประเพณีจีนชื่น เรียกว่า สมาคมบูชาพระผู้เป็นเจ้า(Pai Shang Ti Hui, Society for the Worship of God) สมาคมลับมีลักษณะเป็นสมาคมศาสนาพิษภานุกัน สมาชิกในชั้นต้นเป็นชนกลุ่มชาติพันธุ์และจีนฮักกะ

3.7 การทหาร

กบฏไทยผังมีศักยภาพในการล้มล้างสังคมได้ดีกว่ากบฏที่ว่าไปในทศวรรษที่ 1840 และ 1850 เพราะนอกจากจะมีการนำและมีอุดมการณ์แล้ว กบฏไทยผังยังมีการจัดตั้งกองกำลังเป็นทหารอาชีพซึ่งถือว่าผิดประเพณีการทหารจีน ทุ่งสิวฉวนได้ฝึกอบรมการทหารให้แก่องค์กรกำลังของตนให้มีศรัทธาแก่กล้าในการสละชีพเพื่อยุติการณ์ ทหารไทยผังสร้างอาชญากรโดยปริญญาเองด้วย กอง

ท้าวไห่พิงมีกฎระเบียบวินัยทหารเข้มงวด ต้องบำรุงรักษาอาวุธยุทธ์เป็นอย่างดี ฝึกอบรมทางทหารทรัพย์เชลยศึกเป็นของส่วนรวม ห้ามถือเป็นของส่วนตน และข้าหนั้นกันแห่งการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราชภูมิ กองท้าวไห่พิงมีการจัดตั้งที่ตีเสียงมาก แม่ทัพออกศึกโดยกำหนดด้วยอักษรศาสตร์ ยุทธวิธีและคำเนินกลยุทธ์อย่างประสานกันเป็นหนึ่ง กองท้าวไห่พิงจึงเป็นกองทัพที่มีวินัยเป็นเลิศและมีศักยภาพทางทหารอย่างไม่เคยมีปรากฏมา ก่อน

3.8 กบฏไห่พิง : ประเมิน

ในประวัติศาสตร์จีน กบฏชานนำมักเกิดขึ้นโดยธรรมชาติวิถีตามแรงกดดันจากความยากแค้นแสนสาหัส ปราศจากผู้นำหรือหัวหน้า ไม่มีการจัดตั้งรวมตัว วางแผนล่วงหน้าและไม่มีการจัดตั้งกองกำลังทหารขึ้นล่วงหน้า กบฏไห่พิงเป็นกบฏที่มีคุณลักษณะพิเศษเป็นตรงกันข้าม มีการจัดตั้งเตรียมการล่วงหน้าถึง 7 ปี (ค.ศ. 1843-1850) กบฏมีผู้นำ จัดตั้งรวมตัวปลุกระดมมวลชนโดยใช้ความเชื่อถือ มีการจัดตั้งช่ายยตัวจากสมาคมลับเติบใหญ่เป็นระบบการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม กองทัพมีการจัดตั้งมาก่อนและมีคุณะผู้นำฝ่ายทหารตั้งแต่แรกแล้ว กบฏไห่พิงจึงเป็นภัยใหญ่หลวงคุกคามราชวงศ์ชิงอย่างแท้จริง

กบฏไห่พิงมีการจัดตั้งและอุดมการณ์ที่ผิดจากชาติประเพณีเดิมของกบฏ แม้จะเริ่มต้นเหมือนกบฏทั่วไปที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่ม ขยายออกเป็นสมาคมลับที่มีศรัทธาในศาสนาพุทธ แต่อุดมการณ์ของไห่พิงมิได้มีขอบเขตเพียงศาสนาเท่านั้น หากมุ่งหมายล้มล้างคอม่าเก่าเพื่อสร้างสังคมใหม่ กบฏไห่พิงมีเป้าหมายล้มล้างระบบโบราณเก่า มิได้หวังประโยชน์จากการบอนเก่าแบบกบฏทั่วไป อุดมการณ์เป็นเป้าหมายของ การหยินอาวุธขึ้นต่อสู้ยานาจารชุ กบฏไห่พิงจึงมีลักษณะเป็นการปฏิวัติได้ถาวรสัมภានเจริญแล้วสถาปนาสังคมใหม่ได้สำเร็จ

3.9 กบฏไห่พิงเรื่องย่อๆ

กบฏไห่พิงเริ่มหยินอาวุธขึ้นต่อสู้เพื่อปฏิวัติสังคมจีน ในฤดูร้อนปี ค.ศ. 1850 โดยมีกำลังคนรวมได้ไม่ถูกพันตั้งแต่ปี ค.ศ. 1847 แล้วเพิ่มเป็น 10,000 กว่าคนใน ค.ศ. 1850 การประกาศศึกท้าทายอำนาจจารชุเริ่มขึ้นในวันที่ 11 มกราคม ค.ศ. 1851 ในวันที่ 10 พฤษภาคม ค.ศ. 1853 กองท้าวไห่พิงเข้าครอบครองมหานครนานกิง แล้วชานานนามใหม่ว่า เทียนจิง (T'ienching, Heavenly Capital, นครหลวงสวรรค์)

จากนั้นครองวงนานกิง กองท้าวไห่พิงขนาดเล็กได้ยาตราท้าวพื้นที่สู่ภาคเหนือในเดือนพฤษภาคม ทั้ง ๆ ที่น่าจะส่งกองท้าวไห่พิงไป การยาตราท้าวพื้นที่ (The Northern Expedition) โดยมุ่งหมายหลักปักกิ่งครั้งนั้น มีการปฏิบัติการรุกรุกถึงเมืองเหลจิส (Chihli) หรือ เหอเป่ย (Hopei) ในเดือนตุลาคม กองท้าวไห่พิงตีได้นครเทียนจิง แต่ในเดือนกุมภาพันธ์ปีต่อมา ต้องกลับล่าถอย การยาตราท้าวพื้นที่ประสบความล้มเหลวทั้ง ๆ ที่ราชวงศ์ชิงมิได้แสดงว่าจะต่อต้านแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1856 กบฏไทรพิชัยใหญ่มา แฝ່นศินจันท์ได้บงเป็นสองแล้ว ภาคเหนือ เป็นชนของราชวงศ์ต่างด้วยกัน ราชวงศ์ชิง ภาคใต้เป็นชนของราชวงศ์ในเชื้อไทรพิชัย ในปี ค.ศ. 1855 ทรงสุนแหน่งและยึดครองถิ่นจังหวัดน้ำดีให้เป็นของราชอาณาจักรสรวงรัตน์

3.10 ระบบการปกครอง

หลังจากแต่งตั้งการจัดตั้งทางการปกครองและการทหารให้ผู้คนรักษาดูแล สำหรับ สำหรับสถาบันศาสนาพิธารามและราชวัสดุ (Rituals of Chou) ซึ่งเป็นตัวบทานหัวเรื่อง สำหรับศาสตร์ 13 เล่ม เป็นหลัก ระบบการปกครองไม่ใช้มีลักษณะเป็นระบบที่อ่อนโยน เดิมๆ สถาบันเปิดเสรีโดยไม่คุ้นเคย (Totality開放) รัฐควบคุมสิ่งแผลดูกาลังให้ในสังคมอย่าง ไม่เคยมีปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์จีน ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมมีลักษณะเป็นระบบ ห่วงโซ่อุปทานเปิดสอง (Weblike system) และระบบงานทางการที่ของฝ่ายราชการและระบบงานภาคพื้นที่ ของชนชั้นผู้ด้อยในฐานะผู้นำของสังคม

ระบบการปกครองใหม่สังคมจะเด่นทางการขยายตัวของชั้นราชากา ระบบยกการบริหารของรัฐให้ส่วนงานถูกต้องตามอ่อนโยนที่ส่วนกลาง มีโครงสร้างรัฐใหม่ผิดแยกแตกต่าง จากระบบที่มีเดิม

ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1859 รายงานจักรราษฎร์ได้เสริมความผูกพันให้เชิงແกร่งยิ่งขึ้น เมื่อประกาศโปรดเกล้าฯ ลงรูปแบบในการเมืองใหม่ที่มีอยู่ ณ ปัจจุบันนี้ ภายใต้ชื่อว่า New Guide to Government โดยการนี้มีจุดประสงค์ที่จะเสริมสร้างถาวรานุสัน്ധัตติ์ แม้พัฒนาความสามารถคิดเห็นของปวงชนให้มี ความเข้าใจยั่งยืนต่อภันธรระหว่างประเทศผู้นำกับมวลชนโดยใช้สื่อมวลชนและให้มีการรายงานที่นับถือจริง (Confidential report boxes) แบบประเพณีราชวงศ์ ทรงเป็นการส่วนห้องที่นิมีความเป็นส่วนตัว ภิสิรบดีและเป็นเครื่องสำคัญของรัฐบาล (Council of scholars) เป็นแผนหน้า โครงสร้างการเมืองที่อยู่ในแบบของรัฐบาลของบ้านพื้นที่ (Council of scholars) เป็นแผนหน้า โครงสร้างการเมืองที่อยู่ในแบบของรัฐบาลของบ้านพื้นที่ ศาสตราจารย์พะนวยหมายลักษณะเช่นๆ อาญา เป็นหน่วยเสียตัวอย่าง โครงสร้างพื้นฐานการเมืองที่ยอมรับในส่วนหน้าที่ราชอาณาจักรสรวงรัตน์ กำลังเสื่อมถอยอย่างช้าๆ

เหตุการณ์ในจักรวรรดิจีน ระหว่าง ค.ศ. 1796-1901

กบฏภายใน	ชนเผ่าชาติรุกราน	การตอบโต้ของทางการ และชั้นนำ
1. กบฏบัวขาว (1796-1804)	1. ทูร์กีสถาน (1826-1835) 2. สงครามผู้นั้น, อังกฤษกับจีน (1839-1842)	ชั้นชั้นนำในท้องถิ่นเสริมสร้าง การทหารมากขึ้น
2. กบฏไทพิง (1851-1868)		การปราบปรามกบฏ
3. กบฏเห็นียน (1853-1868)	3. สงครามตัวยกรัฐนีเรือแยร์โรส จีนกับอังกฤษและฝรั่งเศส (1856-1860)	ราชวงศ์ซิงทันญุ่พระราชอำนาจ ประมาณ ค.ศ. 1861-1876
4. กบฏจีนมุสลิมใน ภาคตะวันตก เฉียงใต้ (ค.ศ. 1855-1873) และในภาคตะวัน ตกเฉียงเหนือ (ค.ศ. 1862- 1873)	4. สงครามจีนกับฝรั่งเศส (1883-1885) 5. สงครามจีนกับญี่ปุ่น (1894-1895) 6. การล่วงสำอางาจօธีป์ไทยและ บูรณาพทางดินแดน (1898) 7. สงครามนักเม่าย (1900)	การเสริมสร้างกำลังด้วยตนเอง ระหว่าง ค.ศ. 1861-1894
5. กบฏนักเม่าย (1898-1901)		ความเคลื่อนไหวที่จะปฏิรูป (1895-1898)
		ราชวงศ์ซิงปีรูป (1901-1911)

ที่มา : ตัดแปลงจาก John King Fairbank, China, A New History, p. 188.

กัยแพรกข้าสองที่กราหนานาบหน้าหลังราชวงศ์ชิง

กบฎภายใน

1. กบฎบัวขาว (ค.ศ. 1796–1804)
2. กบฏไถ่ดีง (ค.ศ. 1851–1868)
3. กบฎเหนียน (ค.ศ. 1853–1868)
4. กบฎมุสสิม (ค.ศ. 1855–1873)

กัยทะวันตก

1. สงครามจื่น (ค.ศ. 1839–1842) เปิดฉาก
การทำสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาค เป็นผล
ประโยชน์แก่ฝ่ายตะวันตก และเป็นมหันตภัย

↓
ค.ศ. 1860–1870 จัตุรัตน์เนินนโยบายผ่อนปรน
ประนีประนอมต่อฝ่ายตะวันตก

- ↓
ค.ศ. 1894–1895 สงครามจื่นกับญี่ปุ่น
2. การกำหนดเขตอิทธิพลในจักรวรรดิจีน ได้แก่
 - 2.1 รุสเซียในแมนจูเรีย
 - 2.2 อังกฤษในสุ่มแม่น้ำแยงซี
 - 2.3 ญี่ปุ่นในเมืองทางญี่ปุ่น
 - 2.4 ฝรั่งเศสในจีนตะวันตกเนยองได้
 - 2.5 เยอรมันในเมืองทางชายแดนดูง

สถานภาพแห่งอิรักษาด้วยเงื่อนไขเมื่อปี ค.ศ. 1900 คือ การเป็นรัฐกึ่งอาณานิคมของเหล่ามหาอำนาจ
ตะวันตกและญี่ปุ่น

ภัยคุกคามกับ宦ทางอยู่รอด

ใน ค.ศ. 1842 เมื่อสิ้นสงครามฝีน ยกที่ 1 แล้ว น้อยคนนักในจักรวรรดิจีน โดยเฉพาะปัญญาชน ที่จะรู้สึกว่า ยุคใหม่ (Modern Times) กำลังมาสู่จักรวรรดิ สงครามฝีนคือสัญญาณบอกเหตุ แต่จีนมได้ตกเยียวยาไว้ ชนชั้นปักษ์รองยังคงมองว่า สงครามฝีนเป็นเพียงเหตุการณ์ที่อุบัติขึ้นโดยเหตุบังเอญ (Historical accident) มา กว่าอื่น²⁵ มีไม่กี่คนที่ทราบนักวูซึ่ง ต้นระบบทนกและวิถีกิจวัลกับภัยตะวันตกคุกคาม ที่สำคัญคือกลุ่มของหลินเจอชวี (Lin Tso-hsueh, ค.ศ. 1785–1850, ข้าหลวงปราบฝีนใน ค.ศ. 1839) และเหวยหยวน (Wei Yuan, ค.ศ. 1784–1857) กลุ่มเล็กนี้คือเป็นกลุ่มผู้ริเริ่ม (Pioneers) ผู้เห็นความจำเป็นที่จีนต้องรับพัฒนาประเทศให้เจริญทันสมัยโดยเรียนรู้จากตะวันตกเพื่อต่อต้านภัยตะวันตกคุกคามจีน

1. การเรียนรู้จากตะวันตก : ศิลปวิทยาการตะวันตก

ความประชัยในสงครามฝีนเป็นพลังกระตุ้นให้ปัญญาชนจีนคิดต้านภัยตะวันตกคุกคาม โดยการเรียนรู้จากชาวตะวันตก ด้วยความเชื่อมั่นว่า ถ้าได้เรียนรู้วิทยาการตะวันตก จะทำให้รู้จักศัตรูดีขึ้น ตามคตินิยมที่ว่า “รู้เขา รู้เรา” และสามารถใช้องค์ความรู้นั้นเป็นเครื่องป้องกันภัยตะวันตกคุกคาม ถึงกระนั้น ผลงานสำคัญของบัณฑิตปัญญาชนร่วมสมัยสงครามฝีนแห่งนี้ก็มีอยู่ จักรวรรดิจีนยังคงกังวลกังวลที่ต้องกระแสอารยธรรมตะวันตกและภัยตะวันตกคุกคาม

2. ภัยตะวันตกคุกคาม : จะต้านอย่างไร

หลินเจอชวีตระหนักรู้ดีถึงศักยภาพของทหารตะวันตก การที่จะป้องกันจากภัยตะวันตกคุกคามนั้น จีนจะต้องรับเรื่งเรียนรู้วิทยาการทหารและต้องดำเนินกุศโลบาย “ใช้อนารยชนเพื่อควบคุมอนารยชน” (“Using barbarians to control barbarians”)²⁶ ความคิดทำงานนี้ได้ปรากฏอีกในหนังสือของhung เหยินกาน (Hung Jen-kan, ค.ศ. 1822–1864) ผู้นำสำคัญของกบฏไทริน หนังสือชื่อ A New Work for Aid in Administration (พิมพ์ปี ค.ศ. 1859) ความคิดเห็นในระหว่าง ค.ศ. 1840–1860 ทรงอิทธิพลต่อการพัฒนาจีนให้ทันสมัยตั้งแต่รัชสมัยจักรพรรดิจุ้งจิ้อ (ค.ศ. 1861–1874)

3. ภัยคุกคามใน ค.ศ. 1860 : การประเมิน

ในสายตาของคนจีน ชาวตะวันตกคืออนารยชนผู้มีพลังอำนาจทางทหารเหนือกว่าจีน ภัยตะวันตกมิได้เป็นผู้สร้างภาวะกสิบุคในจักรวรรดิ ไม่เหมือนกับภัยใหญ่น้อย ภัยตะวันตกปรากฏชัดตามชายฝั่งทะเล เมื่อเทียบกับกบฏ ไม่ถือว่าเป็นภัยใหญ่หลวง ชาวตะวันตกต้องการผลประโยชน์ทางการค้าเท่านั้น ไม่ปรารถนาดินแดนจีน

ใน ค.ศ. 1861 พระองค์เจ้ากุ้งผู้น้ำจารวารดิจินได้ทรงประเมินภัยคุกคามว่า ภัยกบฏคือภัยร้ายแรงที่สุดประดุจโรคชั่วโมงวัยฯ สำนักตะวันตกเป็นประดุจโรคภัยคุกคามหน้าอกรและชนชาติ²⁷ ภัยทั้งสองไม่ได้แสดงว่าระบบของสัมมาตรา หากแต่แสดงว่าปัญหาเกิดจากตัวบุคคลมากกว่าระบบ วิกฤติการณ์ที่อุบัติขึ้นนั้น เป็นวิกฤติการณ์ชั่วคราว ถ้าแก้ปัญหาที่ต้นเหตุได้ ก็ย่อมมุติวิกฤติการณ์ได้²⁸

4. จุดมุ่งหมายของการตอบโต้ภัยคุกคาม

เมื่อจะแก้ไขปัญหาสถานการณ์ สิ่งแรกที่ราชวงศ์คิด คือ จุดมุ่งหมายที่จะรักษาราชวงศ์พื้นฟูสันติภาพและการเกษตร ขัดสิ่งชั่วร้ายในสังคมและยกย่องเชิดชูจริยศาสตร์และค่านิยมให้โดดเด่นเพื่อเป็นราศ្សานของการพื้นฟูระเบียบแบบแผนตามคตินิยมของจื้อ (Confucian order) การแก้ไขปัญหาจึงล้วนแสดงจุดประสงค์ที่จะพื้นฟู (Restoration) และพลิกฟื้นคืนชีพ (Regeneration) ราชวงศ์และระเบียบแบบแผนตามคตินิยมของจื้อเป็นหลัก

5. นโยบายใหม่

พระองค์เจ้ากุ้งผู้น้ำจารวารองชุดใหม่ทรงกำหนดนโยบายสำคัญอันดับแรกสุดคือ การปราบกบฏโดยใช้พลังอำนาจทางทหารทันสมัยแบบตะวันตก และกำหนดนโยบายสันติภาพกับชาวตะวันตกโดยสันติวิธีทางการทูต (Peace through diplomacy) และนโยบายความร่วมมือกับชาวตะวันตก (Cooperative Policy) โดยนโยบายสันติภาพย่อમทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่องกันและนำไปสู่ความร่วมมือกันอันจะเป็นประโยชน์แก่จีนเอง เพราะการพัฒนาจีนให้ทรงพลังอำนาจทางทหารทันสมัยนั้นต้องอาศัยความร่วมมือทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและทางด้านการทหารจากชาวตะวันตก

6. วิธีการดำเนินนโยบาย

เฟิงกุ้ยเฟิน (Feng Kuei-fen, ค.ศ. 1809-1874) ได้พิพากษ์ให้ตื่นตัวกลัวภัยตะวันตก จึงต้องเรียนรู้เทคนิคทางพลังของชาวตะวันตกเพื่อควบคุมชาวตะวันตก และต้องพัฒนาการทหารจีนเพื่อเสริมสร้างกำลังตนเองให้เข้มแข็ง (Self-strengthening, tzu-ch'iang) เฟิงกุ้ยเฟินได้แนะนำเรียนรู้ศิลปวิทยาการจีน เพื่อแสวงหาหลักการพื้นฐาน (Chinese studies for the essential principles) และเรียนรู้วิทยาการตะวันตกเพื่อการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ (Western studies for the practical application) นี้คือแนวความคิดคลาสสิกหรือสูตรสำเร็จของเฟิงกุ้ยเฟินที่เรียกว่า หลักการและหลักปฏิบัติ (T'i-yung)

พระองค์เจ้ากุ้ง

หลีหุ้งจาง

ศั่งหยูเหวย

เหวินเชียง

จางจือตุ้ง

เจิงกัวฝาน

โจจุนถัง

พระองค์เจ้าถุง ทุยเหสียงและเหวินเชียงได้ทำบันทึกทราบบังคมทูลส่งไปชุมเกล้าฯ ถวายจักรพรรดิเสียนเฟิงเมื่อวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1861 บันทึกได้แสดงการประมีนภัยคุกคามไว้ว่า กัยกุบฎือว่าเป็นภัยร้ายแรง ต้องกำหนดนโยบายพื้นฟูระเบียบแบบแผน ความสงบเรียบร้อยและ ความมั่นคงปลอดภัยโดยปราบกบฎก่อนและดำเนินนโยบายสมานมิตรไม่ตั้ง โอนอ่อนผ่อนปรนต่อ ชาวตะวันตก และปฏิบัติตามสนธิสัญญาทุกประการ โดยเน้นการระวังและควบคุมภัยรัสเชี่ยวคุกคาม ซึ่งเป็นภัยสำคัญกว่าภัยอังกฤษที่ต้องการแต่ผลประโยชน์ทางการค้า

ในภาคปีบัติ จะเห็นได้ว่า ราชวงศ์ซึ่งได้อาศัยคนจีนและชาวตะวันตกในการปราบกบฎ โดยโอนอ่อนผ่อนปรนให้อำนาจจากยาสิก็อกบารดาผู้ว่าราชการและอุปราชในการปกครองและ ปราบกบฎและยินยอมให้ทุกข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการค้าและทำสนธิสัญญาตามที่ชาวตะวันตกต้องการ

7. การทุตสมานไม่ตั้ง

เมื่อราชวงศ์ซึ่งได้กำหนดนโยบายสันติภาพและสมานไม่ตั้งกับชาวตะวันตกใน ค.ศ. 1861 นั้น ชาวตะวันตกเห็นดีด้วยกับนโยบายของราชวงศ์

กลยุคในจักรพรรดิเป็นภาระการณ์ร้ายแรง ความไม่สงบสุขและความไม่มั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ย่อมทำให้การค้าและธุรกิจต้องหยุดชะงักหรืออาจจะไม่สามารถ ดำเนินไปได้เลย ชาวตะวันตกจะสัญเสียผลประโยชน์อันเพียงได้ สิก็อกประโยชน์ทางการค้าและ ธุรกิจที่ได้รับตามสนธิสัญญาฉบับ ค.ศ. 1860 จะหมดความหมายไปโดยปริยาย เมื่อพิจารณาปัจจัย แวดล้อมดังกล่าวแล้วอย่างรอบคอบ ชาวตะวันตกจึงเลือกที่จะปักป้องราชวงศ์ซึ่งเท่ากับปักป้องผล ประโยชน์ส่วนตน

นโยบายร่วมมือกับจีนมีหลักการทั่วไปคือ การที่ชาวตะวันตกมีความร่วมมือกันเอง และมีความร่วมมือกับข้าราชการจีน ยอมรับนับถือผลประโยชน์สูงสุดของจีน และหลักการว่าด้วย การบังคับใช้สนธิสัญญา ความร่วมมือที่สำคัญคือ ความร่วมมือกับจีนในกระบวนการพัฒนาจีนให้ เจริญทันสมัย (Modernization) แบบตะวันตก (Westernization) เพื่อประโยชน์แก่ชาวตะวันตกเอง ใน การพัฒนาผลประโยชน์มหาศาลในจักรพรรดิ

การพัฒนาจีนให้เข้มแข็ง

การพัฒนาจีนให้เข้มแข็งถือว่าเป็นการพัฒนาจีนให้ทันสมัยด้านหนึ่ง มีกระบวนการ พัฒนาระหว่าง ค.ศ. 1861–1895 ระยะเวลาของกระบวนการยังไม่เป็นที่ยุติ และมีการแบ่งระยะเวลาเป็น 2 ระยะเวลาบ้าง 3 ระยะเวลาบ้าง และตั้งชื่อสมัยนั้น ๆ แยกต่างกัน ในที่นี้ขอเสนอตั้งนี้

- สมัยฟื้นฟู (Restoration) ระหว่าง ค.ศ. 1860-1870
- สมัยพัฒนาจีนให้เข้มแข็งด้วยตนเอง (Self-strengthening) ระหว่าง ค.ศ. 1870-1895²⁹

ชื่อสมัยพัฒนาจีนให้เข้มแข็งด้วยตนเองย่อมแสดงชัดแจ้งว่า เป็นสมัยแห่งการพัฒนาการทหารให้ทันสมัย จึงได้พัฒนาตนเองให้ทันสมัยในด้านแรกสุดคือ การทหาร การพัฒนาด้านอื่น ส่วนเป็นการพัฒนาโดยความจำเป็นเพื่อเสริมการทหารให้สมบูรณ์แบบพร้อมสรรษ

1. ผู้นำการพัฒนา

การพัฒนาจีนให้เจริญทันสมัยโดยเน้นการสร้างจีนให้เข้มแข็งด้วยตนเองนั้นมีผู้นำสำคัญ ในส่วนกลางที่นครหลวงปักกิ่งคือ พระรายสำนักนำโดยสมเด็จพระพันปีหลวงชุสี ผู้นำคุณบริหาร ส่วนกลางคือ พระองค์เจ้ากุ้ง เหวนเซียง (Wen-hsiang) ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินชาวแมนจู และ กุ้ยเหลียง (ถึงแก่อสัญกรรม ค.ศ. 1862) ผู้นำในภูมิภาคคือ เจิงกัวฝาน (ค.ศ. 1811-1872) โจจุงถัง (Tso Tsung-t'ang, ค.ศ. 1812-1885) หลีหุงจาง (ค.ศ. 1823-1901) และจางจือตุง (Chang Chih-tung, ค.ศ. 1837-1909) ผู้นำสำคัญเหล่านี้ได้เชื่อว่าเป็นกลุ่มพัฒนาจีนให้ทันสมัยแบบตะวันตก (Westernization group)³⁰ เพราะมีหัวคิดปฏิรูป กระบวนการพัฒนาปรากฏมากตามมาด้วย ของกลุ่มผู้นำนั้น

2. การฟื้นฟู

2.1 การพัฒนาการเมือง

ประเพณีจีนมีอยู่ว่า กบฏและอนารยชนรุกรานเกิดขึ้น เพราะภายใต้จักรวรรดิ ชาติระเบียบแบบแผน การไร้ระเบียบแบบแผนสืบเนื่องมาจากการบุนการปกครองชาติคนดีมีวิชา หรือชาติความสามารถพิเศษ (Human talent) การปฏิรูปในทศวรรษที่ 1860 จึงปฏิรูปด้วยบุคคล มากกว่าปฏิรูปโครงสร้างอันประกอบด้วยองค์กร ระบบระเบียบและบุคลากร นักปฏิรูปเชื่อว่า ถ้าระบบราชการมีข้าราชการผู้มีความสามารถพิเศษ ก็ไม่มีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงระบบและสถาบันการเมืองการปกครอง

การพัฒนาบุคลากรได้เริ่มต้นด้วยการที่ราชวงศ์ซิงฟื้นฟูระบบสอบคัดเลือกเป็น ข้าราชการและปลูกฝังค่านิยมอุดมการณ์คติซึ่งถือแก่ผู้สมัครสอบด้วยการส่งเสริมการศึกษาวิทยาการจีน ระบบราชการมีวินัยเข้มงวด มีการลงโทษข้าราชการผู้ที่ริบประพฤติมิชอบในวงราชการ และพยายามป้องกันมิให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงซึ่งจะบันทอกเป็นประวัติภาพของระบบราชการ

ในการพัฒนาการเมืองในรัชสมัยถุ่งจื่อหนัน พระราชสำนักและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในส่วนกลางและภูมิภาคส่วนอาศัยความคิดและความช่วยเหลือของชาวยะวันตกผู้ตั้งตนเป็นที่ปรึกษาโดยปริยายให้แก่เจ่น จึงยังจ้างชาวยะวันตกมาภายนอกให้ทำการกับเจ่นและทำงานในกิจการต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นตามแผนพัฒนาเจ่นให้ทันสมัย บุคคลสำคัญคือ นายโรเบิร์ต ไฮร์ต (Robert Hart) ความไม่สงบสุขภายในและภัยยะวันตกคุกคามเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระราชสำนักต้องยกเลิกประเพณีข้อห้ามตั้งคนเจ่นเป็นแม่ทัพและจัดตั้งทัพ พระราชสำนักยินยอมให้แม่ทัพเป็นผู้ว่าราชการ หรือยินยอมให้ผู้ว่าราชการและอุปราชเป็นแม่ทัพ

การปฏิรูปการเมืองที่มีแต่การปฏิรูปตัวบุคคลโดยไม่ปฏิรูปโครงสร้าง เป็นการปฏิรูปที่ผิดแผก จึงจำเป็นต้องพัฒนาการปกครองทั้งระบบ เพื่อไม่มีการปฏิรูปการเมืองอย่างแท้จริง การปฏิรูปบ้านเมืองย่อมยากที่จะบรรลุผลได้ เพราะระบบการเมืองของผู้มีอำนาจในการกำหนดวินิจฉัยนโยบายและแผนปฏิบัติสู่การรับการปฏิรูป ยังมีโครงสร้างระบบเปลี่ยนล้าหลัง

2.2 การพัฒนาการทูต

การพัฒนาการทูตเริ่มต้นด้วยการดำเนินนโยบายสماโนไมตรีกับบรรดามหาอำนาจยะวันตก แสดงความจริงใจและมุ่งมั่นปฏิบัติตามสนธิสัญญา บรรดาสนธิสัญญาที่กระทำกันในระหว่าง ค.ศ. 1842-1860 ล้วนเปิดจักรวรรดิจินต่อการค้ากับชาวยะวันตก หลังจากได้รับการปฏิรูป จึงมีโครงสร้างระบบเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่สุด” (“the greatest change”) ในสามพันกว่าปีมาของประวัติศาสตร์จีน³

ก. การเสด็จออกรับแขกเมืองและการตั้งสถานทูต อนุสัญญาปักกิ่งกำหนดให้ตั้งสถานทูตยะวันตกขึ้นในคราหลวงปักกิ่ง ชาวยะวันตกประสบความสำเร็จที่สามารถบังคับให้จีนตั้งตั้งพระราชพิธีเสด็จออกรับผู้แทนตามแบบแผนพิธีการทูตยะวันตก และสามารถตั้งสถานทูตในประเทศ

ข. การตั้งสำนักงานเพื่อการจัดการทั่วไป : สำนักงานการต่างประเทศ เมื่อมีการตั้งสถานทูตชั้นสองและจีนต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาทำให้จีนจำเป็นต้องมีองค์กรร่วมกับการต่างประเทศเพื่ออำนวยการกิจการต่างประเทศแบบรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง เพื่อให้มีการติดต่อกันโดยตรงตามความต้องการของชาวยะวันตก ในวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ. 1861 ได้มีการตั้งสำนักงานเพื่อการจัดการทั่วไป (Office for General Management, Tsungli Yamen) ชาวยะวันตกถือว่าเป็นสำนักงานการต่างประเทศ (Foreign Office)

สำนักงานการต่างประเทศบริหารโครงการพัฒนาเจ่นให้ทันสมัยท่ามกลางเสียงโภมตีวิพากรชีวารณ์ทั้งจากฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่ต่อต้านว่าขยายชาติชายแดนตื้น และจากฝ่ายยะวันตกที่โภมตีว่าพัฒนาไม่รวดเร็วจริงจัง

ใน ค.ศ. 1861 สำนักงานการต่างประเทศแต่งตั้งตำแหน่งผู้อำนวยการการค้า (Superintendent of Trade) 2 คน คนหนึ่งประจำภาคเหนืออุดมและการค้าในเมืองท่าเปิด อีกคนประจำภาคใต้ ระหว่าง ค.ศ. 1860–1870 สำนักงานการต่างประเทศมีบทบาทสำคัญเชิงมาก ใน ค.ศ. 1870 เมื่อหลิ่งจางเป็นอุปราชมณฑลจีหลีและเป็นผู้อำนวยการการค้าภาคเหนือ หลิ่งจางทรงย้ำใจอิทธิพลมากจนบังสำนักงานการต่างประเทศ นครเตียนจินและทำเนียบของเขามีศูนย์กลางการค้าและการต่างประเทศที่แท้จริงของจีน

ค. โรงเรียนสอนภาษา โดยพระดำริในพระองค์เจ้ากุ้ง พระราชสำนักได้ตั้งโรงเรียนสอนภาษา (the Interpreters College, หรือ College of Foreign Languages, T'ung-wen kuan) ขึ้นที่นครหลวงปักกิ่ง เมื่อ ค.ศ. 1862 โดยมุ่งหมายที่จะให้เปิดสอนทั้งภาษาจีน และภาษาตะวันตก

จุดประสงค์หลักประการหนึ่งคือ การเรียนรู้ภาษาของชาวตะวันตกเพื่อแปลต่อร่าวิชา การตะวันตกและข้อมูลข่าวสาร ใน ค.ศ. 1867 โรงเรียนสอนภาษาที่นครปักกิ่งกลายเป็นสถาบัน ริเริ่มการศึกษาวิทยาการตะวันตก มีลักษณะเป็นวิทยาลัยศิลปศาสตร์ (Liberal arts college) ขนาดเล็กท่ามกลางการต่อต้านอย่างหนักจากฝ่ายปัญญาชนอนุรักษ์นิยม

จ. การศุลกากรริมทะเล (Maritime Customs Service) ตั้งแต่ ค.ศ. 1854 จีนตกลงข้อความให้ชาวต่างประเทศจัดเก็บภาษีศุลกากรให้จีน โดยจีนยกเลิกการเก็บภาษีผ่านด่านทางบก บรรดา นายตรวจศุลกากร (Inspectors of customs) ตามเมืองท่าเปิดทำงานดีมีประสิทธิภาพมาก ชาวตะวันตกตั้งผู้ตรวจการศุลกากร (Inspector-General) ขึ้นควบคุมนายตรวจทั้งหลาย โดยประจำการที่นครเชียงไส

ใน ค.ศ. 1863 จีนตั้งนายโรเบิร์ต ยาร์ตเป็นผู้ตรวจการศุลกากร เข้าพัฒนาการศุลกากรจีนเป็นการศุลกากรระหว่างประเทศ มีชาวตะวันตกผู้ทรงคุณวุฒิสูงส่วนใหญ่เป็นชาวอังกฤษทำงาน ชนชาติอื่นมีน้อย การศุลกากรริมทะเลสร้างรายได้มากแก่พระราชสำนัก และเป็นองค์กรสนับสนุนการเงินแก่การพัฒนาจีนให้ทันสมัยในด้านต่าง ๆ

ฉ. กฎหมายระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบตะวันตกยื่อมอาศัยระบบสนธิสัญญาเป็นพื้นฐาน และกฎหมายระหว่างประเทศเป็นหลัก เมื่อจีนจำต้องเปิดประเทศใน ค.ศ. 1842 นั้น จีนไม่มีกฎหมายระหว่างประเทศแบบตะวันตก นายแอนสัน ยาเม่น (Anson Yamen) ราชทูตสหราชอาณาจักรได้มอบหนังสือแปลของนายดับบลิว. เอ. พี. มาร์ติน (W.A.P. Martin) ผู้แปลหนังสือของヘนรี 惠特顿 (Henry Wheaton) เรื่อง Elements of International Law (ฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1864) ให้สำนักงานการต่างประเทศใน ค.ศ. 1864 สำนักงานได้สั่งชำระภาษาแล้วทำสำเนา 300 ชุดแจกจ่ายให้மன molt ต่าง ๆ

๙. การตั้งสถานทูตในโลกละวันตก พระราชสำนักเขื่อว่าการส่งคมนาคม
ไปเยือนโลกละวันตกเป็นครั้งคราวเป็นการทูตที่น่าจะเพียงพอ และทำให้จัดการกับบรรดาคนห้ามานาจ
ตะวันตกได้ดี แต่การเยือนเช่นนี้ไม่ได้ก่อเกิดประโยชน์แก่จีนมากนัก ดังปรากฏว่า จีนยังคงมีความ
ชัดเจนเป็นครั้งคราวกับชาวตะวันตก และชาวตะวันตกก็ยังคงตั้งข้อเรียกร้องค่าเสียหายทดเชยและ
บังคับจีนให้แต่งคมนาคมไปขอโทษเป็นทางการ (Apology) ถึงประเทศของตน

ตั้งแต่ ค.ศ. 1877 จีนตั้งสถานทูตขึ้นสองในนครหลวงของบรรดาคนห้ามานาจ บรรดา
ราชทูตและผู้แทนพระองค์ส่วนใหญ่เป็นนักการทูตตะวันตก เป็นชาวแมนจูและจีนน้อย เพราะจีนยัง
ขาดนักการทูตมืออาชีพ ชาวตะวันตกได้ร่วมมือกับราชวงศ์ในการพัฒนาการทูตเพื่อประโยชน์ร่วมกัน.
ต่างฝ่ายต่างก็ได้รับประโยชน์ ความสัมพันธ์รับรื่นมากโดยเฉพาะระหว่าง ค.ศ. 1861-1880 แม้มี
ปัญหาบางอย่างมากที่สุดที่บรรดาคนห้ามานาจตะวันตกจะตอบโต้คือ การใช้การทูตเรือปืน
(Gunboat Diplomacy, การทหารนำการเจรจาทางการทูต) จีนปฏิบัติการต่อชาวตะวันตกกรุณแรง
ที่สุดก็เพียงการแสดงปฏิบัติการต่อต้านชาวต่างประเทศ (Anti-foreignism) ไม่สนใจความเกิดขึ้น
เมื่อ ค.ศ. 1839, 1857 อีกแล้ว

2.3 การพัฒนาการทหารให้ทันสมัย

วิธีการพัฒนาการทหารในเบื้องต้นต้องอาศัยวิชาการและบุคลากรชาวตะวันตก
ในระยะแรก เหล่าบันทิตผู้ดีตามท้องถิ่นจัดตั้งกองกำลังกึ่งทหาร (Militia) ขึ้นทั่วไปเพื่อรักษาความ
สงบและป้องกันตนเอง แม้ราชวงศ์ซึ่งจะไม่โปรดเห็นแก่และหัวเคราะแวง เมื่อกบฎไทรดิงแฟย์นาจ
เดิมที่ใน ค.ศ. 1853 พระราชสำนักอนุญาตให้มณฑลหั้งหลายจัดตั้งกองทัพอย่างเป็นทางการ
กองทัพทันสมัยแบบตะวันตกในระยะแรกเป็นกองทัพสมประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือ
ประกอบกำลังไปตามกำลังความสามารถของแม่ทัพชีงส่วนใหญ่เป็นผู้ว่าราชการและอุปราชจีนและ
ตามบประมาณที่ส่วนหนึ่งมาจากพระราชสำนัก ส่วนใหญ่มาจากการภาษีสินค้าผ่านด่าน (Transit tax,
likin) ที่พระราชสำนักอนุมัติให้จัดเก็บและมาจากการญี่เงินจากพ่อค้าจีน บริษัทต่างชาติและธนาคาร

การพัฒนาการทหารในชั้นต้นเป็นการจัดตั้ง ประกอบกำลังและซื้ออาวุธยุทธิ์อิปกรณ์
ตะวันตก เมื่อจัดตั้งแล้ว แม่ทัพจึงเห็นความจำเป็นของการเรียนภาษาและวิชาการทหารตะวันตก
ตามมณฑลของผู้ว่าราชการหรืออุปราชที่มีหัวปูรูป มีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาเพื่อสอนภาษา
และวิชาการทหาร และมีการดำเนินสัมนาญทหารไปศึกษาในโลกละวันตก ความจำเป็นต่อมาคือ
การตั้งคลังสรรพอาวุธและอู่เรือ อุตสาหกรรมทหารเริ่มต้นด้วยการผลิตอาวุธยุทธิ์อิปกรณ์และต่อเรือปืน
ต่อมา มีการตั้งอุตสาหกรรมประนาภอื่นเพื่อสนับสนุนการทหารเป็นสำคัญ ระหว่าง ค.ศ. 1861-1870
คลังสรรพอาวุธ อู่เรือ อุตสาหกรรมทหารและอุตสาหกรรมประนาภสนับสนุนการทหาร ล้วนปรากฏ
ทั่วไปตามเมืองท่าเปิดจากครเทียนจินทางเหนือไปถึงนครพูโจวทางใต้

เพื่อต่อเรือและซ่อมบำรุงเรือ การผลิตแบบตะวันตกที่จะให้ได้ปริมาณมากต้องอาศัยวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เครื่องจักรและบุคลากรชำนาญการ ตลอดจนต้องอาศัยระบบการขนส่งคมนาคม และการสื่อสารที่ทันสมัย จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาและคิลปวิทยาการตะวันตก ต้องตั้งสถาบันการศึกษาและส่งนักเรียนไปศึกษาในโลกตะวันตก ชื่อเทคโนโลยีตะวันตกและเครื่องจักร จ้างชาวตะวันตกเป็นที่ปรึกษา ผู้จัดตั้งการศึกษา จัดตั้งกิจกรรมค้า อุตสาหกรรม และธุรกิจใหญ่น้อยและเป็นผู้บริหารกิจการ การตั้งโรงงาน กิจการค้าและธุรกิจใหญ่น้อยทำให้ต้องพัฒนาการขนส่งการคมนาคมและการสื่อสารเพื่อประโยชน์ในการทางการ การค้า การอุตสาหกรรมและการปกครอง จึงจำเป็นต้องพัฒนาเหมืองแร่และเหมืองด่านหินโดยปริยายเพื่อเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาการรถไฟ การเดินเรือและการต่อเรือ การตั้งกิจการหนึ่งมักทำให้ต้องตั้งกิจการอื่น ๆ ประกอบให้ครบวงจร การพัฒนาเศรษฐกิจจีนให้เป็นอุตสาหกรรมจึงเกิดขึ้นโดยเหตุจำเป็นที่เป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องกัน เป็นปฏิกรรมลูกโซ่

ในระยะแรก การพัฒนาอุตสาหกรรมจำต้องระดมทุนสาธารณะ ส่วนใหญ่นายทุนคือรัฐและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ความนิยมลงทุนแบบนี้เป็นจุดเริ่มต้นของลักษณะนิยมรัฐและข้าราชการ (Bureaucratic Capitalism) กิจการที่ใหญ่ที่สุดและตั้งขึ้นก่อนคือบริษัทพ่อค้าจีนเดินเรือกลไฟ (China Merchants' Steam Navigation Company) ซึ่งตั้งขึ้นในเมืองไช่ ใน ค.ศ. 1872

กิจการของรัฐและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ยอมได้รับการสนับสนุนจากรัฐในด้านการลงทุน แต่ผู้บริหารจัดการเป็นพ่อค้าและนักธุรกิจที่ส่วนใหญ่เป็นชาวยาตะวันตก (Government-supervision and Merchant-management) หรือเป็นกิจการที่รัฐหรือข้าราชการร่วมกับพ่อค้านักธุรกิจจีนและตะวันตกในการบริหารจัดการ (Co-management) ระบบบริหารจัดการทั้งสองแบบดังกล่าวเป็นระบบกึ่งราชการกึ่งธุรกิจ ใช้ทั้งระบบราชการจีนและเทคนิคการบริหารแบบตะวันตก³⁴

เอกชนคนจีนเป็นนายทุนน้อย ถ้าไม่อาศัยการร่วมทุนกับรัฐหรือข้าราชการ หรือกับชาวตะวันตก กิจการเอกชนมักไม่เจริญก้าวหน้า อุปสรรคใหญ่คือ การขาดแคลนทุน เทคโนโลยี การผลิตและการบริหารจัดการ ขาดตลาดการค้าและบุคลากรผู้ชำนาญการค้าและธุรกิจ รัฐและข้าราชการสนับสนุนการลงทุนน้อย ทว่ากำกับดูแลและควบคุมกิจการเอกชนมากจนกิจการมักตกเป็นของรัฐและข้าราชการโดยพฤตินัย เป็นของเอกชนแต่ในนาม รัฐและข้าราชการยังเอาประโยชน์จากผลกำไรของกิจการเอกชนทุกวิถีทางที่เป็นไปได้ ที่นับว่าเป็นอุปสรรคใหญ่อีกประการหนึ่งคือ กิจการเอกชนยากที่จะแข่งขันได้กับกิจการของรัฐหรือของข้าราชการและกิจการของชาวตะวันตก ลักษณะนิยมของรัฐและข้าราชการและลักษณะนิยมตะวันตกเป็นสมือนโชคชะตาใหญ่ล่าม กิจการเอกชนไม่สามารถให้พัฒนาเติบโตใหญ่ การพัฒนาจีนให้ทันสมัยจึงไม่มีผลก่อเกิดลักษณะนิยมของเอกชนคนจีนเติบโตใหญ่

2.6 การประเมินผลพื้นที่

การพลิกพื้นคืนชีพราชวงศ์อย่าง โดยเนื้อแท้แล้ว เป็นการชูบชีวิตใหม่ชั่วคราว ไม่มีนิเวศกรรมอันใดปรากฏ ราชวงศ์ตกต่ำลงไปตามลำดับ เพราะการพื้นฟูนั้นคือการพื้นฟูสังคม แบบเก่า ระบบเก่า ระบบที่มีแบบแผนเก่าให้ตั้งมั่นเหมือนเดิม เพื่อรักษาราชวงศ์และระบบแบบแผนตามคติของจืด จุดมุ่งหมายของการพลิกพื้นราชวงศ์คือ การพื้นฟู มิใช่การเปลี่ยนแปลง “ศีดใหม่ ทำใหม่” ไม่เด่นชัดเป็นกระบวนการ

การพื้นฟูประสบความสำเร็จในการรักษาราชวงศ์และระบบแบบแผนคติของจืด สสถาบันหลักและระบบระเบียบทั้งปวงตั้งมั่นอีกครั้งหนึ่ง แต่การพื้นฟูนี้ก็ทำให้ราชวงศ์ซึ่งต้อง “ได้อายุ่ง เสียอย่าง” เพราะการปราบกบฏทำให้ราชวงศ์ต้องยินยอมให้ชาราชการ Jin ชั้นผู้ใหญ่ผู้มีความสามารถพิเศษเป็นแม่ทัพ ผู้ว่าราชการและอุปราช มีอำนาจปราบกบฏ ระดมสรรพกำลังและมีอำนาจจักครองเป็นอิสระ อำนาจจักรพรรดิถูกลดอยู่ไปจากมือของราชวงศ์ชิง ตกไปอยู่ในมือคนชั้นผู้ใต้เป็นชาราชการชั้นผู้ใหญ่ตามมติชน

การพื้นฟูเมื่อจะมีประสิทธิผลแท้จริงในด้านการปราบกบฏ การผ่อนปรนยอมช้าๆ ตะวันตกและการพื้นฟูระบบแบบแผนคติของจืด แต่ราชวงศ์ไม่สามารถต่อกรกับบรรดาจักรพรรดินิยมตะวันตกและญี่ปุ่น

การปราบกบฏระหว่าง ค.ศ. 1861-1880 ถือได้ว่าเป็นการภัยสถานการณ์ พื้นบ้าน เมืองครั้งใหญ่โดยเยาชีวิตประชาชนเป็นเดิมพันถึง 30 ล้านคน ยุทธภูมิย่อยยับเหลือแต่ชากราชการในยุทธภูมินั้นล้มjam มีการสอบคัดเลือกเป็นชาราชการน้อยและต้องเสื่อมการสอบหลายครั้งชีวิตผู้คนแพชญ์ความทุกษ์ยากแสบสาหัส เศรษฐกิจยับเยินล้มjam อุทกวิทยาน้ำที่บ้านเมืองละเลยไม่บำรุงระบบการคลปะทาน การพื้นฟูบ้านเมืองเป็นภารกิจที่หนักหน่วงสุดวิสัยที่ส่วนกลางจะดำเนินการได้ตลอดต่อต่อไป ต้องยินยอมให้แม่ทัพผู้เป็นผู้ว่าราชการหรืออุปราชพื้นฟูบูรณะพื้นที่ไปตามลำพังตามกำลังของตน

3. การพัฒนาในรัชสมัยจักรพรรดิกว้างสู

เมื่อปราบกบฏให้สงบราศานใน ค.ศ. 1864 แล้ว ราชวงศ์ชิงคล้ายความหวาดวิตกอกสั่นชัก shaky ราชวงศ์พลิกพื้นคืนชีวิตชั้นอย่างมีชีวิตชีวา ระบบที่มีแบบแผนอันดีงามตั้งมั่นอีกครั้งหนึ่ง สถานการณ์บ่งบอกว่า ถ้าจีนมีกองทัพทันสมัยเข้มแข็ง การปราบกบฏอีก จะไม่เป็นการยากลำบากอีกแล้ว ราชวงศ์มุ่งมั่นพัฒนาการทหารต่อไปเพื่อปราบกบฏอีก ใน ค.ศ. 1870 ชนชั้นผู้ปักครองเริ่มมีความมั่นใจในสันติสุขและความมั่นคงปลอดภัย การริเริ่มเปลี่ยนแปลงอันได้ให้ถึงขั้นนิเวศกรรมถูกจำกัดขอบเขตมิให้กระทบกระเทือนความสมดุลที่ตั้งมั่นแล้วในสังคม การ

พัฒนาจีนให้ทันสมัยในรัชสมัยจักรพรรดิกว่างสู (ค.ศ. 1874–1908) ไม่เข้มแข็งกระตือรือร้นอีกต่อไป

3.1 หลักการและเหตุผลการพัฒนา

ตั้งแต่ ค.ศ. 1870 ภายใต้การบริหารดินแดนตะวันตกและญี่ปุ่นเริ่มคุกคามบรรดาประเทศเพื่อนบ้านของจักรพรรดิจีน สร้างปัญหาสถานการณ์กดดันรัฐ ทำลายให้ทันกปฏิรูปต้องคิด

เศรษฐกิจจีนที่พัฒนาตามเมืองทำเปิดเป็นเศรษฐกิจทุนนิยม นายทุนจีนมีปรากฏแล้ว ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นเจ้าที่ดินผู้ร่ำรังต้องการปฏิรูป เป็นความนิยมปฏิรูปของชนชั้นกลาง (Bourgeois reformism) นักปฏิรูปต่อต้านภัยจักรพรรดินิยมตะวันตกและญี่ปุ่น ต้องการแก้ไขสนธิสัญญา พัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยม ต่อต้านนโยบายราชวงศ์ที่เชิญชวนต่อการพัฒนาอุดหนาทางการค้า ของเอกชนคนจีน และต้องการระบอบรัฐธรรมนูญโดยมีจักรพรรดิเป็นประมุข (Constitutional Monarchy) มีการเสนอแนะระบบการเมืองและระบบบริหาร (Parliamentary system) หลักหลายรูปแบบเพื่อแทนระบบอังกฤษหรือเยอรมัน

3.2 การพัฒนาการทหาร

การพัฒนาการทหารมาถึงจุดที่จะต้องตัดสินใจแล้วว่าจะมุ่งพัฒนาด้านใดก่อน ควรพัฒนาระบบป้องกันพร้อมด้วยการเดินทางท่องเที่ยว การพัฒนา กองทัพน้ำ หรือการป้องกันชายฝั่ง ทั้งเดินทางท่องเที่ยว การเดินทางท่องเที่ยวและระบบการป้องกันที่ตั้ง พระราษฎร์สำนักควรจัดสรรงบประมาณอย่างไร เพราะไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะพัฒนาการทหารเรือและทหารบกพร้อมกันได้ พระราษฎร์สำนักตัดสินใจเห็นด้วยกับโจงถังที่จะต้องปกป้องชายแดนตะวันตกเดียงหนึ่ง

การพัฒนาการทหารเรือเป็นภารกิจจำเป็นที่บรรดาผู้ว่าราชการจังหวัดและอุปราชตามชายฝั่งทะเลต้องดำเนินการไปตามลำพังตามกำลังความสามารถ อำนาจการเมืองและตามงบประมาณส่วนตน

ใน ค.ศ. 1885 เมื่อมีการตั้งกระทรวงทหารเรือ (Board of Admiralty) ความก้าวหน้าของการพัฒนาการทหารเรือเห็นได้จากการที่มีกองทัพเรือของผู้ว่าราชการและอุปราช ที่ซึ่งซื้อตือ กองทัพเรือภาคเหนือ (Peiyang) ของหลิ่งจาง กองทัพเรือภาคใต้ (Nanyang) และกองทัพฝูเจี้ยน การพัฒนาการทหารมีได้ก้าวหน้าไปเรื่อยๆ ที่ควรนัก การจัดตั้ง การประกอบกำลังและอาวุธยุทธปกรณ์และการบริหารกองทัพเรือ ยังไรประสิทธิภาพและประสิทธิผล กองทัพเรือดูเป็นกองทัพแต่ผิวเปลือกนอก ยังไม่เป็นกองทัพเรือทันสมัยแท้จริง

เมื่อพิจารณาการพัฒนาการทหารโดยทั่วไปแล้ว จะเห็นได้ว่า กองทัพที่จัดตั้งขึ้นตามวิทยาการทหารตะวันตกนั้นเป็นกองทัพอาชีพ พระราษฎร์สำนักยินยอมให้ข้าราชการจีนเป็นผู้ริเริ่มการพัฒนาการทหาร แต่ควบคุมโดยเป็นผู้แต่งตั้ง ดูดูก่อนและโยกย้ายนายทหาร จัดสรรงบประมาณให้และเป็นผู้กำหนดภารกิจให้ปฏิบัติ นี้คือคุณภาพใหม่ระหว่างชาวแมนจูกับชาวจีน

ระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค

การสร้างจังหวัดขึ้นเพื่อเป็นตัวยั่งยืนโดยการพัฒนาการทหารให้ทันสมัยแบบตะวันตก นั้นประสบความสำเร็จในการปราบกบฏ สถาปนาสันติสุข ความมั่นคงปลอดภัย

ศักยภาพทางทหารจึงสูงต่ำเพียงใด ย่อมพิสูจน์ได้จากสิ่งคราวระหว่างจังหวัดกับญี่ปุ่น ใน ค.ศ. 1894 กองทัพญี่ปุ่นได้บดขยี้กองทัพบกของหลีทุงจาง และกองทัพเรือภาคเหนือของเช้า การเสริมสร้างจังหวัดขึ้นเพื่อเป็นตัวยั่งยืนของประเทศไทยใน การปกป้องจักรวรรดิจีนให้รองรับพัน จากการรุกรานของบรรดามหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่น

3.3 การเรียนรู้จากตะวันตก

ในสมัยจักรพรรดิกวังสู พระราชนักนักมีได้กระตือรือร้นเจาะจงเรื่องการส่ง เสริมการเรียนรู้จากตะวันตก พระราชนักนักส่งนักเรียนไปศึกษาต่างประเทศคนอยมาก

การเผยแพร่คิลป์วิทยาการตะวันตกมีปรากฏจริงจังเฉพาะในแวดวงเอกสารคนจีนและ ชาวตะวันตกเท่านั้น เพย์เพร์โดยใช้สื่อมวลชนคือ สิ่งพิมพ์ประเภทตำรา วรรณกรรม หนังสือพิมพ์ วารสาร ที่สำคัญคือ การศึกษาต่างประเทศ เมื่อถึง ค.ศ. 1895 การศึกษาเรียนรู้จากตะวันตกและ การศึกษาต่างประเทศไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ราชวงศ์ชิงและวางราชการออกห่าง ไม่สนับสนุนเท่าที่ควร

3.4 การพัฒนาอุตสาหกรรม

เมื่อราชวงศ์ชิงพัฒนาการทหารได้ประมาณ 10 ปี ก็เริ่มตระหนักถึงความจำเป็น ที่จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจให้เป็นอุตสาหกรรมด้วย เพื่อเป็นพื้นฐานหลักของการพัฒนาจีนให้ เชื่อมแข็งด้วยตนเอง เพราะความมั่งคั่งจากพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมย่อมให้รายได้แก่รัฐในรูป ของภาษีอากร เป็นงบประมาณที่รัฐสามารถใช้เพื่อพัฒนาและบำรุงการทหาร ดังนั้น ระหว่าง ค.ศ. 1870-1895 ราชวงศ์ชิงจะกำหนดนโยบายพัฒนาจีนให้เป็นรัฐทันสมัยที่มีความมั่งคั่งและมีอำนาจ ทางทหารที่แข็งแกร่ง ("Enrich the state and strengthen its military power") กล่าวคือ พัฒนา เศรษฐกิจและการทหารเพื่อกำหนดนโยบายพัฒนาจีนให้เป็นรัฐทันสมัยที่มีความมั่งคั่งและมีอำนาจ สำคัญแก่การพัฒนาอุตสาหกรรมหนักที่เนื้อประโยชน์แก่การพัฒนาการทหาร อาทิ ญี่ริโอ คลังสรรพากร ระบบการขนส่งคมนาคมและการสื่อสาร ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของรัฐสมัยใหม่ โดยมีนโยบายมั่งคั่งและเข้มแข็งเป็นนโยบายเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ทางการเมือง (Political Economy)

นายทุนใหญ่คือ ชาวตะวันตก รัฐและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ บรรดาผู้ว่าราชการและ อุปราชสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อแสดงหารายได้ไว้บำรุงการพัฒนาการทหารและการ เนื่องส่วนตน กิจการของข้าราชการที่เขียนชื่อมากคือ กิจการของหลีทุงจางและบรรดาผู้ที่เข้าอุปถัมภ์ ค้าจุนให้เป็นใหญ่ (Protégée) การบริหารจัดการมี 2 แบบคือ แบบรัฐบาลอยุคแรกและพ่อค้าบริหาร จัดการ และแบบรัฐและพ่อค้าร่วมกันบริหารจัดการ

เมื่อถึง ค.ศ. 1885 การพัฒนาอุตสาหกรรมนักเพียงด้านเดียวไม่เป็นการเพียงพอแล้ว จำเป็นต้องมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเบา คือ ผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคด้วย ผู้นำสำคัญคือ หลีหุงจาง ในระยะที่สองของการพัฒนาจึงให้เข้มแข็ง กิจการอุตสาหกรรมมี 2 ประเภท คือ กิจการที่รัฐและพ่อค้าร่วมกันลงทุนและบริหารจัดการ (Joint Government and Merchant Enterprises) และ กิจการเอกชนคนจีนทั้งที่เป็นพ่อค้าจีนและพ่อค้าที่เป็นคนไทยบังคับของต่างชาติ (Subjects)

กิจการเอกชนคนจีน โดยเนื้อแท้แล้ว ยังอยู่ในชั้นเริ่มต้นเสมอมาลดอกไม้แรกเย็บ อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ การพัฒนาอุตสาหกรรมจึงยกที่จะแผ่ขยายจากเมืองท่าเปิดไปทั่วทั้งแผ่นดิน รัฐและชาราชการคือผู้ควบคุมกระบวนการอุตสาหกรรม ได้ควบคุมเครื่องจักรกลไกของกระบวนการไว้มิให้เกิดชนชั้นกลาง (Bourgeoisie) ชั้นอย่างแท้จริง การพัฒนาจีนให้ทันสมัยมิได้ส่งเสริมกิจการของเอกชน นี้คือ “จิตวิญญาณ” แห่งยุค

4. การรักษาความมั่นคงภายใน

4.1 อาณาจักรสวัสดิ์: อาทิตย์อสตดง

ตั้งแต่ ค.ศ. 1856 แม้กบฏไทผิวงจاهามายมุ่งขยายอำนาจในลุ่มแม่น้ำแม่แยงซี ตอนล่าง แต่ราชอาณาจักรสวัสดิ์เริ่มมีปัญหา การบริหารส่วนกลางไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะอำนวยการยกทัพจับศึก เพราะลำพังแม่ทัพเก่งกล้าในสนามรบยังไม่เป็นปัจจัยหลักเพียงพอที่จะชี้ขาดการศึกได้ ราชอาณาจักรสวัสดิ์ต้องคงอยู่ได้ยาวนานถึง ค.ศ. 1863 ด้วยเหตุมีศักยภาพทางทหารเหนือกว่า ฝ่ายราชวงศ์ และราชวงศ์ซึ่งเองมีระบบการปกครองที่เสื่อมถอย กองทัพขาดชั่วญำกำลังใจในการปราบกบฏ ราชอาณาจักรสวัสดิ์ยังคงยั่งยืนต่อไปโดยไม่มีทีท่าว่าราชวงศ์ซึ่งจะสามารถปราบปราามได้เด็ดขาด ราชอาณาจักรสวัสดิ์ถึงกาลพินาศด้วยน้ำมือของกบฏไทผิวงจاه

ก. เหตุแห่งความเสื่อมถอยอำนาจ แม้กบฏไทผิวงจاهมีผู้นำตีผู้มีอุดมการณ์ การจัดตั้งตี และมีกองทัพเข้มแข็ง แต่ไม่ถึง 20 ปี ราชอาณาจักรสวัสดิ์ต้องสิ้นสุดอำนาจด้วยปัจจัยเดียวกันนั้นเป็นส่วนใหญ่อย่างน่าอัศจรรย์ ปัจจัยต่อไปนี้เป็นปัจจัยหลักที่เชื่อกันว่าจะทำให้ราชอาณาจักรสวัสดิ์ต้องถึงกาลสิ้นสุดอำนาจลงอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

1) อุดมการณ์ ความคิดลัทธิไชลหงส์ในศาสนาคริสต์แบบไทผิวงจاه เป็นความคิดเห็นอ่อนแองสูดชิดที่กลับกลายเป็นอุปสรรคกีดขวางมิให้กบฏไทผิวงจاهมีทัศนคติที่ผ่อนปรนและมีเหตุผลเมื่อจำเป็นต้องบริหารราชการบ้านเมืองและเมืองออกศึก อุดมการณ์อ่อนแองสูดชิดที่มุ่งล้มล้างระบบที่เปลี่ยนแปลงเก่าย่ออมทำให้ไทผิวงจاهมวลชนเป็นแหนวยรวม โดยเฉพาะชาติความสนับสนุนยังจำเป็นยิ่งในการปกครองจากชนชั้นผู้ดีและเจ้าที่ดินซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสัมอำนาจรัฐบาลแล้วในอดีต

อุดมการณ์ไทยผิงมุ่งแปรรูปสังคม แต่ในทางปฏิบัติ อุดมการณ์มิได้เป็นจริงตามความคาดหวัง ให้ผิงตกอยู่ในวังวนแห่งความชั่วร้ายเลี่ยงเง คือ ผู้ก่อไฟในอำนาจและเสวยสุข จนหลงลืมทอดทึ้งอุดมการณ์ไปในท้ายสุด³⁵

2) ความแตกแยก แม้กบฎไทยผิงจะยกย่องหลักการภาคราชภาพ แต่ในทางปฏิบัติ หลักการเขียนนั้นเป็นไปได้ยากมาก เพราะมีการแบ่งชั้นตามบทบาทหน้าที่ เกิดชนชั้น อภิสิทธิ์ชั้น ความทะเยอทะยานไฟแรงหาอำนาจจลาจลสักการยื่อมนำมาซึ่งการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น เกิดความแตกแยกและทายสุดมีการต่อสู้ชิงอำนาจกันเองอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ เมื่อสถาปนาราชอาณาจักรสวรรค์ ณ นานกิงแล้ว บรรดาชนชั้นนำได้ตั้งตนเป็นเจ้า (Princes) และมีความแตกแยกกันถึงขั้นหยิบยาหุ้นประทัดประหารกันเองตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1853 แล้ว

ความแตกแยกกันต่อสู้ชิงอำนาจกันเองนับแต่นั้นมาได้เป็นจุดเริ่มต้นบันทอนผลกำลังและศักยภาพการนำและการทหาร กบฎไทยผิงขาดการนำที่มีประสิทธิภาพนับตั้งแต่นั้นมา ชนชั้นนำผู้เป็นเจ้าต่างตั้งตนเป็นใหญ่ในพื้นที่ของตน ระบบการปกครองของราชอาณาจักรสวรรค์จึงกลایเป็นระบบศักดินาสามิภักดีอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ผู้นำซึ่งตีธิงเด่น ไม่ประสานกันเป็นหนึ่งในการปกครองและในการรบอีกต่อไป awan ของราชอาณาจักรสวรรค์จึงมาจากสามคดีเก่า

3) ราชวงศ์ปราบปรามเด็ดขาด ในระยะแรกราชวงศ์เห็นกบฎไทยผิงเป็นเพียงการก่อการร้าย (Intrigues) เดิบใหญ่จากการซ่องสุมโจรสู้ร้าย³⁶ จึงเพียงแต่ให้กองกำลังที่ไม่ครุ่นซึ่งความสามารถทำหน้าที่ปราบปรังแล้วครั้งแล้วครั้งเล่า จนเมื่อกบฎไทยผิงสถาปนาราชอาณาจักรสวรรค์ได้สำเร็จใน ค.ศ. 1853 ราชวงศ์จึงทราบกว่าเป็นมหันตภัยที่สามารถจะล้มล้างราชวงศ์และสังคมจีนได้

กบฎไทยผิงเป็นกบฎขนาดใหญ่มีผู้คนเข้าร่วมนับล้านคน สุดวิสัยที่มณฑล จังหวัด และท้องที่จะปราบปรามได้ด้วยกำลังทหารหรือกองกำลังกึ่งทหารท้องถิ่นอีกแล้ว ใน ค.ศ. 1860 จักรพรรดิมิได้เชิญแต่ความไม่สงบภายในคือกบฎไทยผิงเท่านั้น หากแต่ยังต้องเชิญภัยจักรพรรดินิยมตะวันตกถึงขนาดกองทัพพันธมิตรยึดนครหลวงปักกิ่ง ศึกสองด้านใหญ่หลวงนัก ผู้นำเองคือพระองค์เจ้ากุง (Prince Kung) ผู้สำเร็จราชการต่างพระองค์ทรงทราบดีว่า กัยจักรพรรดินิยมตะวันตกเป็นเพียง “ความบาดเจ็บตามแขนขา” (“injuries in the limbs”) แต่กัยกบฎไทยผิงคือภัยใหญ่หลวงสั่นสะเทือนราชบัลลังก์เหมือน “โรคของอวัยวะสำคัญยิ่งต่อชีวิต” (“a disease of the vitals”)³⁷ ราชวงศ์จึงถือว่า กบฎไทยผิงเป็นมหันตภัยต่อราชวงศ์ซึ่งต้องปราบปรามให้สำเร็จเด็ดขาดก่อนเป็นเบื้องต้น และต้องแสร้งหาความร่วมมือจากมหาอำนาจตะวันตกด้วย เพราะมีผลประโยชน์ร่วมกัน ผลประโยชน์ของชาติตะวันตกอยู่ในลุ่มแม่น้ำ Yangtze เป็นอยู่ข้าวอุ่นหัวใจแห่งอำนาจจักรพรรดิของราชวงศ์ ลุ่มแม่น้ำนี้คือพื้นที่แห่งอำนาจของกบฎไทยผิง

การปราบกบฎไทยผิงต้องมีการจัดเตรียมทัพ กำหนดด้วยศาสตร์ อุทธรรชและดำเนินกลยุทธ์ ต้องใช้กองทัพขนาดใหญ่ให้ทัพเที่ยงกับกบฎไทยผิง ต้องใช้แม่ทัพจีนผู้ปราบกบฎถึง 4 คน คือ เจิงกัวฝาน (Tseng Kuo-fan, ศ.ศ. 1811-1872) เป็นแม่ทัพใหญ่ รองแม่ทัพคือ โจจุงตัง (Tso Tsung-t'ang, ศ.ศ. 1812-1885) และหลิ่งหุงจาง (Li Hung-chang, ศ.ศ. 1823-1901) รองแม่ทัพทั้ง 2 คนนี้เป็นศิษย์ของแม่ทัพใหญ่ มีความเคราะห์นับถือแม่ทัพใหญ่ทั้งในฐานะที่เป็นครู และผู้บังคับบัญชา แม่ทัพทั้งสามคนเป็นแม่ทัพและผู้ว่าราชการ เป็นหัวหน้าการทหาร นักปักครอง และผู้ตีปัญญาชน

4) มหาอิรานาจตะวันตกแทรกแซงทางทหาร ชาวตะวันตกเข้าร่วมมีบทบาทในสังคมรากลางเมือง อาวุธที่ใช้ประทัดประหารกีดิ้ง อาวุธตะวันตก และทหารตะวันตกเข้าร่วมรบให้ทั้งสองฝ่าย

ชาวตะวันตกมีการศโนดอย่างไรต่อ กบฎไทยผิง? ในชั้นเดัน ชาวตะวันตกมีความรู้สึกประทับใจในอุดมการณ์และความประพฤติปฏิบัติของกบฎไทยผิง มีความหวังว่า ถ้าจักรวรรดิจีนเข้ารีดเป็นคริสต์จักรวรรดิแล้ว จะมีการเปิดประเทศ การค้าและการศาสนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเป็นเครื่องพัฒนาจีนให้เจริญก้าวหน้าเป็นประกายแก่การค้าและการศาสนาของชาวตะวันตก แต่เมื่อพิจารณาอุดมการณ์ให้ถ้วนแล้ว มีชั้นนาริในพื้นที่และคริสต์จักรที่อยู่รอบมีความสัญญา กบฎไทยผิงมีความเชื่อใจในหลักธรรมถูกต้องเพียงใด คริสต์จักรฟรั่งเศสและแม้แต่รัสเซียในจักรวรรดิจีนไม่สนับสนุนกบฎไทยผิง เพราะอุดมการณ์ไทยผิงยังเจ็บป่วยด้วยคริสต์นิกายโปรเตสแตนด์

ชาวตะวันตกปรบเคียงบ่าเคียงไหส์กับกองทัพรoyalists เพื่อต่อต้านกบฎ มากกว่าจะเป็นการรับเคียงข้างกับกบฎ ผลประโยชน์ของบรรดา豪商จำนวนอยู่ที่ราชวงศ์ซึ่งมากกว่าอยู่ที่ฝ่ายไทยผิงผู้ประกาศไม่รับรองสนธิสัญญาอันไม่เสมอภาคและไม่เป็นธรรม คำประกาศนโยบายและทัศนคติเช่นนั้นได้ผลักดันให้ชาวตะวันตกจำต้องเลือกอยู่ข้างเดียวกับฝ่ายราชวงศ์ซึ่งเพื่อรักษาผลประโยชน์ไว้ ไทยผิงจึงปิดกั้นโอกาสที่จะได้รับความสนับสนุนจากชาวตะวันตกไปโดยปริยาย ชาวตะวันตกยังช่วยเสริมสร้างกองทัพรoyalists ให้เข้มแข็งขึ้นด้วยการขายอาวุธยุทธปัจจัยให้รับจ้างรบ และให้บริการการส่งกำลังบำรุงแควรบโดยทางเรือรบและเรือสินค้า

บรรดา豪商จำนวนจำกัดพิจารณาได้ว่า ต้องแล้วเห็นว่า อุดมการณ์และโครงการปฏิรูปของราชอาณาจักรสวัสดิ์ ไม่เป็นคุณต่อตนเท่าเดิม ก็เห็นได้ชัดว่า ราชอาณาจักรสวัสดิ์ไม่ดี นิยมตะวันตก ต่อต้านอภิสิทธิ์ตามสนธิสัญญาอย่างรุนแรงมาโดยตลอด ไม่ยอมรับสนธิสัญญาใดๆ ที่ราชวงศ์ทำกับบรรดา豪商จำนวน ถ้าราชอาณาจักรได้ครอบครองทั้งแผ่นดิน คงจะยกเลิกสนธิสัญญาทั้งหมด รวมทั้งสนธิสัญญาที่ยังจีนและอนุสัญญาบักกิ้ง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิประโยชน์ หรือสัมปทาน สิทธิสภาพนอกราษฎร เช่น พิกัดอัตราภาษีคุ้มครอง หนี้สินราชวงศ์ที่ค้างชำระจะกลายเป็น

หนึ่งสัญญาค่าปฏิกรรมส่งคarma และผลประโยชน์มหาศาลจากการค้าฝีน อาจมาจัดให้ผังแสดงความรักชาติ นิยมชาติ ไม่ลดระดับชาวตะวันตก บรรดามหาอำนาจจะมีแต่เสียงประโยชน์มหาศาลแห่งอน การช่วยเหลือราชวงศ์ปราบกบฏจึงเป็นคุณประโยชน์กว่า เป็นการซื้อขายใจไม่ตรีและเป็นบุญคุณให้กับชาวที่ราชวงศ์ต้องทดแทนด้วยการให้ผลประโยชน์เพิ่มพูนแก่บรรดามหาอำนาจภายใต้ระบบราชวงศ์ชิง บรรดามหาอำนาจสามารถตักตวงผลประโยชน์มหาศาลไปจากเงินไม่มีที่สื้นสุด

ลор์ด ปาล์เมอร์สตัน (Lord Palmerston) ได้แถลงนโยบายต่อจักรพรรดิจีนว่า อังกฤษมีความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลจีนและเข้าถึงรัฐบาลถึงระดับสูงสุด จากเดิมที่ถูกกีดกันจากเจ้าหน้าที่ห้องถินและมนัส ถ้าอังกฤษช่วยเหลือราชวงศ์ชิง การพาณิชยกรรมจะขยายออกไปให้กับชาวพระองค์เจ้ากุ้ง ผู้สำเร็จราชการต่างพระองค์ ก็ได้ทรงทำหนังสือกราบบังคมทูลความเห็นว่า ราชวงศ์ชิงไม่จำเป็นต้องปฏิเสธเลย ถ้าชาวตะวันตกต้องการช่วยราชวงศ์ปราบกบฏ หลักฐานนี้ถูกนักประวัติศาสตร์จีนคอมมิวนิสต์จีนตือย่างหนักว่า ราชวงศ์ชิงมีอาสาต่างชาติให้พิเศษคนจีน เป็นการร่วมมือกับชาวตะวันตกผู้รุกรานจีน การที่ชาวตะวันตกแทรกแซงทางทหารช่วยเหลือราชวงศ์ชิงปราบกบฏ จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญแต่ไม่ถึงขั้นเป็นปัจจัยสำคัญ ผลแพ้ชนะของการปราบกบฏ เพราะกบฏปราบราบคาบด้วยมีฝีความสามารถของแม่ทัพจีนเจิงกัวฟาน โจจุงถัง และหลิ่หุ่งจาง³⁸

5. การพัฒนาจีนให้เข้มแข็ง : สำเร็จหรือล้มเหลว

จักรพรรดิจีนอยู่ในภัยคุกคามด้วยโภคทรัพย์มหาศาลและมีประโยชน์ยาวนานเลื่องลือในด้านความเป็นอิสระเสรี สังคมไม่ยึดติดชนชั้นวรรณะ เป็นสังคมที่นิยมให้ออกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน นิยมหลักปฏิบัติเป็นสำคัญ ยึดมั่นในความเจริญทางวัฒนธรรม เชือดีอุ่นคงติดทางการเมืองที่มีหลักมนุษยธรรม และเชื่อมั่นว่าองค์ความรู้คือเครื่องหนุนนำไปสู่ตำแหน่ง สังคมที่มีประโยชน์นิยมเช่นนั้นน่าจะเป็นสังคมที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า แต่เหตุใดจีนจึงประสบความล้มเหลว ? ปัจจัยต่อไปนี้ จะเป็นเหตุผลอธิบายได้ดี

5.1 สังคม : โครงสร้างและคตินิยม

สังคมจีนมีชั้นที่ไม่สับซับซ้อน ความเป็นชั้นชั้นนั้นสืบทอดในวงศ์สกุลทุกหมู่เหล่าต้องอยู่ร่วมกันเพื่อพาเกื้อกูลกัน ไม่มีกิจการสาธารณูปโภคที่จะสำเร็จผลได้โดยความสามารถเป็นเอกเทศของกลุ่มหรือชนชั้น การจะร่วมทำการอันได้ต้องอาศัยความเห็นชอบและความร่วมมือกันเป็นหนึ่งใจเดียวกัน ความคิดเรื่องการพัฒนาให้ก้าวหน้าเป็นความคิดของชนชั้นปักษ์ ครอบครองระดับสูง ผู้น้อยยากที่จะเข้าใจชนชั้นที่ถึงความสำคัญและความจำเป็น ทั้งนี้ ยังมีพัสดุต้องพิจารณาถึงประชาชนทั่วไปที่ไม่เข้าใจความคิดและกระบวนการพัฒนา ความเชื่อมั่นในความเป็น

อันหนึ่งอันเดียวกันของจีนในจักราชกีเป็นอิทธิพลหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดให้คนจีนไม่สามารถจะยอมรับว่าอับจนปัญญาถึงขนาดต้องยอมรับบ้านเมืองวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตะวันตก

การศึกษาแบบจีนเป็นการศึกษาห้องค์ความรู้และแบบอย่างประสบการณ์จากอดีตความเป็นบันทึกและข้าราชการคือเป้าหมายแห่งชีวิต การศึกษาศิลปวิทยาการตะวันตกหมายถึงการล้มประเพณีการศึกษาเดิมที่ใช้เป็นเครื่องประเมินความรู้ความสามารถของระบบสอบคัดเลือก เป็นบันทึกและข้าราชการ บันทึกและข้าราชการทั้งแฟ่นดินคือกลุ่มที่จะต้องสูญเสียอำนาจอย่างเด็ดขาด ยกเว้นที่ตั้งและสิทธิประโยชน์ทั้งปวง การพัฒนาให้ทันสมัยโดยเริ่มต้นที่การศึกษาศิลปวิทยาการตะวันตก จึงมีความหมายถึงการทำลายล้างชนชั้นบันทึกและชนชั้นข้าราชการ สองชนชั้นนี้คือชนชั้นนำของสังคม ตราบใดที่สองชนชั้นไม่ยอมรับศิลปวิทยาการตะวันตก ตราบหนึ่งประชาชนก็ยอมจะตั้งตนเป็นปฏิบัติษฐ์ต่อศิลปวิทยาการตะวันตก

ระบบความเชื่อถือของจีนคือ ลัทธิชิงจื้อใหม่ (Neo-Confucianism) เองก็เป็นเครื่องขัดขวางการพัฒนาให้ทันสมัย ชนชั้นนำถือว่าการพัฒนาให้ทันสมัยคือกระบวนการการทำลายสถาบันหลักในสังคม ประชาชนทั่วไปเห็นการพัฒนาให้ทันสมัยจะทำลายความสมดุลตามธรรมชาติของโลกธาตุ 5

สังคมจีนเป็นสังคมที่เนื้อยา ไม่วัดร้อนไม่วัดหนาวกับภัยคุกคามเบื้องหน้า เพราžeเชื่อมั่นว่า อารยธรรมจีนนั้นทรงคุณค่าสูงยิ่ง สามารถแก้ไขปัญหาสถานการณ์ได้ ไม่จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการตะวันตก การเผยแพร่หน้าศึกษาต่ำต้องใช้ศิลปจัดการทางอ้อม

5.2 ผู้นำกับโศกนาฏกรรมจีน

โศกนาฏกรรมจีนใน ค.ศ. 1900 มาจากการขาดผู้นำที่มีความสามารถพิเศษในภาวะที่บ้านเมืองเกิดวิกฤติครั้งแล้วครั้งเล่าตั้งแต่ ค.ศ. 1860

จักรพรรดิจีนในระหว่าง ค.ศ. 1861 ถึง 1908 มีจักรพรรดิ 2 องค์ เสาวยราชย์เมื่อทรงพระเยาว์มาก แม้เมื่อทรงเจริญพระชนมายุจนครองราชย์เองแล้ว จักรพรรดิก็ทรงอ่อนแอกไรอำนาจจากอาญาสิทธิ์อย่างแท้จริง อำนาจในแฟ่นดินตกเป็นของสมเด็จพระพันปีหลวงชุสี (T'zu-hsi, ค.ศ. 1835-1908) จนถึงวันเสด็จสวรรคตใน ค.ศ. 1908 ประมาณ 37 ปี

สมเด็จพระพันปีหลวงทรงไว้วางแผนไว้ซึ่งอำนาจเต็ดขาดสูงสุด มีพระราชดำริคล้อยตามกระแสนิยมส่วนใหญ่คือ อนุรักษ์นิยมและต่อต้านไม่นิยมชาติตะวันตก พระวินิจฉัยในการแฟ่นดินเป็นไปตามประเพณีและเหตุผลทางการเมือง คือ การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ หากกว่าจะดำเนินไปตามครรลองแห่งเหตุผลของผลประโยชน์แห่งรัฐ ผลประโยชน์ส่วนพระองค์และผลประโยชน์แห่งอำนาจมีความสำคัญสูงสุด

จักรวรรดิจีนตอบสนองภัยตัวบุคคลความไม่สงบที่รวมกันเป็นหนึ่งเดียวของลักษณะภายนอกเท่านั้น ในสภาพความเป็นจริงแล้ว จักรวรรดิแตกแยกแบ่งฝ่ายกัน เป็นรัฐบาลของราชวงศ์ชิงในส่วนกลาง และผู้ว่าราชการและอุปราชซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนจีนตามมาศ ความริเริ่มในการพัฒนาส่วนใหญ่มาจากการอุตสาหกรรมทางส่วนกลางสนับสนุนมอบหมายสำนักงานที่เติมที่ให้ดำเนินการ การพัฒนาจีนให้ทันสมัยจึงขาดการนำของส่วนกลาง ไม่มีนโยบายและแผนพัฒนาที่เป็นเอกภาพ ส่วนภูมิภาคคือมณฑลเป็นผู้กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาตามแนวความคิดส่วนตนของผู้ว่าราชการและอุปราช

ผู้พัฒนาเองก็ต่างคนต่างดำเนินการ ไม่มีเอกภาพในด้านนโยบายและแผนพัฒนา ไม่มีความร่วมมือกันอย่างแท้จริง ต่างคนต่างสร้างอาณาจักรแห่งอำนาจ กองทัพและอำนาจเงินตราตั้งตนเสื่อมเป็นเจ้าขุนนาง (Feudal lords) ในระบบศักดินาสามิภักดี การพัฒนาจีนให้ทันสมัยจึงล้มเหลว

5.3 วิสัยทัศน์

สมเด็จพระพันปีหลวงชูสีไม่โปรดชาวตะวันตกและทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นตะวันตก มิได้ทรงสนใจที่จะทรงเรียนรู้สถานการณ์โลกที่แปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว สมเด็จพระพันปีหลวงโปรดที่จะให้ดำเนินการต่างประเทศไปตามค่ากรอบบังคับกฎหมายคำปรึกษา

ผู้นำการพัฒนาจีนให้ทันสมัยมุ่งใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาการทหารจีนให้ทันสมัยเพราžeเชื่อมั่นว่าภัยกบฏและภัยตัวบุคคลความจีนได้ เพราะจีนมีอาชญากรรมล้าหลังและการทหารอ่อนแอมาก ถ้าพัฒนาการทหารให้ทันสมัยแบบตะวันตกได้ จีนจะสามารถแก้ปัญหาความไม่มั่นคงปลอดภัยทั้งภายในและภายนอกได้ สามารถรักษาราชวงศ์และระบบทบวงชนเผ่าจีนได้ นี่คือการแก้ปัญหาด้วยการใช้วิธีการทหาร การปฏิรูปสถาบันหลักในสังคมไม่ถือว่าเป็นความจำเป็น วิสัยทัศน์อันดับแรกเช่นนี้ขออภัยได้ตัวเหตุใจจึงพัฒนาตนเองให้เข้มแข็งเท่านั้น

ผู้นำการพัฒนาไม่ได้มุ่งหมายที่จะพัฒนาจีนให้เป็นรัฐทันสมัย การพัฒนาปราศจากเฉพาะด้านอย่างผิวนี้และกระจายไปทั่วด้วยความพยายามที่จะพัฒนาอย่างผิวนี้ การพัฒนาจีนให้ทันสมัยมีขอบเขตจำกัดให้พัฒนาได้ภายในขอบเขตของโครงสร้างของระบบแบบแผนและอารยธรรมจีน

5.4 ความแตกแยก

อาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาจีนให้เข้มแข็งเชิงปฏิรูปสิ่งใหม่ๆ ทางด้านหนึ่งคือความแตกแยกของชนชั้นผู้ปกครอง เป็นกลุ่มน้อยกลุ่มปฏิรูป (Reformers) และกลุ่มอนุรักษ์นิยม หรือกลุ่มปฏิริยา (Reactionaries) ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ทั้งสองกลุ่มล้วนมาจากชนชั้นเดียวกันคือ ชนชั้นผู้ดีบันพิต และเป็นกลุ่มที่ยึดมั่นในลักษณะประเพณีมาก แต่มีวิสัยทัศน์และความคิดแตกต่างกัน

ไม่มีการประสานกันเป็นหนึ่งภายใต้การบังคับบัญชาสูงสุดของส่วนกลาง ราชวงศ์ไม่มีกองทัพของตนเอง การป้องกันจักรวรรดิจึงไม่เป็นระบบ แม้ฝ่ายตรงข้ามก็สามารถเกิดขึ้น ราชวงศ์หรือรัฐไม่สามารถเข้าสู่สังคมในสภาพพร้อมรบได้ เพราะกองทัพเป็นองค์กรอิสระตามมติชน ผลการพัฒนาจึงให้เข้มแข็ง ย่อมไม่สมประสงค์ที่จะตั้งระบบป้องกันประเทศ กองทัพมิได้ปกป้องจักรวรรดิ หากแต่ปกป้องมติชนและแม่ทัพของตนเท่านั้น

เมื่อบรรลุเป้าหมายในการปราบกบฏแล้ว กองทัพของมติชนจะกลับเป็นกองทัพส่วนเดียว เกี่ยวข้องกับการเมืองการค้าและธุรกิจ จนห้ายสูงสุดกลับเป็นกองทัพที่ทุจริตประพฤติมิชอบ ระเบียบวินัยย่อหย่อน กองทัพกลับเป็นกลไกสนองตอบผลประโยชน์ทางทหารและการเมืองสำหรับแม่ทัพผู้ให้กำเนิด การพัฒนาการทหารมิได้เป็นทางที่จะแก้ไขปัญหาสถานการณ์เพื่อพัฒนาจึงให้เป็นรัฐทันสมัย³⁹

5.8 การพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจโดยมุ่งหมายให้มีลักษณะนิยมสมัยใหม่และการอุตสาหกรรมในสังคมเกษตรที่มีลักษณะจืดชืดเป็นรากฐานสำคัญนั้น ได้แสดงให้เห็นความแตกต่างเป็นครั้งกันชั้ม (Contradiction) ของระบบเศรษฐกิจ จนทำให้การพัฒนาจึงให้ทันสมัยไม่บรรลุผล⁴⁰ การค้าและธุรกิจเป็นอาชีพที่น่ารังเกียจตามคติของ ข้าราชการไม่ส่งเสริมการพัฒนาพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม

โครงการพัฒนาส่วนใหญ่ล้วนต้องข้อหาร่วมกันของการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงและเผชิญการขัดขวางและการซิงดีซึ่งเด่นทางการเมืองรุนแรงมากกว่าจะดำเนินการได้ กิจการส่วนใหญ่ไร้ระเบียบแบบแผน และมีการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง จนกิจการประสบความล้มเหลว ลักษณะนิยมแห่งข้าราชการ (Bureaucratic capitalism) ได้ทำให้เกิดการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงพุ่งขึ้นสูงสุด การพัฒนาเศรษฐกิจมิได้ยังประโยชน์แก่ราษฎรอย่างแท้จริง หากแต่เป็นเครื่องสร้างความมั่งคั่งมหาศาลแก่ข้าราชการชั้นสูงและเอกชนพ่อค้า

5.9 ภัยจักรวรรดินิยม

แม้จักรวรรดิจึงจะสามารถปราบกบฏได้รับความ จนเรียกได้ว่าเปิดฉากรสกัด ชوانา⁴¹ แต่การดำเนินงานวัยเด็กนักเรียนยากยิ่ง วัยเด็กนักเรียนตกรุกกระหน่ำสั่นคลอนด้วยการพัฒนาจึงให้เข้มแข็ง การรุกรานเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้จันต้องเผชิญภาวะภัยคataclysmic events⁴² ราชวงศ์ซึ่งต้องรับภัยจักรวรรดินิยมที่คุกคามรอบด้าน จนไม่อาจทุ่มเทระดมสรรพกำลังเพื่อพัฒนาประเทศได้เต็มที่ อีกทั้งต้องพัฒนาการทหารด้วยงบประมาณมหาศาล เพื่อปกป้องจักรวรรดิ เมื่อเกิดเหตุร้ายแรงหรือสังคมกับชาวตะวันตกและญี่ปุ่น จักรวรรดิจึงต้องซัดใช้เงินมหาศาล ห้องพระคลังจึงแทบจะไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะพัฒนาประเทศ ภัยจักรวรรดินิยมได้ทำให้การพัฒนาจึงให้เข้มแข็งเต็มไปด้วยอุปสรรคยากลำบากขาดแคลนไปเสียทุกอย่าง การพัฒนาจึงไม่ทั่วถึง ไม่เต็มที่ หากแต่ครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่สำเร็จผลตามที่ควร

การซัจดภัยแทรกซ้ำสอง

เริ่มแรก จันพยาญามทำความเข้าใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยแสวงหาเหตุผลเป็นหลักเพื่อแก้ปัญหาและระหว่างนั้นถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงประเทศ

การริเริ่มที่ยังไม่สามารถจะทำความเข้าใจได้ว่า มีจุดประสงค์ใดและเพื่อการอันใด ยังไร้ความแน่นหนาในสุดมุ่งหมาย (Obscurantism)

การฟื้นฟู (Restoration) เพื่อรักษาสถานะเดิมของราชวงศ์ และรักษาอารยธรรมอันดีงามของจีน เริ่มในรัชสมัยจักรพรรดิศุ่งจือ (Tung-chih) ระหว่าง พ.ศ. 1861-1874 โดยเน้นการเสริมสร้างกำลังด้วยตนเอง (Self-strengthening) การฟื้นฟูประสบความสำเร็จในการปราบกบฏแต่ล้มเหลวในการปักป้องประเทศไทยจากภัยตะวันตกและญี่ปุ่น

การปฏิรูป 100 วันใน พ.ศ. 1898 โดยค่านิเริ่มของจักรพรรดิกวังสูเพื่อปฏิรูปสถาบันการปกครอง แต่ล้มเหลว

ราชวงศ์ซิงปฏิรูปสถาบันต่างๆ ทางการเมืองการปกครองนับตั้งแต่ พ.ศ. 1900 แต่สายเกินกาลแห้ง

การรับปรุงโดยยึดถือหลักการประชาธิปไตย มี 2 วิถีทาง คือ

1. วิถีทางฝ่ายก้าวหน้า ต้องการปฏิรูป วิถีทางนี้ล้มเหลวแล้วหันตัวไปต่อการปฏิรูป 100 วัน
2. วิถีทางฝ่ายปฏิรูป ผู้นำพากันฝันก่อนอื่น การปฏิรูปสำเร็จผลใน พ.ศ. 1911 แต่ล้มเหลวในการแก้ปัญหาจริง

ความประชัยต่อญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1895 ประธานาธิบดีจีนไม่ได้เจริญก้าวหน้าในทางทหารอย่างแท้จริง และเป็นผลักระดับต้นให้เกิดความพยายามที่จะปฏิรูปจริงจังมากกว่าเดิม

การปฏิรูป ค.ศ. 1898-1911

เมื่อราชวงศ์ซึ่งเริ่มการปฏิรูปนั้น เป็นจังหวะโอกาสที่เน้นงาน ข้ากินกาล สายเกินแก้ เสียแล้ว การปฏิรูปจึงได้ยึดถือวิธีการพัฒนาให้เจริญทันสมัยแบบญี่ปุ่นเป็นแบบอย่างความคิด ปรัชญาและวิธีการ จึงได้แสวงหาความก้าวหน้าและวิทยาศาสตร์โดยส่งเสริมการศึกษาวิทยาการ ตะวันตกต่อไป และเผยแพร่วิทยาการโดยสื่อสิ่งพิมพ์คือ หนังสือ หนังสือพิมพ์ สารสารและจุลสาร นักคิดแห่งยุคคือ นายแพทย์ ชุนยัตเซ็น (Dr. Sun Yat-sen, ค.ศ. 1866-1925) คังยุเหวย (K'ang Yu-wei, ค.ศ. 1858-1927) เหลียงชีเชา (Liang Ch'i-ch'ao, ค.ศ. 1873-1929)

บรรดาผู้คิดเชื่อว่า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและประชาธิปไตยคือขานวนิเศษที่สามารถรักษาอาชารานหักของจักรพรรดิจีนได้ จึงจะต้องพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า บรรดา นักคิดมีความชัดแย้งกันในด้านวิธีการพัฒนาซึ่งมีสองวิธีคือ

1. วิธีการปฏิรูป (Reform) เป็นการปฏิรูปสถาบันหลักของสังคมให้ทันสมัยโดย เผาการปฏิรูประบบจักรพรรดิราชย์ให้เป็นระบอบรัฐธรรมนูญโดยมีจักรพรรดิเป็นประมุช (Constitutional Monarchy) ผู้นำวิธีการปฏิรูปคือ คังยุเหวยและเหลียงชีเชา

2. วิธีการปฏิวัติ (Leftist Revolution) เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ จักรพรรดิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐ (Republic) วิธีการนี้หมายมุ่งการปฏิวัติ การเมืองการปกครองเป็นเบื้องต้นก่อนที่จะพัฒนาประเทศ ผู้นำวิธีการปฏิวัติคือ นายแพทย์ ชุนยัตเซ็น

นักคิดทั้งสองฝ่ายได้ทดลองวิธีการทั้งสองในระหว่าง ค.ศ. 1898-1911 คือ การปฏิรูป ร้อยวัน (Hundred Days Reform, ค.ศ. 1898) และการปฏิวัติใน ค.ศ. 1911

1. การปฏิรูป 100 วัน ใน ค.ศ. 1898

ความคิดหลักของการปฏิรูปเป็นความคิดของคังยุเหวย เข้าต้องการให้มีการพัฒนา ประเทศอย่างทั่วถึงรอบด้าน คือพัฒนาทั้งหลักการ (T'i) คือการยธรรมจีนและหลักปฏิบัติ (Yung) คือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตะวันตก เปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อเดิมและสถาบันหลักในสังคม การปฏิรูปจะเริ่มต้นที่การปฏิรูประบบการปกครองเป็นเบื้องต้นด้วยการเปลี่ยนจากระบอบ จักรพรรดิราชย์เป็นระบอบรัฐธรรมนูญโดยมีจักรพรรดิเป็นประมุช วิธีการปฏิรูปนี้ทำร่างไว้ชื่อ ราชวงศ์ซึ่งและความเป็นชาติรัฐของจักรพรรดิจีน จักรพรรดิกิริยาสูมิพระราชดำริเห็นชอบและโปรด

ให้ประกาศพระราชนูญญาติมากมายถึง 50 ฉบับ เพื่อดำเนินการปฏิรูปสถาบันการปกครอง

การปฏิรูปน่าจะได้รับความสำเร็จ เพราะเป็นพระราชดำริ และเป็นความริเริ่มของระดับสูงสุดของสถาบัน การปฏิรูปเริ่มต้นเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน ค.ศ. 1898 แล้วต้องยกเลิกการปฏิรูปโดยสิ้นเชิงในวันที่ 20 กันยายน ค.ศ. 1898 ความพยายามที่จะปฏิรูปที่ดำเนินไปได้เพียง 103 วัน ต้องล้มเหลวเพราะกระแสอนุรักษ์นิยมในแวดวงราชสำนัก ราชการและบ้านพักป้อมญาณต่อต้านอย่างรุนแรงและได้กราบทูลอัญเชิญเสด็จสมเด็จพระพันปีหลวงชูสีให้คืนสู่ราชการแผ่นดินอีกครั้งหนึ่ง นี่คือการยึดอำนาจ (Coup) อย่างแบบยล จักรพรรดิภูวนะสุดทบาทผู้ทรงราชย์นับแต่นั้นมา

การปฏิรูปสัมภเว霈ะจักรพรรดิได้ทรงพระราชน้ำใจแท้จริงที่จะทำให้การปฏิรูปดำเนินไปได้ การปฏิรูปสถาบันหลักในสังคมเป็นการปฏิรูปนรนแรงถอนโคนสถาบันหลักในระบบที่เปลี่ยนแบบแผนคติซึ่งก็ เป็นการทำลายล้างระบบที่เปลี่ยนแบบแผนคติซึ่งก็ เกี่ยวข้องกับอำนาจผลประโยชน์มหาศาลของชนทุกชั้น การต่อต้านเจ็บรุนแรงในระดับสูงสุดคือ ชนชั้นผู้ดีผู้เป็นบันพิเศษและชาราชการและเป็นกลุ่มน้ำ (Elite) ของเจ้าชื่ส่วนใหญ่เป็นผู้มีหัวคิดอนุรักษ์นิยม ยืนหยัดไม่นิยมการเปลี่ยนแปลง

นักปฏิรูปและจักรพรรดิเราร้อนในความคิด มุ่งหมายให้มีผลปฏิบัติทันที ไม่เคร่งผันพรนผ่อนสายปาน และทำความเข้าใจกับประชาชนและชนชั้นผู้ดีให้เข้าใจและเห็นชอบร่วมมือด้วยนักปฏิรูปและจักรพรรดิเองส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจปัญหาจีน ความคิดปฏิรูปประดุจได้รับแรงบันดาลใจจากลัทธิสังคมนิยมในอุดมคติ (Utopian Socialism) การปฏิรูปไว้พลังแข็งแกร่งตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว โดยกาสที่จะพัฒนาจีนโดยวิธีปฏิรูปได้หลุดโลกไปใน ค.ศ. 1898 จักรพรรดิหวานกลับไปสู่โลกเก่าของตน ระบบที่เปลี่ยนแบบแผนคติซึ่งก็ได้ถูกปกป้องอีกครั้งอย่างถึงที่สุด

กบฏนักภารกิจใน ค.ศ. 1900 และสังคมระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซียใน ค.ศ. 1905 ได้ปลุกราชวงศ์ซึ่งให้ดีนชื่นมาอย่างแท้จริงให้เผชิญความจริงที่น่า怖吓ที่สุดก็คือต้องต่อสู้กับภัยต่างๆ ที่ไม่คาดคิด ภัยตะวันตกและภัยญี่ปุ่น ได้พุ่งเข้าสูงสุด ราชวงศ์ซึ่งจำเป็นต้องเร่งรีบปฏิรูปประเทศเพื่อรักษาราชวงศ์และจักรพรรดิไว้ นับเป็นการยืนหยัดครั้งสุดท้ายของลัทธิซึ่งก็อันปราภูมิในสถาบันหลัก เป็นความพยายามครั้งสุดท้ายของราชวงศ์ซึ่งที่จะหมعنามาฝึกคืนวันเวลากลับไปสู่อดีตศึกษาและเติม

2. การปฏิรูปโดยราชวงศ์ซิง (ค.ศ. 1900-1911) : อิทธิพลแนวพัฒนาชาติวันตก

จุดมุ่งหมายของการปฏิรูป คือการเสริมสร้างอำนาจจักรบาลแบบรวมอำนาจและกีดกันมิให้คนเจ้าชื่นมามีอำนาจ แม้วดวงของกิริยาจะเป็นการปฏิรูปมีขอบเขตจำกัด ดังนี้

- การศึกษา ราชวงศ์ชิงยกเลิกการศึกษาแบบปัจจุบัน (Classic Education) สนับสนุนให้เกิดสถาบันศึกษาทุกรดับทั่วทั้งราชอาณาจักรตั้งแต่เด็กจนกว่าจะเป็นผู้ใหญ่ การเปลี่ยนร่างกายการตระหนักรตนเองของเยาวชน การศึกษาส่วนใหญ่ทางวิชาชีวะ มีการเปลี่ยนร่างกายการตระหนักรตนเองของเยาวชน การศึกษาซึ่งมีวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง ที่นับว่าสำคัญและเป็นเครื่องมือของการศึกษาแบบโบราณ คือ การที่รัฐบาลราชวงศ์ประการศึกษาลึกลับต้องถูกเป็นข้อราชการที่ต้องคำสากระดับต่อไป (Poi-Hua Movement) ไม่มีการแพร่ระบาดในเชิงทางการเมือง แต่เป็นการความคิดเห็น (Poi-Hua Movement)
- การทหาร ราชวงศ์ชิงเริ่มสร้างกองพัฒนาอย่างเร็ว เรียกว่า กองทัพจักรพรรดิ (Imperial Army) ภายใต้การบังคับบัญชาของคนจีน คือ ยานชีไซ เพื่อควบคุมตรวจสอบให้มั่นคง ต่างๆ กระบวนการเดียว
- การเมือง ในปี ค.ศ. 1906 ท่ามกลางเสียงเรียกร้องของพวากบัญญาชันรุนให้แต่งตั้งมีการปกครองตามระบบประชาธิบัติ ราชวงศ์ชิงได้เปลี่ยนการบริหารระดับสูงมาเป็นแบบบังคับรัฐมนตรี (Cabinet System) และจัดตั้งระบบการบริหารส่วนภูมิภาคใหม่ ให้ส่วนราชการมีอำนาจควบคุมและตัดสินใจเอง ผ่านการระบบการตัดสินใจและการประเมินการปฏิบัติ ในการปกครองและพัฒนาเศรษฐกิจ ที่สำคัญคือ โครงการณ์สร้างทางรถไฟ ในปี ค.ศ. 1908 รัฐบาลราชวงศ์ชิงได้ออกประกาศสัญญาจะไม่มีการปกครองภายในประเทศ ให้รัฐธรรมนูญภายในกำหนด 9 ปี ตั้งแต่ปีบุนเดศวรรษที่ ๑๙ ๗ เน阉ต้าน ซึ่งจัดทำโดยนายกฤษณะภานุเดชาเป็นต้นมา หลังจากนั้น กองทัพจักรพรรดิได้ร่างกฎหมายให้สืบทอดราชบัลลังก์ ให้กษัตริย์รัชกาลปัจจุบันเป็นพระบรมราชโภษ ตามที่ตั้งไว้ สถาบันแห่งนี้ รัฐบาลราชวงศ์ชิงจึงบุรุษปรับตัว ๑๔ ราชวงศ์ชิงในภัยลับ เช่น การพัฒนาการศึกษาให้สร้างชนชั้นปัจจุบันให้เข้าสู่สังคมที่มีความเจริญ ด้วยแนวทางการดำเนินการที่ต้องใช้เวลา ความคิดริบุรุษและจริยธรรม ให้กับราษฎรทั่วโลก ความคิดริบุรุษและจริยธรรม คือที่มีความโน้มเกลี้ยงค์ เครื่องชุด ชนชั้นปัจจุบันที่มีความโน้มเกลี้ยงค์ รัฐบาลราชวงศ์ชิง ในวงการทางการที่ใช้เงินกัน การพัฒนาการหารเงิน สร้างรายหักให้เป็นก阳县ที่จัดการพร้อมก็โดยปราศจากภาระให้เข้าใจสักซึ่งเงินหักที่ ความรับผิดชอบต่อชาติ ทักษะการตีรับการศึกษาวิชาการสูงสุดมาก ที่มีแหล่งศักยภาพอันหลากหลาย ต้นตี ชนชั้นหัวร้ายสืบสานมาต่อไป บุคคลที่มีความสามารถและรับผิดชอบต่อผู้บุคคลนี้เป็นอย่างมาก ให้กับความนิยมทางการและเสริมสร้างบุคคลนี้ให้เป็นผู้นำของชาติ ทั้งนี้ ฯ ประหนึ่งสุนศักดิ์ แห่งแม่ค้วนหัวร้าย ชนชั้นหัวร้าย ที่มีความสามารถสูงสุด ที่ได้รับการปฏิวัติในปีสุรุคุณรัตน์ ค.ศ. 1911 การปฏิรูป แห่งจักรพรรดิจันทร์ หรือโดยรัฐบาลและนุรุทธิ์ มากลั่นแหล่ในบ้านปลาย มาตรการท้ายสุด จึงมีหัวหน้าที่เป็นผู้นำ ปฏิวัติ ล้มล้างระบบการเรียนรู้ในสังคมเพื่อเปิดทางไปสู่การ stagnate ปานะระบบของประเทศไทย

ရန်ကုန်မြို့၏ အနေအထာင်များမှာ ၁၉၂၇ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြည်သူ့ အနေအထာင်များ ဖြစ်ပါသည်။

ՀԱՅՈՅԵՄԱՆՏՐ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ՏԵՍԱԿԱՑՄԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

นอกจากชั้นปัญญาชนแล้ว ในระยะนั้น ยังมีนักคิดนักปฏิรูปจากชั้นพ่อค้า และชั้นทุนการ ส่วนสมาคมองค์การลับทั้งภายในและภายนอกประเทศ ต่อต้านราชวงศ์ชิง สมาคมองค์การลับเหล่านั้นส่วนใหญ่มีสมาชิกมาจากชั้นกลางและชั้นล่าง (Middle and Lower Class) รัฐบาลญี่ปุ่นเองก็มีความภูมิใจที่ได้มีโอกาสช่วยจีนพัฒนาประเทศ เป็นการตอบแทนที่จีน เคยเอื้ออำนวยช่วยสร้างอารยธรรมแก่ญี่ปุ่น

เมื่อคนเริ่มหันมาสนใจวิถีทางปฏิวัติ ก็ทำให้ฝ่ายที่ต้องการปฏิวัติมีกำลังอำนาจมาก ชั้นตามลำดับ ฝ่ายนี้เองที่เป็นอันตรายอย่างแท้จริงต่อราชวงศ์ชิง ผู้นำถูกหมายหัวมีค่าตัวสูง เพราะนายแพทย์ ชุนยัตเซ็นนี้เป็นผู้ที่มีความสามารถอย่างยิ่งขาดไม่ได้ในการปลุกระดมมวลชนโฆษณาชวนเชื่อเผยแพร่ทัศนคติสิทธิความเชื่อถือในหมู่ปัญญาชน ดังมีผู้ยกย่องไว้ว่าเป็นผู้ที่ “มีความสามารถในการพูด แสดงให้àng อิทธิพลบันดาลใจและในการรวมพลังเป็นองค์กร”⁴⁴

ประวัตินายแพทย์ ชุนยัตเซ็น (ค.ศ. 1866-1925)

นายแพทย์ ชุนยัตเซ็น เกิดเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม ค.ศ. 1866 หลังจากที่กบฏไทพิง เพิ่งสงบลง กลับไปของกบฏยังคงครุ่นอยู่ ความรุนแรงนั้นยังแพร่ขยายไปในจิตใจของผู้คน ถ่ายทอดสู่เยาวชน เช่น ชุนยัตเซ็น เป็นแรงผลใจเบื้องต้นให้ชุนยัตเซ็นตระหนักรึ่งปัญหาเรื่องของจีน

ชุนยัตเซ็นเกิดที่ตำบลเชียงชาน (Hsiang-shan) ใกล้นครกว่างตุ้ง เขามาจากครอบครัวชาว农ระดับค่อนข้างยากจน ชุนยัตเซ็นและพี่น้องต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพกันเอง เขาได้เดินทางไปฮอนโนลูลู (Honolulu, ใน Hawaii) เมื่อ ค.ศ. 1879 ร่ำเรียนหนังสือและหานกรับมาศึกษา ต่อที่เกาะช่องกง ตั้งแต่ ค.ศ. 1887 เป็นต้นมา ชุนยัตเซ็นเริ่มซึมทราบเรื่องฐานะอันน่าอัปยศของจีน อันสืบเนื่องมาจากการที่จีนอ่อนแยเงินไปที่จะต้านทานการเอกสารด้วยการเปรียบโดยฝ่ายมหาอำนาจ ตะวันตกได้ ใน ค.ศ. 1895 ชุนยัตเซ็นได้ยื่นบันทึกเสนอหลักหุ้งชา แนะนำการปฏิรูปจีน แต่มิได้รับการพิจารณา ชุนยัตเซ็นจึงเลิ่งเหินหนทางเดียวที่จะแก้ไขสถานการณ์จีนได้อย่างทันท่วงทีและบรรลุผล คือ การปฏิวัติ เขาได้หัวนล้อมมหาสมครพระคพกตามที่ต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศ ที่สำคัญคือ โตเกียว ย่องกง กวางตุ้ง และบรรดาชาวจีนโพ้นทะเล ตลอดจนบรรดาสมาคมลับซึ่งล้วนเป็นปฏิปักษ์ต่อราชวงศ์ชิง

ใน褥รศนะของชุนยัตเซ็นซึ่งได้รับอิทธิพลแนวความคิดตะวันตกเต็มที่นั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยควรเริ่มด้วยการล้มการปกครองระบอบสมบูรณ์ญาสิทธิราชย์ และคุณสมบัติชิงก่อน ปลูกฝังอบรมประชาชนให้เกิดความรู้สึกวัฒนธรรมและผูกพันต่อชาติ แรกเริ่มเติมที่ชุนยัตเซ็นยังคิดแต่เพียงจะปฏิรูป (Reform) ส่งเสริมการศึกษา การเกษตรและความเจริญก้าวหน้า ทางวิทยาศาสตร์ แต่ตั้งแต่เกิดสิ่งความเจ็บกับญี่ปุ่น ชุนยัตเซ็นรู้สึกประทับใจในความก้าวหน้าของ

ญี่ปุ่น และคระหนักถึงความย่อองของจีน ชุนยัตเซ็นจึงเริ่มคิดที่จะโคนล้มราชวงศ์ซิง คำชาวยุที่ชุนยัตเซ็นคิดขึ้น เริ่มแพร่หลายในหมู่คนจีนคือ “ขับไล่แมนจู พื้นฟูการปกครองโดยคนจีน และสถาปนาสหพันธ์สาธารณรัฐจีน”⁴⁶

ตั้งแต่ ค.ศ. 1894 ชุนยัตเซ็นเริ่มเป็นนักปฏิวัติอาชีพ โดยตั้งสมาคมฟื้นชีพจีน (Revive China Society, Hsing-Chung Hui) เป็นสมาคมลับ ต่อมา ได้ตั้งสำนักงานกลางที่ห้อง Kong และสาขาตามมณฑลต่าง ๆ ในประเทศจีน ในระยะแรก มีกลุ่มที่ก่อการร้าย เช่น วางแผน ก่อการที่กว้างตุ้ง ในวันที่ 26 ตุลาคม แต่สัมเพลช ชุนยัตเซ็นหลบหนีไปลี้ภัยอยู่ในญี่ปุ่น และเรียกร้องให้มีการปฏิวัติ ราชวงศ์ซิงหมายหัวไว้ ค่าตัวของชุนยัตเซ็นสูงขึ้นตามลำดับ เขาได้ยกลักษณะตัวที่ล่อนดอนเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม ค.ศ. 1896 แต่รัฐบาลยังกังวลได้ยืนมือเข้ามาช่วยเหลือให้เป็นอิสระ นับแต่นั้นมา ชุนยัตเซ็นก็เริ่มมีชื่อเสียงแพร่หลายไปทั่วโลก

ใน ค.ศ 1897 ดร. ชุนยัตเซ็นได้เสนอความคิดหลักของเข้า เรียกว่า ลักษณะชาชีวะ ได้แก่

1. หลักประชาธิค หรือลักษณะชาชีวะนิยม
2. หลักประชาธิปไตย คือ อำนาจการเมืองของประชาชน ประชาชนมีอำนาจควบคุม และจัดกิจการส่วนรวมของประชาชน
3. หลักประชาชีพ คือหลักความสุขสมบูรณ์ของประชาชน ได้แก่ การดำรงชีพของประชาชน ความเป็นอยู่ของสังคม เศรษฐกิจของประชาธิค ความอยู่รอดของประชาชน⁴⁷

ในการปรับปรุงประเทศนั้น ชุนยัตเซ็นได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาการเมือง (Political Development) มากเป็นพิเศษ เขาได้ลำดับการพัฒนาไว้ 3 ระดับ เช่นเดียวกับที่ญี่ปุ่น เคยปฏิบัติ ดังนี้

ระดับที่ 1

การปกครองโดยทหาร เป็นความจำเป็นเพื่อร่วมประเทศ รณรงค์ภาตลังพากนายทหาร อา寓โซ ชุนศึกหั้งหลายและต่อต้านอำนาจอิทธิพลของบรรดาทายาทเจ้าจักรวรดินิยม สำหรับระยะเวลาแห่งการปฏิรูปส្តฐานการเมือง โดยมุ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความสงบเรียบร้อยภายใต้นั้น ชุนยัตเซ็นได้กำหนดไว้ว่าไม่ควรเกิน 3 ปี

ระดับที่ 2

เมื่อร่วมประเทศได้แล้ว แต่บ้านเมืองยังไม่พร้อมที่จะปกครองตามระบบประชาธิปไตย ที่มุ่งระบบหุ้นผู้ครอบครองเมือง คนยังไม่มีความรู้และการศึกษาเพียงพอ จำเป็นต้องดำเนินการปกครองกึ่งประชาธิปไตยคือ ปกครองโดยระบบหนึ่งพรรค (One Party System) ในระยะนี้

วิกฤติการณ์ ค.ศ. 1911

การปฏิวัติได้อุบัติขึ้นอย่างเกินความคาดฝันสำหรับผู้นำในขบวนการปฏิวัติ บรรดาผู้นำส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชูนยัตเซ็น มิได้นำการลุกฮือแต่อย่างใด

เหตุลึบเนื่องมาจากปัญหาเรื่อง คือ การโอนกิจกรรมไฟในมณฑลกว้างตุ้ง ทุหนาน หูเปี้ยและเสฉวน ให้เป็นของรัฐและทำการก่อสร้างทางรถไฟโดยญี่ปุ่นจากธนาคารห้ามหายานาจ (Five Powers Bank) ผู้คนในมณฑลและผู้ที่เสียอำนาจผลประโยชน์ได้ด้วยภัยการ รัฐบาลซึ่งยอมผ่อนปรนให้ ยกเว้นมณฑลเสฉวน ผู้คนในมณฑลนี้จึงได้ประท้วงจนປะทะกับกำลังทหารของฝ่ายรัฐบาลเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1911 ต่อมา เมืองอู่จาง (Wuchang) ก็เริ่มเป็น ตามติดด้วยมณฑลต่าง ๆ บรรดามหาอำนาจจะตะวันตกประกาศตั้งตนเป็นกลางโดยปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ราชวงศ์ชิง

ในเดือนพฤษภาคมและธันวาคมของปี ค.ศ. 1911 นครเชียงไฮ้และนานกิงตกเป็นของฝ่ายปฏิวัติ กองทัพเรือภาคเหนือของราชวงศ์ชิงที่ชื่อว่าเปiyang (Peiyang) ชีงเคียวอูได้การบังคับบัญชาของยวนชีไฮ ไม่สามารถยับยั้งคลื่นปฏิวัติได้

ในปลายปีนั้น ฝ่ายปฏิวัติตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นที่นครนานกิง ในระยะนั้น ชูนยัตเซ็นได้เดินทางไปที่วุ่ยวโรและเจรจาทางการทูตจนได้รับความสนับสนุนจากบรรดามหาอำนาจ เมื่อชูนยัตเซ็นเดินทางกลับถึงประเทศจีน เขายังได้รับเลือกโดยมติเอกฉันท์ให้เป็นประธานาริบดีชั่วคราว เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม และได้มีการสถาปนาสาธารณรัฐจีนขึ้นในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1912

ลางแห่งความบันป่วนทางการเมืองได้อุบัติขึ้น เมื่อยวนชีไฮได้ก้าวเข้าไปมีบทบาทใน การตั้งรัฐบาล บุคคลผู้นี้มีอำนาจควบคุมกำลังทหารของจักรวรรดิจีนและเป็นรัฐบุรุษที่ขาวตะวันตกยกย่องนับถือ ฝ่ายปฏิวัติจึงจำเป็นที่จะต้องเป็นมิตรด้วย ถ้าไม่ยินยอมให้ยวนชีไฮเข้าร่วม ยวนชีไฮก็แสดงที่ท่าว่าจะย่างซึ่งอำนาจด้วยการก่อสองครัมกลางเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่ฝ่ายปฏิวัติไม่พึงประสงค์ ยิ่งกว่านั้น ถ้ายวนชีไฮตั้งตนเป็นใหญ่เสียเอง ก็คงมีมหาอำนาจจะตะวันตกกรรงมากกว่า เพราะฉะนั้น ถ้าได้ยวนชีไฮเป็นมิตร ก็มีโอกาสตั้งตนเป็นรัฐบาลที่มั่นคงได้ โดยมีกำลังทหารหนุนหลังและมหาอำนาจจะตะวันตกอาจจะรับรองรัฐบาลใหม่ได้เร็วขึ้น ฝ่ายปฏิวัติจึงประณานให้ยวนชีไฮอยู่ฝ่ายตน แต่รัฐบาลได้ซึ่งแต่งตั้งยวนชีไฮให้มีอำนาจในการปรับปรุงฝ่ายปฏิวัติ

ยวนชีไฮได้บังคับบัญชากองทัพเรือเปiyang และยัง (Ying Chang) ซึ่งเป็น กองทัพปกที่มีประสิทธิภาพพอใช้ ยวนชีไฮเริ่มวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองจนเล็งเห็นว่าตนเป็นผู้เดียวที่จะชี้ขาดชะตาได้ เพราะทุกฝ่ายต้องการยวนชีไฮอยู่ฝ่ายตน ยวนชีไฮจึงดำเนินนโยบายเหยียบเรือสองแคม เรียกร้องราชวงศ์ชิงให้สถาปนาการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญโดยมีจักรพรรดิเป็นประมุข และให้ตนบังคับบัญชากองทัพเรือ ตลอดจนต้องให้เงินประมาณห้าร้อยล้านบาทสูง รัฐบาลจะต้องยอมทำตาม แต่ตั้งยวนชีไฮเป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ. 1911

ครั้นเมื่อตกลงกับฝ่ายราชวงศ์ชิงแล้ว ยวนซีใช้ได้ใช้กำลังทหารของตนบีบบังคับฝ่ายปฏิวัติให้ตั้งตนเป็นประธานาริบดี ฝ่ายปฏิวัติหัวนั่งเกรงว่า ยวนซีจะใช้กำลังปราบปรามฝ่ายปฏิวัติจนลูกสามารถเป็นส่วนรวมกลางเมือง เปิดโอกาสให้บรรดามหาอำนาจแอบอ้างความไม่สงบภายใน เป็นเหตุให้ต้องใช้กำลังปราบปรามซึ่งจะเป็นการเสียต่อการเสียเอกสาราชอำนาจจอริบปี้ด้วย อนึ่ง โภกาสปฏิวัติใหม่ดูจะยากยิ่งขึ้น ฝ่ายปฏิวัติมีความกระตือรือร้นที่จะประนีประนอมจนล้มเหลกการของตน และมีได้คำนึงว่า โดยเนื้อแท้แล้ว ยวนซีจะใช้ระบบเด็ดจัดการ โดยเหตุเหล่านี้เอง ฝ่ายปฏิวัติจึงยอมต่อข้อเรียกร้องของยวน ยวนได้บังคับให้กรพรดิศกระษายเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1912 ราชวงศ์ชิงทรงมددอำนาจลงอย่างแท้จริงนับแต่นั้นมา เป็นการปิดฉากการปักครองตามระบบอภิจกรพรดิศราษฎร์ ซึ่งมีนาหาลายพันปีของจีน

เมื่อพิเคราะห์ดูโดยละเอียด ก็จะเข้าใจได้ว่า ราชวงศ์ชิงไม่สามารถจะปรับตัวให้เข้ากับความผันแปรรอบด้านได้โดยเหตุสำคัญต่อไปนี้

1. ราชวงศ์ชิงไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอันสืบเนื่องมาจากการที่ ประชากรสันประเทศไทยและเกิดเศรษฐกิจสองระบบ (Dual Economy) การเปิดการค้าตามเมืองท่าชายฝั่งทะเลให้เกิดระบบเศรษฐกิจสองประเภท ประเทศไทยเป็นแบบพาณิชยกรรมโดยแท้ตามเมืองท่า และประเภทที่สองเป็นแบบเกษตรกรรมภายในประเทศ) ความไม่พอดีของประชาชนทั่วไปต่อรัฐบาลที่ไม่อาจแก้ไขปัญหาค่าครองชีพและการคุกคามของชาวตะวันตก กล้ายเป็นเครื่องมือชั้นดีสำหรับวิธีการใดก็ตามที่จะล้มล้างราชวงศ์

2. ราชวงศ์ชิงไม่อาจจะปรับปรุงระบบการบริหารราชการ หลักการซึ่งจืดจืด การทุจริตประพฤติมิชอบก็ตี เห็นแก่พรครแก่พวากของตนเองก็ตี ตลอดจนการมุ่งรักษาอำนาจของตนไว้เหล่านั้นล้วนเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง เมื่อว่าโดยวิธีใดด้านใด สิ่งที่เห็นเด่นชัดคือ ราชวงศ์ชิงเริ่มหมดอำนาจในการปักครองจีนตั้งแต่ช่วงระยะเวลา ค.ศ. 1860-1870 ดังจะเห็นได้จาก การที่เกิดลักษณะนิยมทหาร (Militarism) นิยมมาตรฐานเกิดถิ่นเดิมของตน (Regionalism) และที่สำคัญคือ ความรุนแรงของลักษณะชาตินิยม (Nationalism) ต่อต้านชาวตะวันตกและเริ่มเพ่งเลิงราชวงศ์แทนกูว่าเป็นราชวงศ์ต่างด้าวมิใช่จีน จึงต่อต้านคิดล้มล้างราชวงศ์นั่น

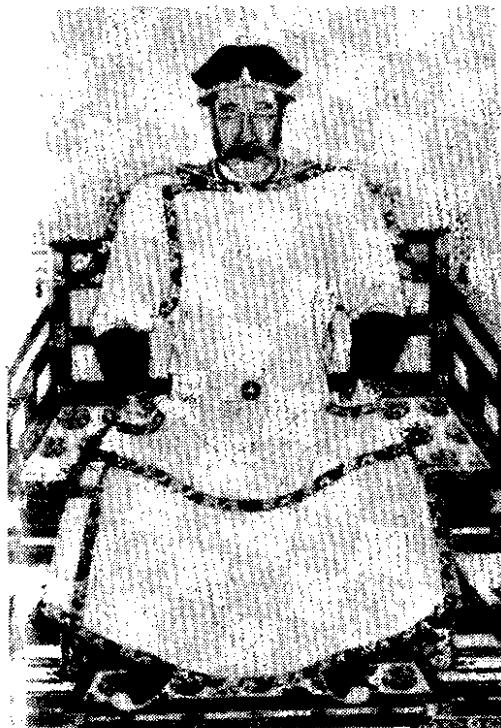
3. ราชวงศ์ชิงเผชิญกับความจริงที่ว่า คนจีนไม่มีกระบวนการสร้างเศรษฐกิจขึ้นมาในรูปของการอุตสาหกรรม ระบบเศรษฐกิจแต่ดั้งเดิมที่เน้นความสำคัญของการพึ่งตนเองทำให้ในระบบเศรษฐกิจขาดหลักหนึ่งคือ อำนาจของภาษีเชื้อชาติเรื่องอุปโภคบริโภค ไม่มีการหมุนเวียนสินค้าเพราไม่มีความต้องการสินค้าที่แน่นอนตายตัว นอกจากนั้น จีนไม่มีความรอบรู้ในด้านนี้เพียงพอ ตลอดจนการขาดเงินทุนและการไม่นิยมลงทุนช่วยสร้างบัญญามากขึ้น เพราะชาติใดก็ตามจะไม่สามารถปรับปรุงตนเองได้โดยปราศจากความมั่นคงทางการคลัง คือ ถ้าไม่มีเงิน ก็คิดทำการอะไรไม่ได้ถูกไม่มีอำนาจ ก็คิดทำอะไรไม่ได้ เช่นกัน ราชวงศ์ชิงไม่มีทั้งอำนาจและเงินตรา จึงพัฒนาจีนยากขึ้น

4. ราชวงศ์ซึ่งล้มเหลวในการปรับปรุงตนเองให้ทันความผันแปรของเหตุการณ์โดยรอบ ราชวงศ์ซึ่งมีความตื่อร้นยืดมั่นกับสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ค่อยจะยอมรับรู้ความเปลี่ยนแปลงและเมื่อจะเปลี่ยนแปลง ก็ด้วยความไม่เต็มใจ ทำให้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดำเนินไปครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่ตลอดตลอดสิ่ง ราชวงศ์ซึ่งไม่อาจจะแก้ไขปัญหาสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่ ได้แต่รอคอยความทายันะชื่นมาในรูปของความพยายามของคนเจนที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และมีปฏิกริยาตอบโต้การคุกคามของชาวตะวันตก

สาเหตุดังกล่าวเหล่านี้ ถ้าจะประมวลดูจะเห็นได้ว่า สาเหตุสำคัญที่สุดคือ ราชวงศ์ซึ่งได้ประสบกับปัญหาที่มิได้แตกต่างจากราชวงศ์จีนได้ประสบมาแล้ว ที่สำคัญคือ ราชวงศ์ซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงได้ เพราะปัญหาเหล่านั้น แม้จะเป็นปัญหาเก่าเรื้อรัง แต่เป็นปัญหาที่ปรากฏในรูปแบบใหม่ อนารยชนแต่เดิมที่รุกรานจีนส่วนใหญ่เป็นอนารยชนตามพรมแดนภาคเหนือของจีน เช่น พากม่องโกส แมนจู เป็นต้น ราชวงศ์ต่าง ๆ ในอดีตเคยเรียนรู้จากประสบการณ์ในการต่อต้านอนารยชนเหล่านี้ได้ดี ผิดกับราชวงศ์ซึ่ง ใน ค.ศ. 1800 เป็นต้นมา อนารยชนที่รุกรานจีนมาทางทะเลจากทางตะวันออก และมิได้มาในลักษณะใช้กำลังอาวุธท้าทันและยิงขิงดินแดนจากจีน หากแต่ใช้กำลังอาวุธบังคับให้จีนเปิดประเทศ แล้วจึงเข้ากอบโกยผลประโยชน์สืบต่อในเอกสารซึ่งนำจิบปี้โดยของจีนตามลำดับอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งยังเป็นอนารยชนที่มีอิทธิพลทางด้านศิลปวิทยาการและวัฒนธรรมเหนือกว่าจีน แทนที่จีนจะเป็นฝ่ายกสินอนารยชนเหล่านั้น จีนกลับตกเป็นฝ่ายถูกอิทธิพลอย่างธรรมชาติของจีนต้องเผชิญกับภัยภัยในประเทศ ภัยจากภายนอกและภายในเนื่องที่ได้บันทอนอำนาจอำนาจราชวงศ์ซึ่ง ภัยกบฏโดยปกติย่อมจะคุกคามอ่อนแอลง ภัยตะวันตกเพียงแต่ช่วยเร่งให้ราชวงศ์ซึ่งเผชิญภัยสุดท้ายเร็วขึ้น เพราะไม่สามารถปรับตัวเข้ากับภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้

ดังที่มีผู้สรุปว่า จักรวรรดิจีนต้องล้มลงเพราะราชวงศ์แมนจูนี้ไร้ความสามารถในการรักษาความสงบภายในประเทศและขาดอำนาจอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกในจักรวรรดิจีน ทั้งนี้เป็นความผิดและเป็นความรับผิดชอบโดยตรงที่ราชวงศ์แมนจูต้องยอมรับว่า ได้มองข้ามความเป็นจริงบางประการที่สำคัญไป คือ ไม่เฉลียวใจว่าอย่างธรรมชาติของจีนต้องเผชิญภัยกับภัยทางการทหารตะวันตกก็ตี ได้ก้าวหน้าทั้งจีนไปไกลอย่างไม่เคยมีปรากฏมาก่อน⁴⁷

การปฏิวัติใน ค.ศ. 1911 ในที่ราศน์ของคนทั่วไป นับเป็นนิมิตหมายอันดีในการสร้างชาติแต่สาธารณรัฐจีนนี้จะนำชาติจีนไปสู่ทิศใต้ พัฒนาบ้านเมืองวิธีใด อุปสรรคจะมากน้อยเพียงใด ส่วนเป็นสิ่งที่คนทั่วไปไม่ใครจะได้คิดว่าคราวนี้เท่าไน้ก อนาคตของจีนจะเป็นประการใดขึ้นอยู่กับสาธารณรัฐโดยแท้

บุหาชิ พระปรมบรมกษัตริย์ราชวงศ์ชิง

จอมพลเจียงไคเชก

นายแพทย์ ซุนยัตเซ็น

เม่าเชตุง

